Reşat Nuri Güntekin

BÜTÜN ESERLERİ 20

Olağan İşler

İNKILÂP

OLAĞAN İŞLER'in ilk bölümünde yer alan kısa hikâyelerde, şiir tadında tasvirler, insanların güzel duygu dünyaları ve toplumun gerçekleri akıcı bir biçimde ele alınıyor. İkinci bölümde ise, yazarın Batılı yazarlardan yapmış olduğu başarılı çeviri hikâyeler yer alıyor.

REŞAT NURİ GÜNTEKİN

1889'da İstanbul'da doğdu. Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Liselerde öğretmenlik, müdürlük, Milli Eğitim Müfettişliği, Paris Kültür Ataşeliği yaptı. UNESCO'da Türkiye'yi temsil etti. Romanları, hikâyeleri, tiyatro eserlerinin yanı sıra çeşitli çevirileri de vardır.

ISBN 978-975-10-0202-0

OLAĞAN İŞLER

Olağan İşler / Reşat Nuri Güntekin

Yayıncı ve Matbaa Sertifika No: 44066

Dizgi: M. Pamukçuoğlu
Kapak: Ümit Kıvanç

ISBN: 978-975-10-0202-0

20 21 22 23   20 19 18 17
İstanbul, 2020

Baskı ve Cilt
İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No: 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)

İNKILÂP Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No: 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)
Faks : (0212) 496 11 12
posta@inkilap.com
www.inkilap.com

REŞAT NURİ GÜNTEKİN DİZİSİ: 20

OLAĞAN İŞLER

KÜÇÜK HİKÂYELER

Yazan:
Reşat Nuri GÜNTEKİN

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'in ESERLERİ

Çalıkuşu
Dudakten Kalbe
Akşam Güneşi
Acımak
Damga
Kızılcık Dalları
Eski Hastalık
Miskinler Tekkesi
Anadolu Notları I-II
Yaprak Dökümü
Ateş Gecesi
Bir Kadın Düşmanı
Gökyüzü
Değirmen
Yeşil Gece
Olağan İşler
Gizli El
Harabelerin Çiçeği
Sönmüş Yıldızlar
Tanrı Misafiri
Kan Davası
Kavak Yelleri
Leylâ ile Mecnun
Son Sığınak

PİYESLERİ:

Hançer
Hülleci
Çalıkuşu (N. Cumalı)
Bir Köy Öğretmeni
Balıkesir Muhasebecisi
Tanrı Dağı Ziyafeti
Eski Şarkı
Yaprak Dökümü

TERCÜMELERİ:

Hz. Muhammed'in Hayatı (Emil Dergmenheim'den)
Kahramanlar (Carly)
Don Kişot (Cervantes Saavedra)
Yabancı
Atlı Adam
Bir Fakir Delikanlı
La Dam O Kamelya (A. Dumas Fils)
Evham
Hakikat (Emil Zola)
İtiraflar (J.J. Rousseau)

AŞK MEKTUPLARI

- 1 -

Rasim, bir akşam, mektepten döndüğü vakit kendi ismine gelmiş bir zarf buldu. İçinde, çiçekli bir kâğıt üstüne, yeni yazı ile, şu satırlar yazılıydı:

"Rasim Bey,

Ben, sizi uzaktan uzağa seven bir genç kızım. Çok güzel olduğumu korkmadan söyleyebilirim. Dünyada en büyük emelim, sizin tarafınızdan sevilmek ve sizin zevceniz olmaktır. Fakat yaşlarımız çok küçük olduğu için zannederim ki, birkaç sene beklemek lâzım gelecek... Şimdilik kendimi size tanıtmayacağım. Mektuplarınızı "........" adresine "post restant" olarak gönderiniz. Benim fevkalâde mutaassıp bir beybabam vardır ki, çok nadiren sokağa çıkmama müsaade eder. Mamafih, belki bir gün ayaküzeri görüşebiliriz. Kendimi şimdiden sevgiliniz ve nişanlınız addettiğim için sizinle görüşmeyi fena ve ayıp bir şey saymıyorum. Evde yalnızlıktan çok canım sıkılıyor. Mektuplarınız benim için büyük bir teselli olacaktır."

On altı yaşına gelmiş her mektep çocuğu gibi, Rasim

için de hayatta sevip sevilmekten daha ehemmiyetli bir şey yoktu. Bu mektubu okur okumaz yüreğine bir ateştir düştü. Tanımadığı bu kızı deli gibi sevmeye başladı. O gece sinemaya gidecekti, vazgeçti. Erkenden odasına çekilerek kendisini seven bu genç kıza uzun bir mektup yazdı. Mektubu posta kutusuna attığı zaman birdenbire on yaş büyümüş gibi bir gurur duyuyordu.

* * *

İsminin Bedia olduğunu söyleyen bu genç kız, Rasim'in mektuplarına muntazaman mukabele ediyor, şayet o, cevabını bir iki gün geciktirecek olursa kıyametleri koparıyordu.

"Sizi ne kadar sevdiğini ve kapatıldığı yalnız evde sizin mektuplarınızdan başka tesellisi olmadığını söyleyen bir zavallı kızın gözlerini yollarda bırakmak doğru olur mu? Hem de mektuplarınızı çok kısa yazıyorsunuz. Benimle fazla konuşmaktan sıkılıyor musunuz yoksa?.. Bir rica daha: Mektuplarınızı biraz okunaklı yazıyla yazamaz mısınız?"

Genç mektepli, akşamları erkenden odasına kapanıyor, sevgilisine kendisini beğendirmek için saatlerce müsveddeler yaparak, kitaplar karıştırarak uzun mektuplar yazıyordu.

Bedia, aynı zamanda meraklı bir kızdı. Bazen şöyle sualler sorduğu da oluyordu:

"Evlendiğimiz zaman balayımızı geçirmek için acaba İtalya'ya mı gidelim, İsveç'e mi? Bu iki memleket acaba nasıldır? Ahalisi nasıl yaşar, ne iş görür? Orala-

ra gitmek için hangi denizlerden, hangi memleketlerden geçilir?"

Yahut da:

"Sen, Abdülhak Hâmit Bey'in *Eşber*'ini okudun mu? Nerelerini en çok beğendinse yaz da ben de okuyayım..."

Genç mektepli, nişanlısına karşı küçük düşmemek için, coğrafya ve edebiyat kitapları karıştırıyor, onun istediği malumatı toplamak için günlerce çırpınıyordu.

* * *

Bedia, bir mektubunda ona şöyle darıldı:

"Sizinle muhakkak görüşmeye karar vermiştim. Dün, mektep dönüşünüzde yolunuzu bekledim. Fakat bir genç kızın sevgilisi olduğunuzu hatırlamamış, çok fena giyinmiştiniz. Üstünüz, başınız, potinleriniz çamur içindeydi... Çocuk gibi arkadaşlarınızla mı boğuşmuştunuz acaba?.. Bunu görünce sizi mahcup etmekten korkarak yanınıza gelemedim."

Rasim, fena halde utandı ve üzüldü. O günden sonra fevkalâde dikkat ve ihtimam ile giyinmeye başladı.

Bedia, bir kere de onun mektepten çıkar çıkmaz eve gitmemesinden, geceye kadar sokakta dolaşmasından şikâyet etmişti. Acaba kendisi evde onun için ağlarken, o, başka kızların peşinde mi geziyordu?

Rasim dünyada Bedia'sından başka hiçbir kızı sevemeyeceğini yeminlerle yazdı ve sokakta dolaşmaya, tesadüf ettiği kızlara göz ucuyla bakmaya cesaret edemez oldu.

Bir akşam, Rasim'in annesi Nedime Hanım, kocası Ahmet Bey'i matemli bir çehre ile karşıladı, ağlar gibi bir tavırla:

– Ah, bey, başımıza gelenleri sorma. Oğlumuza Bedia isminde bir şıllık musallat olmuş. Bugün Rasim'in odasını düzeltirken mektuplarını buldum. Evlâdımız elden gidiyor... Bir çare bul... Fakat, Allahaşkına meraklanma... Sen kanlı adamsın!..

Ahmet Bey'de hiçbir meraklanma alâmeti görünmüyor, bilâkis, kıs kıs gülüyordu. Sesini alçaltarak:

– Korkma hanım, dedi, oğlana aşk mektuplarını yazan şıllık benim!.. Oğlandaki haylazlık arttıkça artıyordu. Ne mektepteki hocalar, ne ben, bütün gayretimize rağmen, ona doğru dürüst yazmayı bile öğretemiyorduk. Nihayet, düşüne düşüne bu çareyi buldum... Rasim'in kıza yazdığı mektuplar sayesinde yeni yazıyı mutlaka öğreneceğinden ve bu sene sınıf geçeceğinden eminim. Doğrusunu istersen, ben de eski yazıyı vaktiyle sana mektup yaza yaza öğrenmiştim!..

AHRET DÖNÜŞÜ

– Ne gülüyorsunuz çocuklar? Ben de insan değil miyim? Kırk beş yaşındayım... Bu, oldukça uzun zaman içinde benim de hiç zaaf ve ümitsizlik saatim olmadı mı sanırsınız?

İntihardan bahsediliyor, hikâyeler, hatıralar anlatılıyordu. En yaşlımız Şevki:

– Biliyor musunuz... O münasebetsizliği bir kere de ben yapıyordum, dedi.

Odada bir kahkaha koptu. Arkadaşlarımızdan biri:

– Hadi canım... Sen kim, intihar kim... Efendim nerde, sen nerde? diye eğlendi.

Abdullah Şevki, neşesi, nikbinliği ve kalenderliği ile meşhur bir adamdı. Demir gibi bir vücudu vardı. En olmayacak şeyler için kahkahayı attığı zaman camlar sarsılırdı.

Arkadaşımız, sözünün alaya alınmasına kızdı. Hatta, biraz da, mahzun olduğunu hissettim.

Devam ediyordu:

– Yüzlerdeki maskelere aldanmamalı... Kahkaha, mutlaka neşeye delâlet etmez... Sizi temin ederim ki, ben, bir defa ölüyordum... Bir mucize, hayatımı kurtardı. Bakın, anlatayım: On altı, on yedi sene evvel bir gün kendimi öldürmeye karar verdim... Sebebini tahmin edersiniz... Bir kadın meselesi... Tekrar güleceksiniz diye aşk demeye cesaret ede-

miyorum... Yakın akrabamdan birinin zevcesini seviyordum... O vakit ki aşkların bir hususiyeti vardı... Kaç göç sebebiyle insan, en yakın akrabasından başka kadınla görüşemezdi. Binaenaleyh çapkınlık komedileri, aşk facialari daima aile ocaklarının mukaddes sahnesinde, yeğenler, yengeler, baldızlar, bacanaklar arasında geçerdi.

Akrabam, aynı zamanda en sevgili bir arkadaşımdı. Fakat biraz safçaydı. Yüzü de hayli sakildi. Ben, onun yanında Eflâtun gibi âlim ve zeki, müteveffa Valântino gibi güzeldim... Kadına gelince, az tahsil görmüş, fakat çok zarif ve hisli bir şeydi... Ailemize ilk gelin geldiği günden itibaren ona karşı duyduğum muhabbet ve incizap günden güne artıyordu. Evlerine benden başka erkek gelip gitmiyor gibiydi. Aramızda gizli bir anlaşma oldu. O, bana üstü örtülü kelimelerle hayatının yalnızlıklarından, hüzünlerinden bahsediyordu. Ben, yine kocasının idrak edemediği kelimelerle anladığımı ve acıdığımı söylüyordum. Bu arkadaşlık, bir zaman sonra bir aşk bir hastalık şekline girdi. Mamafih, bunu hiçbir zaman açığa vurmayacağımıza, ölünceye kadar bu acıya tahammül edeceğimize emindim. O; çok temiz ve saf bir aile kızıydı. Ben, şimdiki gibi şen ve lâkayt bir adam değildim.

Gülmeyin çocuklar. Ben, o vakit bambaşka bir insandım. Ne diyordum?.. Evet, tam manasıyla namuslu bir adamdım. Sonra, onu, düştüğünü görmeye tahammül edemeyecek kadar, seviyordum. Mamafih, bilinmez... İnsan halidir bu... Münasebetimiz daha uzun müddet devam etseydi, belki bir gün, mekânlar ve zamanların müstesna bir yardımı saatinde... Fakat, günün birinde birdenbire ayrıldık. Akrabam, uzak bir vilâyette memuriyet almıştı. Onları vapura kadar götürdüm. O, ağladığını göstermemek için peçesini kapı-

yordu. Kamaraya eşyalarını yerleştirirken bir an yalnız kalmıştık. Uzun uzun birbirimize baktık. Ben, onun parmaklarının ucunu tuttum. O, hasta bir çocuk gibi hafifçe başını omuzuma dayadı. Hâsılı, aşkımızın bütün günahı bundan ibaret kaldı.

Çıldırıyordum. Onu bir türlü unutamıyordum. Dünyayı gözüm görmüyordu. Onsuz hayatın zerre kadar tadı, tuzu kalmamıştı.

Mamafih, bu acıyı gönlümden, onun yüzünü gözümden söküp atabilmek için çok uğraştım.

Ben halde olan hastalara tatbik edilen klasik ve budala tedaviyi bilirsiniz: İçmek, eğlenmek, çapkınlık etmek... Bence bu, mesela ayağından yaralı olan bir insanı, sızılarını unutturmak için, koşturmaya, dans ettirmeye; boğazı hasta bir biçareye şarkı söyletmeye benzer... Kendimi avutacağım diye aylarca ötede, beride sürüklendim... Sonra bu hayattan vazgeçtim.

Kırlara çekildim. Bir zaman da tek başıma serseri ve biçare, tenha deniz kenarlarında, ormanlarda dolaştım. Onun da fayda etmediğini görünce, kendi kendime şöyle dedim:

"Oğlum Şevki... Seni iyi etmek için bir tek ilaç kalmıştır: Kurşun hapı. Eğer gayret edip ondan bir tane alabilirsen, sonun selâmettir."

* * *

Kararımı vermiştim. Ölecektim. Sefer hazırlığı tamamdı. Alacaklarımı almış, borçlarımı vermiş, işlerimi yoluna koymuştum. Sevdiğim kitapla çocukluğumdan beri kullandığım eşyayı arkadaşlarıma hediye edilmek üzere takım takım ayırmıştım.

Geceyi lüzumsuz kâğıtları yırtmakla ve arkadaşlara küçük veda mektupları yazmakla geçirdim. Nihayet, ortalık aydınlandı. Bu, benim son günüm, son sabahımdı.

Mamafih, ölmek için aceleye lüzum görmüyordum. Bu son günün programı şuydu:

Akşama kadar kapı kapı, daire daire dolaşacak, dostlarımı görecektim. Akşam yemeğini çalgılı bir yerde yiyecektim. Sonra gece yarısına doğru evime dönecek, pijamamı giydikten sonra, yatağıma uzanacak, mumu söndürecek, yastığın altına hazırladığım tabancayı alacaktım.

Son günüm pek güzel geçiyordu. Büyük kararlar insana inanılmaz bir ruh sükûneti veriyor. O gün her şey beni memnun ediyordu. Çünkü, gece yarısından sonra odamda beni bekleyen korkunç azap, o gece boğazıma sarılmayacaktı... O gece yatağımda yeni doğmuş bir çocuk rahatıyla uyuyacaktım.

* * *

Dairelerden birinde muhasebeci olan bir dostuma uğradım. Beni görünce telâşla işini bıraktı:

– Yahu, sen kendini öldürecekmişsin... Bu, ne iş? dedi.

Hayretten ağzım açık kaldı. Kararımdan daha kimsenin haberi yoktu. Verecek cevap bulamayarak kahkahayla gülmeye başladım.

O, biraz ferahlar gibi oldu:

– Ha şöyle gül, bakayım... Aslı yok, değil mi?

– Haltetmişler... Ne münasebet?

On dakika sonra bir başka arkadaş tramvaydan atladı:

– Şevki, seni görmek istiyordum. Nasılsın?

– Demir gibi!

O, hazin hazin yüzüme baktı:

– Hiç zannetmiyorum zavallı kardeşim... Sen, kendini öldüreceksin... Biliyorum... Saklama...

Bu, ne işti Yarabbi?.. Bir berber dükkânının kapısındaki aynaya baktım. Acaba vereceğim karar, ben farkında olmadan yüzümde bir fevkalâde değişiklik mi vücuda getirmişti?

Fakat hayır! Çehrem, her zamankinden daha sakin ve renkliydi.

Arkadaşımın yakasına yapıştım:

– Çıldıracağım... Beni tenvir et... Bu havadisi kim uydurdu? dedim.

– Ne bileyim kardeş... Herkesin ağzında.

– Herkesin mi? İmkânı yok!..

Tam bu dakikada berber dükkânından bir başka arkadaş çıktı. Gülerek:

– Sen daha sağ mısın? Ben, seni öldü sanıyordum... diye alaya başladı.

– !!!???

O, kahkaha ile gülmekte devam ederek elimi sıkıyordu:

– Mamafih, ben zerre kadar telâşa düşmedim. Senin böyle bir münasebetsizlik yapacak kadar ahmak olmadığını biliyordum.

– !!!???

– O kadar mendebur bir mahlûk için kendini öldürebileceğini düşünmek sana hakaret olurdu...

– !!!???

Bu defa, birinci arkadaş söze karıştı:

– Evet, ben de pek ihtimal verememiştim... Mamafih, kimbilir, gönüldür bu, dedim...

– Haydi efendim... İnsan, köpeklere gönül verir de, öy-

le cadaloza gönül vermez...

Bu muhavereyi ne kadar hayretle dinlediğimi tahmin edersiniz... Acaba öldüm de, ahrette mi bu sözleri işitiyorum diye düşünüyordum. Eğer öyle ise, beyhude yere sıkıntıya girmiş, yer değiştirmiş olacaktım.

– Çıldıracağım... Allahaşkına ne biliyorsanız söyleyin!.. diye yalvardım.

– Senin bir zamandan beri Nazenin Hanımı sevdiğini söylüyorlardı... Uzun müddet onun peşinde dolaşmışsın... Boş yere yanıp yakılmış; nihayet, ona izdivaç teklif etmişsin... Sana varmazsa kendini öldüreceğini söylemişsin... Nazenin Hanım razı olmamış... Bu hafta bir eski mutasarrıfla evleniyorum... Sen, bir ültimatom vermişsin: "Sen nikâh olduğun gün kendimi öldürürüm!" demişsin... Nazenin Hanım'ın nikâhı bugün oluyor... Binaenaleyh...

– Bu lâkırdıları kim çıkardı?..

– Kim çıkaracak... Nazenin Hanım'ın kendisi... Gezdiği, yürüduğü yerde: "Kuzum, o çocuğa göz kulak olun... Kendini öldürecek... Yazıktır!" diye söyleniyor...

– İnanan oluyor mu?

– Bazı safdiller inanıyor... Fakat, seni bilenler nasıl ihtimal verirler?

Arkadaşlarımdan ayrıldıktan sonra, beni bir düşüncedir almıştı. Bu Nazenin Hanım, elli yaşlarında rastıklı, düzgünlü bir maskaraydı. Ayan âzasından eski bir paşanın karısıydı. Kendisine kocasından mühimce bir para kaldığı için, oldukça hatırı sayılırdı. Mamafih, herkes alay ederdi. Bu zavallı kadında bir hastalık vardı. Herkesi kendine âşık zanneder: "Filan benim için karısını boşamaya kalktı, falan beni istedi de varmadım!" diye önüne gelene övünürdü. Kalabalık meclislerde onu uzun uzun söyleterek alay ederlerdi.

Kendimi avutmaya çalıştığım gecelerden birinde ona bir dost evinde tesadüf etmiştim. Derhal bana kırıtmaya, cilveler yapmaya kalkıştı. Ben de, "Maşallah, geçkincesiniz ama, güzelsiniz... Meyvelerin biraz geçkini daha ballı olur!" filan gibi bir iki manasız şaka söz sarfetmiştim. Nihayet, bir hafta evvel en mustarip bir saatimde sokakta bana rastlamış, yakama yapışmıştı. "Evleniyorum; bu hafta nikâhım var!" diyordu.

"Vah vah... Keşke bana varmalıydınız. Artık nikâhınız olduğu gün kendimi öldürmeli!" demiş ve kaçmıştım.

* * *

Başıma geleni anlıyorsunuz ya... Maazallah, ölmek için birkaç saat acele edeydim, herkes beni Nazenin Hanım için intihar etti sanacaktı. Bütün İstanbul hamakatime şaşacak, ölümüme gülecekti.

İntiharımın hakiki sebebini söyleyemezdim. Başka bir sebep uydursam belki meydana çıkardı... Dünyada her şeye tahammül edebilirdim. Fakat, Nazenin Hanım için ölmüş bir adam zannedilmeye asla...

Evet, kararım katiydi. Hiçbir şey beni fikrimden döndüremeyecekti. Fakat, o vakit bu Nazenin Hanım hesapta yoktu. Evime döndüm.

Mektupları yırttım. Tabancamı büyük bir ihtiyatla korka korka boşalttım. Korka korka diyorum... Çünkü kazaya inanmazlar. Nazenin Hanım için öldü zannına düşebilirlerdi.

Nazenin Hanım, beni dünyaya çivilemişti. Bir zaman daha mutlaka yaşamak ve bu acıya katlanmak lazımdı.

Yaşadım. Zaman geçtikçe hastalığım hafiflemeye başla-

dı. Nihayet, büsbütün unuttum. Yaram kapandı. Sadece ayda, yılda bir hafifçe sızlayan bir iz kaldı.

İntiharlar, galiba bazı buhran saatlerinde oluyor... İnsan bir parça dişini sıkmalı... Kendine birkaç gün, bir iki hafta mühlet vermeli... Zaman, her yarayı tedavi ediyor... Nitekim bugün ne kadar hayatından memnun bir adam olduğumu hepiniz bilirsiniz.

Vaktiyle o Nazenin Hanım'a çok kızmıştım. Fakat, şimdi bir yerde görürsem eğilip eteğini öpeceğim:

"Allah uzun ömürler versin!.. Beni ölümden kurtardınız!" diyeceğim...

TEHDİT

– Katî cevabınızı bekliyorum. Size on dakika mühlet! Bu on dakikanın hitamında "hayır" dediğiniz halde, ne olacağını, nereye gireceğimi biliyorsunuz.

Muvaffak Bey, bu sözleri söyledikten sonra, bir elini beline dayadı, başını kaldırdı, ıslıkla bir "marş fönebre" çalıyor gitmek istediği esrarengiz âlemleri seyreder gibi havaya bakıyordu.

– On dakika düşündükten sonra "hayır" dersem ne olacak?

Genç adam, diliyle cevap vermeyi lüzumsuz bularak hafifçe omuz silkti. Elindeki hayalî bir rovelveri kalbine dayadı, parmağıyla onun tetiğini çekti, sonra sağ elini göğsündeki muhayyel yaranın üstüne bastırdı. Nihayet, iki kolunu havaya kaldırıp salladıktan sonra, topukları üstünde döndü, düşüp ölüyor gibi bir hareket yaptı.

Bu, onun senelerce kadın, erkek birçok insanlar karşısında muvaffakıyetle tecrübe edilmiş bir rolüydü. Kendi inatları, hodgâmlıkları, tamahları yüzünden dağ gibi bir delikanlının devrilip gideceğini görenler bu şantaj karşısında mağlup olurlar, istediğini yaparlardı.

Çocukluktan beri âdetiydi. Etrafındakileri intiharla tehdit ederdi. Büyükannesinden tatlılıkla para koparamadığı zaman, ya pencerenin pervazına, ya bahçedeki kuyunun bilezi-

ğine biner:

– Vallahi, billahi kendimi atıyorum ha!.. diye bağırıp ağlamaya başlardı.

Zavallı mübarek büyükanne, bir eliyle gözünü kaparken, öteki elini beline bir kırmızı kuşakla eteğinin altına bağladığı torbaya daldırır, istediği parayı verirdi.

Bu şantaj sayesinde mektepte de oldukça hoş vakit geçirmişti. Arkadaşları ve hocaları arasında: "Çok asabi bir çocuktur. Ehemmiyetsiz bir şey için kendini öldürür!" diye şöhreti vardı. Güya birkaç defa ölüp de dirilmiş gibi.

Mesela, bahçede ceviz oynarken kaybetmeye başladı mı, yüzüne bir hüzün bulutudur çökerdi. Çocuklar da üç, beş ceviz için bir arkadaş kanına girmekten korkarlar, aldıklarını geri verirlerdi. Yufka yürekli tanıdığı hocaların dersinde bütün sene havyar keser, imtihan gelip çattığı vakit, cebine kırk paralık sıçan otu koyar (O vakitler tentürdiyot modası daha çıkmamıştı):

– Efendim, sınıf geçemiyeceğim. Fena halde namusuma dokunuyor. Dün gece rüyamda merhum büyükbabamı gördüm. "Evlâdım, bana gel!" diye çağırdı, kulağıma ilâhî sesler, burnuma günlük kokuları geliyor, beş numara lûtfederseniz bir can kurtaracaksınız... diye dilencilik eder, kavga, gürültü, cankurtaran simidini kurtarırdı. Büyük bir delikanlı sırasına geçtiği vakit, aşk maceralarında da bu hileden bol bol istifade etti. İntihar bahsi onun komşu kızlarına yazdığı namelerin dörtte üçünü doldurur ve en ateşli kısmını teşkil ederdi.

Hatta ilk memuriyetinde azil ile neticelenecek bir para suiistimalini bu şantaj ile örtbas etmişti. Daire müdürü ihtiyar, uyuşuk bir adamcağızdı. Onun şakağına dayanan – bonmarşe oyuncağı – rovelverini elinden almış, çalınan parayı

kendi kesesinden tamamlamıştı.

Adamcağız, hâlâ: "İdare hayatımda bir kere bir yolsuzluğa göz yumdum, kesemden para verdim, ama beyhude değil; bir can kurtardım. Bir saniye geç kalsaydım, gözümün önünde koskoca bir binaullah gümbür gümbür yıkılacaktı. Ne helâl param varmış ki, böyle bir emr-i hayre nasip oldu!" diye hem kendi kendine, hem de etrafındakilere övünürdü.

* * *

Muvaffak Bey üç aydan beri Naciye Hanım'ın peşindeydi. Ne çare ki, bütün emekleri heba olup gitmişti. Genç kadın, onun tantanalı ilân-ı aşklarına, yeminlerine, gözyaşlarına aldırış etmiyordu. Mamafih, Muvaffak Bey, "muvaffakıyet-i nihaiyeden" emindi. Değil mi ki, elinde hiçbir zaman hedefinden şaşmamış en müessir bir şantaj silâhı vardı, vakti, saati gelince bu silâha müracaat edecek, Naciye Hanım'ı karda keklik avlar gibi kolayca ele geçirecekti.

O gece genç kadının karşısında intihar taklidi yaparken, onun hafif çığlıklar koparmasını, elinde sahiden bir silâh varmış gibi kollarına sarılarak: "Allahaşkına yapmayınız!" demesini, nihayet sinir buhranları ve gözyaşları içinde kendini bu, uğruna ölmeye hazır civanmert ve kibar adamın kollarına atmasını bekliyordu.

Fakat, beklediği heyecanlı çığlık yerine, billur gibi tiz, yırtıcı bir kahkaha kopmasın mı?

Bu dakikada kulağının dibinde patlayacak bir sahici tabanca onu bu kahkahadan fazla sarsamazdı.

Naciye Hanım, elleriyle kasıklarına basarak gülüyor, gözlerinden yaş geliyordu:

– Aman ne gülünç şey! Başka kapıya Muvaffak Bey,

başka kapıya!..

Muvaffak Bey'in tavırlarını ve genç kadının böyle delice gülüşünü gören – kadın, erkek – üç, beş kişi yanlarına gelmişti.

Naciye, onların sormalarına meydan vermeden anlattı.

– Muvaffak Bey, beni seviyormuş; şayet on dakika sonra cevap vermezsem...

Genç kadının gülmesi bir çığlık şekline geliyor, daha fenası, etrafındakilere de sirayet etmeye başlıyordu.

Muvaffak Bey'in biraz evvel gideceği ufukları seyreden bir seyyah gibi baktığı gökyüzü şimdi başının üstünde fırıl fırıl dönüyor, kulakları çınlıyordu.

Başını bir yere çarpmış gibi sersemdi. Buna rağmen, tehlikeyi olanca açıklığı ve dehşetiyle görüyordu:

Bir anda tılsımı bozulmuştu. Rezil olmuştu. Sadece Naciye Hanım'ı kaybetmekle kalmayacak, vaka, ağızdan ağıza dört bir tarafa yayılacaktı.

Şimdiye kadar onun şantajına inananlar artık gülecekler, hatta kızacaklardı.

İsmi İstanbul'un en meşhur palavracıları arasında geçecek, kendisine uydurma vakalar atfedilecekti. Bir daha intihardan bahsetmek değil, hatta yanında tesadüfen ölüm lâkırdısı açılsa, kahkahalarla güleceklerdi. Yalanla, reklamla kazanılmış haksız şöhretlerin ne feci yıkılışları olduğunu bilecek kadar zekiydi. Bir şey söylemeden guruptan ayrıldı, bahçeye indi.

Fakat, Naciye Hanım, onun peşini bırakmıyordu. Gecenin içinde korkunç akisler uyandıran inceli, kalınlı kahkahaları ikide bir duyuyor. Naciye Hanım terasın kenarından sarkarak sesleniyordu:

– Üç dakika geçti Muvaffak Bey!..

– Dördüncü de bitti!..

– Beş dakikanız kaldı!..

* * *

Muvaffak Bey, çıldırıyordu.

Hakikaten beş dakikadan fazla bir zaman kalmamıştı. Bu beş dakika içinde vücudu ölmezse, ruhu ve şöhreti ölecekti.

Ömründe ilk defa samimi olarak ölümü düşündü. Fakat, bu noktada fazla durmadı. Ne de olsa buna cesaret edemeyeceğinden emindi. Şu halde, yapılacak ancak bir şey vardı: Şantajın şeklini değiştirmek, yalancıktan bir intihar oyunu tertip etmek...

Etrafta bir dere falan olsa, hemen kendini atardı. Nasıl olsa ölümden kurtarırlardı. Gerçi bir kuyu vardı ama, fazla tehlikeliydi. Ne kadar derin olduğunu bilmiyordu. Ya düşerken kafasını kenardaki taşlara filan çarparsa, ya dibinde çamur falan var da yarasa gibi –başı aşağıda, ayakları havada– saplanıp kalırsa?.. Bunu düşünürken bile Muvaffak Bey'in vücudu ürpermeler içinde kalıyordu...

– Dört dakika kalıyor, Muvaffak Bey!..

Yukarıdakilerin hepsi terasın kenarına toplanmışlar, locadan tiyatro seyreder gibi onu seyrediyorlardı. Mutlaka bir şey yapmak lazımdı.

Bahçede bir çamaşır ipi vardı. Cebinden bir çakı çıkararak onu kesti, koluna doladı ve sessiz adımlarla odasına çıktı.

Dudaklarında sinsi bir tebessüm vardı. Bu oyunda da muzaffer olmuştu.

Odasına girip kapıyı kapadıktan sonra elektriği açtı ve

bir zaman etrafı dinledi.

Muvaffak Bey'in planı çok sadeydi: İpi alıp odasına çıktığını görmüşlerdi ya... Elbette boş bırakmayacaklar, arkasından gelip kapı deliğinden filan seyredeceklerdi. Nitekim sofada hafif ayak patırdıları oluyor, fısıltılar işitiliyordu. Hatta, daha iyisi dışardaki balkon kapısı gıcırdamıştı. Demek onu balkona açılan penceresinden daha iyi görmek için dışarıya çıkıyorlardı. Muvaffak Bey, tavanın ortasındaki havagazı çengeline çamaşır ipini taktı, ucunu ilmikleyip hazırladı. Sonra bir sandalye getirip altına koydu.

Nihayet, ceketini çıkardı. Aynanın önünde ayakta durarak birkaç satırlık bir veda mektubu yazdı. Tahmininin doğru çıktığını büyük bir heyecan ve sevinçle –aynanın içinde– görüyordu.

Balkona nâzır pencerenin camı açık, pancurları kapalıydı. Bu pancurlardan birtakımı hafif bir gürültüyle aralandı, kumral bir baş, iki parlak göz göründü.

Demek ki, Naciye Hanım, bizzat oradan hazırlığı takip ediyordu. Ötekiler de kapının dışında sıralanmış olmalıdırlar...

Onun sandalyeye çıktığını gördüğü vakit genç kadın, muhakkak bağıracak ve içeri atılacaktı. Böylece Muvaffak Bey de hem namusunu kurtarmış, hem maksadına ermiş olacaktı.

Sofadaki patırdılar devam ediyor, pancurun arasında kımıldanan kumral başın gözleri pırıl pırıl yanıyordu.

Muvaffak Bey, heyecandan titriyordu, ağır ağır sandalyeye çıktı, ipin ilmeğini düzeltti.

Naciye Hanım, hâlâ işin ciddiyetinden emin değil gibi ses çıkarmıyordu.

Çaresiz ipi boynuna taktı, yüzünü pencereden yana çe-

virdi. Gözler parlıyor, fakat ses çıkmıyordu.

Ayaklarıyla iskemleyi hafif hafif oynattı. Ya fevkalâde bir şey olur da vaktinde yetişemezlerse, diye düşünüyor, bir türlü iskemleyi devirmeye cesaret edemiyordu. Ne yapacaktı? Boynundan ilmeği çıkarıp inse, patlayacak kahkahaları şimdiden işitiyordu.

Asabiyet ve heyecanla iskemleyi biraz fazla sarsacak olmuştu. İskemle birdenbire ayaklarının altında kayıp yuvarlandı. Tam o anda Muvaffak Bey, pencereye bakarak boğuk bir feryat kopardı.

* * *

Bir rüzgâr darbesiyle pancur açılmış, biraz evvel mutfaktan çaldığı kocaman bir et parçasını yemeye gelen sarı kedi asabi mırıltılarla odaya atlamıştı.

BİR AHRET MASALI

– Mahmut Yesari'ye –

Ahmet Şevket Efendi, Kadıköy mekteplerinden birinde muallimdi. Fakat evi Selimiye'deydi.

Arkadaşları: "Niçin karda, kışta her gün dünya kadar yol yürüyorsun? Bahusus başında aile derdi de yok; mektebe yakın yerde bir oda tutsan!" derlerdi. O:

– Selimiye'de doğduğum evde oturuyorum... Elli yaşındayım... Doğduğum yerde ölmeye azmim var, diye cevap verirdi.

Bir ayağının sakat olmasına rağmen, yoldan şikâyet etmezdi. Çünkü alışmıştı. Sonra, bu, onun hemen yegâne eğlencesiydi.

Bahusus akşamları Tıp Fakültesi'nin karşısındaki tepede mutlaka bir parça dinlenmekten pek hoşlanırdı. Hatta, soğuk ve yağmurlu havalarda bile... Sofular için cami, ayyaşlar için meyhane ne ise Ahmet Şevket Efendi için de bu tepe o idi. Büyük, kırmızı mendilini bir taşın üstüne serip oturur, karşıda köyün ışıkları yanıncaya kadar kendi kendine konuşur, düşünürdü.

* * *

Bir haziran akşamıydı. Numara kâğıtları dağılmış, mektep kapanmıştı. Ahmet Şevket Efendi, üç ay serbestti. Mekteptekі kitaplarıyla bazı eşyasını iki pakete sarmış, ortasından sicimle bağlayarak heybe şeklinde omuzuna atmıştı. Bu haliyle cerden dönen Ramazan softalarına benziyordu.

Sevgili tepesine gelince, yükünü yere indirdi, mendilini serdi, redingotunun eteklerini kıvırıp oturdu, melon şapkasını -incitmekten korktuğu çocuk gibi- dizlerinin üstüne koydu. Onun en itina ile sakladığı şey bu şapkaydı. Çünkü çok yeni, ancak iki senelikti. Redingotunu Hürriyet, sarı potinlerini Mütareke senesi yaptırmıştı. Mamafih, potinlerin aynı potinler olduğunu pek kuvvetle iddia edemezdi. Çünkü birçok defalar altını, üstünü, maskaratını, bağlarını değiştirmişti. Bu suretle ilk malzemeden tek bir çivi ve düğme bile kalmamıştı.

Ahmet Şevket Efendi, dalgın ve mahzundu. Muallimlerce âdet olduğu için, bütün sene derslerinin çokluğundan şikâyet ederdi. Fakat, böyle tatiller başlayıp mektebin kapıları kapanınca yüreğine büyük bir sıkıntı ve acı düşerdi.

İhtiyar muallim, dalgın dalgın düşünürken yanından iki kişi geçti. Arabacı kılıklı bir delikanlıyla sarı yamalı mantolu, çarpık, kırmızı iskarpinli bir kadın...

Delikanlı:

- Akşam nerede buluşacağız? diye sordu.

Kadın, kahkaha ile gülerek arkadaki mezarlığı gösterdi, yanık bir telaffuzla:

- Buradan iyi randevu yeri mi olur şekerim? dedi. Ne karışanı var, ne görüşeni. Ne polisi, ne inzibatı!..

Sevdalılar itişe şakalaşa geçip gittiler. Ahmet Şevket Efendi, gayrıihtiyarî başını arkaya çevirdi. Denizin ve şehrin henüz güneş içerisinde olmasına mukabil, mezarlığa şim-

diden gece karanlığı çökmüştü. İhtiyar muallim, karanlık selvileri büsbütün ayrı bir dünya gibi görüyor, bir türlü gözünü alamıyordu. Ekseriya yaptığı gibi, kendi kendisiyle konuşmaya başladı:

– Kadıncağız, bilmeden büyük bir hakikat söyledi. Mezarlık, en büyük bir mev'id-i visaldir. Hayatın anlaşılmaz darbeleriyle, tesadüfleriyle birbirlerinden ayrılanlar hep orada birleşiyorlar. Ne korku, ne ziya, ne ihanet, ne yalan... Yeryüzünde bir an visali için seve seve can verdiğimiz bütün insanları orada bütün ebed müddetince kollarımız içinde tutabileceğiz.

Ahmet Şevket Efendi, vahiy nazil olmuş bir peygamber gibi, huşû ve heyecan içinde titriyor, gözlerinden yaşlar akıyordu:

– Ben bir vefa ve sadakat hastasıyım. Sevdiğim şeylere ebediyen bağlanmak ihtiyacıyla dünyaya gelmişim... Saadeti; sevdiklerimi etrafımda toplamaktan ibaret gördüm. Fakat, onları bir arada tutabilmek için sarfettiğim gayretler havaya gitti. Babamdan, anamdan, kardeşlerimden mürekkep bir cemiyet... Kör bir vefa ile bağlanıyorum... Fakat, hiç umulmadık bir zamanda ölümler, dargınlıklar, zarurî ayrılıklar oluyor, beni yalnız bırakıyor. Nevmit olmuyorum... Evleniyorum. Etrafımda başka bir topluluk vücuda getiriyorum, buna kendimi alıştırıyorum, fakat bu da bir zaman sonra çözülüyor.

Günün birinde yine kendimi yalnız buluyorum. Mamafih, ümit kesilmiyor... Bir tecrübe daha, bir üçüncü topluluk. Ölümler, ihtilâtlar, vefasızlıklar yine birbirini kovalıyor.

Yine aynı netice... Artık ihtiyarım... Yeniden uğraşmak için ne vücudumda, ne ruhumda kuvvet kalmadı... Dünyada yalnız ve yorgunum...

Kadın doğru söyledi. Burası insanlar için en emin bir visal yeri. Ders senesini de artık bitirdim. Bellibaşlı bir işim kalmadı. Binaenaleyh, artık sevdiğim insanlarla ebedi surette birleşmeye gidebilirim.

- 2 -

Muallim Ahmet Şevket Efendi, o gece sabaha doğru morfinle intihar etti.

Arkadaşları aralarında üç, beş kuruş iane toplayarak ölüsünü Karacaahmet Mezarlığı'na gömdüler. Cenaze alayına getirilen üç, beş talebe bu vesileyle küçük bir kır tenezzühü yapmış oldu.

Bir maarif müfettişi, fedakâr muallim için hararetli bir nutuk söyledi. Çocuklardan biri –Ahmet Şevket Efendi'yi mektepte en çok üzüp yormuş küçük haylaz– birdenbire ağladı.

Bu birkaç damla yaş, Ahmet Şevket Efendi'ye müfettişin nutkundan daha tatlı geldi. Sonra kalabalık dağıldı. İhtiyar muallim, selvilerin altında –ne program düşüncesi, ne azil korkusu– asırlarca zaman upuzun yattı, kıyameti bekledi.

* * *

Nihayet, ebedi visal günü gelmişti. Ahmet Şevket Efendi için artık yalnızlık korkusu kalmıyordu. Sevdiklerini nihayet ebediyen kollarına alacaktı.

Teşrifatçı meleklerden birine derdini anlattı:

"Sevdiklerimi, bütün sevdiklerimi istiyorum." dedi.

Melek gülümsedi:

– Hepsini mi? Pekâlâ! Onlar, buna razı olurlar mı dersiniz?.. Mesela, bütün sevdiğiniz kadınları etrafınıza toplarsanız dünyadaki odalıklı, cariyeli paşalara benzemez misiniz? Sonra, bu kadar insan arasında taksim edilmiş bir sevgiye siz sevgi diyebilecek misiniz? Ben, sizin sicilinizi tetkik ettim. Muallim Ahmet Şevket Efendi... Siz, vefa hastalığına tutulup buraya gelmişsiniz... Halbuki en büyük vefasızlığı kendiniz yapmak istiyorsunuz.

İhtiyar muallim, kıpkırmızı başını önüne eğdi:

– Anlıyorum... Bütün sevdiklerimi kucaklamak burada da kabil değil... O halde onlardan yalnız birini seçmek lazım. Beni anemin, babamın yanına götürünüz. Onların cemiyetinde yaşamak istiyorum.

Melek yine tereddüt etti:

– Zannederim ki, kabil değil... Çünkü annenizle babanız evlendikleri yaşa rücu ettiler. Birisi on sekiz, birisi yirmi yaşında iki sevdalı halindeler... Siz, saçlı, sakallı adam; şimdi onların arasına girerseniz olur mu ya?

– Hakkınız var... Hem de zaten onlar beni tatmin edemeyeceklerdi... Beni dünyada en sevdiğim kadının cemiyetine götürünüz.

– Evet ama, hangisi. Çünkü ömrünüzün muhtelif zamanlarında, muhtelif kadınlar sevdiniz ve her birisi zamanının en sevgilisi oldu. Bunlardan birini diğerlerine tercih mecburiyetindesiniz... Gerçi sizin gibi bir vefa hastası için sevdiklerinizden bir kısmı ihtimal ayıp düşecek ama...

– Pekâlâ... Ben, on yedi yaşımdayken on dört yaşında bir küçük kızla sevişmiştim... O, benim ilk ve en büyük aşkımdı, onu isterim...

– Mümkün değil. Çünkü o, sizden ayrıldıktan sonra bir başkasıyla sevişip evlenmişti... Onlar şimdi beraber yaşıyorlar.

– Peki, o halde beni ilk zevcemin yanına götürünüz.

– Maalesef o da kabil değil. Çünkü, dünyada sizden ayrıldıktan sonra, bir mülkiye kaymakamı ile evlenmişti. Birkaç saat evvel yine birleştiler...

– Şu halde ikinci zevcem...

– Onun da dünyada size varmadan evvel bir sevdiği vardı. Gelir gelmez onu istedi.

– Son bir çare kalıyor... Ben otuz, otuz beş yaşlarındayken bir genç kadınla sevişmiştim. Benim için çıldırırdı. Onu bulmak kabil olsa...

– Gayet kolay... Yalnız, o kadın hakkındaki malumatınız pek tamam olmasa gerek; çünkü o kadın herkes için çıldırdığını söylerdi. Nitekim, burada da bütün âşıklarını etrafına topladı. Herhalde yetmiş, seksen kişi var. Siz de onların arasına karışmak isterseniz...

* * *

Ahmet Şevket Efendi, aldığı hafif dozdaki morfinin sarhoşluğundan ayılınca, kendisini Selimiye'deki odasında buldu. Güneş doğmuştu. Yavaş yavaş yerinden kalkıp penceresini açtı. Karacaahmet selviliğine doğru kolunu uzatarak:

– Nümunesini gördük, dedi, ebedi visal orada da gayr-i kabil. Dünyanın kuruluşuna, hayatın nizamına nazaran, orada da bizzarure yalnızlıktan kurtulamayacağız... Vefanın ve muhabbetin en temiz ve en hasbîsini zannederim ki, yine o mektepteki minimini maskaralarda bulacağız... Derslerin başlamasına şunun şurasında ne kaldı ki. Üç ay göz yumup açıncaya kadar geçer.

BAHÇELİ LOKANTA

Haydar Efendi, eski bir Evkaf kâtibiydi. Fakat o, kendisini bir işadamı zanneder:

– Ben ne dedim de memur oldum? Yirmi beş sene evvel bir bakkal yanına çırak gireydim bugün dükkân, tezgâh sahibi bir adam olurdum!

Diye hayıflanırdı.

Ağzından hiç düşmeyen bir sözü de şuydu:

– Elime, fazla değil, iki, üç bin liracık bir para geçse, ben yapacağımı bilirim!

Arkadaşları gibi, kudret-i fâtıra da, bu teraneden usanmış olmalı ki:

– Al bakalım, sana istediğinin iki mislini... Ne yapacaksan yap da görelim!

Dedi ve ona tayyare piyangosu delâletiyle beş bin lira gönderdi.

Parayı alır almaz, Haydar Efendi'nin ilk işi istifasını vermek, ikincisi dört bin liraya üç odalı evle, bahçesi ve bütün mutfak takımıyla kelepir bir kır lokantası satın almak oldu.

Civarda bir tütün, bir boya fabrikası, iki daire ve birçok

da ev vardı.

Haydar Efendi, küçük bir hesap yaptı. Hem ucuz ve temiz yemek yedirmek suretiyle halka ve vatana hizmet edecek, hem de memuriyetten aldığının on misli para kazanacaktı. Fakat, ne çare ki, halk, kendi menfaatini idrakten âcizdi!

Zavallı Haydar Efendi, malın en temizini, aşçının en ustasını kullandığı halde, umduğunun onda biri kadar iş yapamadı. Gün oldu ki, ailesinden ve günden güne artan misafir akrabalardan başka, yemeğini yiyen, vergi memurlarından başka kapısını çalan olmadı.

Bütün boya amelelerí, memurlar ve hatta bütün şehir onu batırmak için söz birliği etmiş gibiydi.

Haydar Efendi, kapısının önünde duruyor, konuşa konuşa yoldan geçenlere malını çalmış, hakkını yemiş düşmanlar gibi kinli ve simsiyah bir bakışla bakıyordu. Hele sokakta yüksek sesle gülenler olursa, kendisiyle eğleniyorlar sanarak hiddetten kuduruyordu.

Bir sene kadar uğraştıktan, geri kalan parayı yedikten, fazla olarak da bin lira borca girdikten sonra, gidilecek en doğru yolu keşfetti: Lokantayı satmak!..

Fakat, bu defa da müşteri bulamıyor, gazete ilânlarına, tellâllara verilen para havaya gidiyordu.

Adamcağız, bazen ellerini havaya açarak:

– Yarabbi, bir yangın gönder de, başımdan bu belâyı al... Bundan sonra senden bir ihsan ve inayet istersem anam avradım olsun!..

Diye bağıra bağıra dua ediyordu.

* * *

Bir akşam üstü, tütün amelesinden Haralambo isminde bir Rum, onu görmeye geldi:

– Haydar Efendi, sana yağlı bir müşteri buldum. Bana yüzde beş komisyon verirsen lokantayı çok iyi bir paraya satacağız.

Haralambo'nun bulduğu müşteri Manastır'dan yeni gelmiş bir Arnavuttu. Çok parası vardı. Bir kır lokantası satın almak istiyordu.

Haydar Efendi sevinçten Haralambo'nun boynuna sarılmamak için kendini zor zaptetti.

Adamcağız, en yeni elbiselerini giydi ve zengin Manastırlı ile görüşmek için Sirkeci otellerinden birine gitti. Uzun uzun konuştular. Arnavudun saf bir adam olduğu görülüyordu. Yalnız, lokantanın ne kadar iş yaptığını sorunca, Haydar Efendi'nin boğazına bir şey tıkandı. Fakat Haralambo pişkin bir adamdı:

– Gece gündüz, her zaman iş yapar, dedi.

Arnavut sadece:

– Yarın perşembe, dedi, cuma günü gelir, görürüm. Beğenirsem pazarlığı keser, işi bitiririz...

* * *

Otelden çıktıkları zaman Haydar Efendi:

– Ne yaptın Haralambo dedi, lokantanın dehşetli iş yaptığını söyledin. Herif cuma günü gelince rezil olacağız!..

Haralambo da evvelâ ümitsizliğe düştü. Fakat, birkaç dakika sonra ona bir fikir geldi:

Haralambo, tütün amelesinden elli, altmış kişiyi bahçeli lokantada içki içmeye, yemek yemeye davet edecekti. İş o

suretle idare edilecekti ki, saf Arnavut, bu kalabalığı lokantanın her günkü müşterisi sanacak ve ümitlerinden pek çok para verecekti.

* * *

O cuma, bahçeli lokantada emsalsiz bir gün geçti. Kadınlı erkekli yetmiş, seksen kişi geç vakte kadar, çalgı, içki, yemek ve oyun ile eğlendi. Haralambo ve nişanlısı olan genç Rum kızı vaziyeti öyle idare ettiler ki, saf Arnavut, öğleden akşama kadar lokantada müşterilerin aynı insanlar olduğunu bile fark edemedi.

Haydar Efendi, bu lokanta için beş bin lira istedi. Arnavut dört binden yukarı çıkmaya razı göstermedi.

Ertesi sabah buluşmak kararıyla ayrıldılar.

* * *

O günden sonra Haydar Efendiye Manastırlı Arnavutla görüşmek kısmet olmadı.

İki ay sonra, Evkaftaki eski memuriyetini istemeye gittiği gün bir arkadaşı ona şunları söyledi:

– Başına gelene hem üzüldüm, hem güldüm. Haralambo isminde bir külhanbeyi, bildiklerinden bir Arnavudu yakalamış, senin lokantanı alacak zengin bir müşteri diye getirmiş. Sana, bedavadan, yetmiş seksen kişilik bir nişan ziyafeti verdirmiş!..

GEÇİM DÜNYASI

Bir arkadaş anlattı:

– Alaturka musiki mi güzeldir, alafranga mı?.. Geçenlerde bir akşam, bu mesele yüzünden evimizde bir kavga çıktı. Ailemiz efradı medeni insanlardır. El ile birbirlerine tecavüz etmezler. Yalnız, salonda, antika tabak, biblo, heykel gibi ne kadar kırılacak eşya varsa duvarlara çarpıp kırarlar. Kim en çok tahribat yapmışsa o galip sayılır. Mamafih, kırılan eşyayı tekrar yerine koymak vazifesi bana ait olduğu için, hangi partiden olursam olayım, neticede dayağı ben yemiş olurum.

Beş çocuk babası bir Yahudi komşum vardı. Ne yaptığını, nasıl para kazandığını mahallede bilen yoktur. Yalnız, birkaç yüz lira aylıklı bir memur kadar iyi yaşadıklarını görürüz.

İsrail Efendi ismindeki bu komşu, kavga gecelerinin sabahlarında kapıyı çalar, hatırımızı sorar:

– Yürültüyü işittik... Merak ettik... İşallah bir kırık, dökük yok ya?

Der, sırasına göre, ya ben, ya bizim hanım teşekkür ederiz.

– Eksik olma... Bir şey yok... Yalnız bir antika çay ibriği kırıldı.

– Oh, oh. Parçaları bir görebilir miyim?

İsrail Efendi, kırık ibriği bir muayeneden geçirir, bazen bir lamba, bir sürahi, yahut iki cam bardağa mukabil alıp götürür. Bahsettiğimiz kavga gecesinin sabahında İsrail Efendi yine kapıyı çaldı:

– Yeçmiş olsun. Galiba sizin antika vazo yitti!..

– Maalesef öyle. Nereden anladın?

– Sesinden anladım. Altun, yumuş, bakır, yere düşünces nasin başka ses çikartirsa, billurlar, porselenler de kirilincas oyle başka ses çikarirlar!

– Âlâ. Bir görmek ister misiniz?

İsrail Efendi vazoyu gördü, akşama bir kristal likör sürahisi göndereceğini söyleyerek alıp götürdü.

* * *

Yağmurlu bir gündü. Vapurun alt salonu hıncahınç doluydu.

Kucağında büyük bir paketle karşımdaki sırada oturan sarı muşambalı bir genç matmazel, birdenbire kalktı. Yer bulamayarak ayakta kalmış kibar kıyafetli, nazik ve asil çehreli bir zata:

– Beyefendi, buyurun, size yerimi vereyim, dedi.

Herkeste bir hayret! Kanepelerde bu kadar kişi oturduğu halde, hiç kimse yerini bu ihtiyara ikram etmeyi düşünmemişti. Bir genç kızın gösterdiği bu nezaket – medeniyet

namına – hepimizi utandıracak bir şeydi. İhtiyar beyle genç matmazel arasında bir nezaket mücadelesidir başladı. İhtiyar, verilen yeri kabul etmiyor; matmazel, fevkalâde bir nezaketle ısrar ediyordu.

Onlar, "Oturacaksınız!..", "Oturmam!" diye birbirleriyle uğraşırken, korkunç bir şangırtı koptu. Matmazelin elindeki paket yere düşmüştü!..

Genç kız, "Aman, yandım!" diye feryat etti ve devrilip bayıldı.

Salondaki telâşı tasavvur edemezsiniz. Oturan ahaliden bir kısmı bayılanı görmeye koşarken, ayakta duran bir kısmı da onların yerini kapmaya koşuyor, bir itişip kakışmadır gidiyordu.

Yolculardan birinin evine götürdüğü bir kolonya şişesini bir başka yolcunun çakısındaki burgu ile açtılar ve bin zahmetle matmazeli ayılttılar. Fakat, bu sefer de feryat ve gözyaşı buhranı başladı.

Ahali, bu felâkete sebep olan ihtiyar beye aksi aksi bakıyordu. O biçare fena halde korkmuş, helecanlanmıştı; yüzünün bütün azası ve sakalının seyrek telleri ayrı ayrı titriyordu.

Nihayet, mesele anlaşıldı: Matmazel, bir antikacı dükkânında memurmuş. Bir yere bir vazo götürüyormuş. Şimdi, bu kaza yüzünden efendisi onu mutlaka sokağa atacak ve zavallı kız, nezaket yüzünden aç kalacakmış!..

Bu korku beyhudeydi. Kendi yüzünden bir genç kızın sokakta kalmasına bu asil ve kibar yüzlü ihtiyarın vicdanı nasıl tahammül ederdi?

Adamcağız, rikkat ve heyecandan ıslanan gözlerini ve

burnunu silerek cüzdanından epeyce bir para çıkardı, nazik bir tavırla matmazele verdi.

* * *

Bu sahne, kamarada herkesi müteessir etmişti. Yalnız ben müstesna!.. Ben, bayılan matmazeli de kırılan vazoyu da tanıyorum. Kırılan vazo, bizim iki gün evvel musiki münakaşasında kurban giden vazo, matmazel de komşumuz İsrail Efendinin ortanca kızı Sara idi.

İNSAN NASIL DÜŞER?

Elimde sivri uçlu bir kar bastonu, tipinin içinde boğula tıkana, sözümona yürüyorum.

Arkadan bir ses:

– Uğurlar olsun Mehmet Ali Bey, diyor, nereye böyle?

Başımı çeviriyorum. Gördüğüm manzaranın dehşeti tüylerimi ürpertiyor.

Ben yaşta, yani kırk beş, elli yaşında, uzun boylu bir adam. Arkasında, belinden kuşakla bağlanmış bir bonjur, ayağında bir beyaz pantolon, başında bir hasır şapka, karmakarışık, uzun sakalı kardan bembeyaz olmuş, havadan yaseminler yağdığını seyreden bir şair gibi başını kaldırarak:

– Bu ne manzara, bu ne manzara, diyor.

Bu zat, vaktiyle Soğukçeşme Rüştiyesi'nde sınıfımızın birincisiydi. Adı Muvaffak Bahtiyar'dı. Hocalarımız onu bize misal gösterirler:

– Haylazlar... Bahtiyar'a bakın da ibret alın. Böyle giderse o. ismi gibi bahtiyar olacak; siz, onun kapısına su taşımaktan başka iş beceremeyeceksiniz! derlerdi.

Ben, rahmetlilerin her lakırdıları gibi, bunun da nasıl ters çıktığını düşünürken, Bahtiyar da mektebi hatırladı:

– Yahu, aklında mı? dedi. Hani mektepten dönerken kartopu oynardık, hey gidi günler hey!.. Mamafih, ben, hâlâ

oynamaya hazırım, nasıl, kendine güvenebiliyor musun?

Muvaffak Bahtiyar, bu tarzda daha bazı şeyler söyledikten sonra:

– Haydi bakalım, vergini ver de git yoluna! dedi.

Bu, senelerden beri, onun benden para isteme tarzıdır. Başka muhtaçlar gibi boynunu büküp sesini titretmek, evde unutulmuş cüzdandan bahsetmek hiç âdeti değildir. "Ver bakalım parayı!" derken, âdeta bir köprü tahsildarı vakarıyle insanın yolunu keser. Ben, her zaman onun bu vaziyetine aldırış etmez, eline üç, beş kuruş verip geçerdim. Fakat, bugün canım sıkılıyordu. Evde odun bitmişti. Cebimde para, oduncuda odun vardı. Lâkin, bu sefer de yol ve araba yoktu. Sonra belediye memurlarıyla da aramda bir küçük vaka geçmişti. Nihayet, bu havada cepten para çıkarmak da bir meseleydi.

Çatkın bir çehre ile:

– Para yok! deyip yürüdüm. Fakat o, hafifçe omuzuma dokundu:

– Olmaz, dedi, vergimi isterim!

Ağzından burnundan çıkan dumanlı hava, rakı kokusuyla doluydu. Fena halde tepem attı:

– Haydi, dedim, edebinle yoluna git!..

Ve yürüdüm. O, cevap vermedi. Fakat, hâlâ arkamdan geliyordu.

Kırk, elli adım gittikten sonra, bir yokuş başında durdum:

– Yahu, dedim, sen çalışkan, terbiyeli bir insandın. Ne yaptın, nasıl ettin de bu hale düştün?

O, omuzlarını silkerek:

– Ne bileyim ben? dedi.

– Öyle ya, kendini kaptın koyuverdin, şimdi gelsin eski arkadaşlar...

Büyük bir ihtiyatla yokuşu inmeye başlamıştım. Bilmem nasıl oldu, birdenbire sendeledim. Ne olduğunu anlamadan yuvarlanmaya başladım. Birisi beni kolumdan yakalayarak kaldırdı. Baktım, yine o...

Üstümdeki karları eliyle silkeleyerek:

– Ne oldu yahu, dedi, ihtiyatlı ihtiyatlı yürüyordun. Nasıl oldu?

– Bilmem. Farkında değilim... Kendimi toparlamaya çalıştıkça tekerlendim, dedim.

Bahtiyar'ın morarmış ve hayvanlaşmış sarhoş çehresinde eski zekâsı bir an parlar gibi oldu, mahzun ve müstehzi:

– İşte biz de öyle olduk, dedi. Demin sana nasıl yuvarlandığımı bilmiyorum derken, yalan söylemedim. Sebebini uzun uzun ne sorarsın a efendim? Sen beş kuruş varsa verirsin, yoksa sen sağ ol. Ne yapalım, başka sefere!..

KILKUYRUK

– Hikmet Şevki'ye –

Yedi, sekiz sene oluyor. Yakın vilâyetlerden birinde mektupçuydum.

Bir gün vilâyetin kalem odalarından birinde acıklı bir sahneye tesadüf ettim. Memurlar, yirmi iki yaşlarında uzunca boylu, saz benizli bir gencin etrafını almışlar, kaba ve acı bir şekilde alay ediyorlardı. Birisi:

– Ey söyle bakalım kılkuyruk... Sen, balıklardan neyi seversin? Yahut: Cebinde üç bin lira paran olsa, ne yaparsın?

Biçare çocuk, bunun bir alay olduğunu ve ağzını açar açmaz, başına ne geleceğini gayet iyi bildiği halde, mahçup ve nazik bir tavırla cevap vermeye başlıyor. Fakat, daha dört kelime söylemeden memurlar hep bir ağızdan:

– Atma ulan kılkuyruk!.. diye bağırarak sözünü kesiyorlardı.

Kahkahalar, yuhalar, kafasına kâğıtlar, boş sigara kutuları atmalar... Hatta birisi yelpaze gibi parmaklarını açarak zavallının yüzünü karışlıyor... Sobayı yakmaya gelmiş bir kılıksız hademe çirkin çirkin sırıtıyor. Aylardan beri elinde tomar tomar evrak ile oda oda dolaşan bir ihtiyar kadın, kendi halini unutmuş, ona gülüyor.

Bunların hepsi çoluk çocuk olsa neyse ne... Fakat, aralarında yaşlı başlı, kelle kulak yerinde efendiden adamlar da var.

Bu genç kâtip belli ki, temiz bir ailenin çocuğu... İhtimal ki, haline göre tahsil de görmüş... Çizgilerindeki inceliğe, gözlerindeki mahzun derinliğe bakılırsa, belki nazik bir ruhu da var... Biçare, bunca sene çalışıp çabaladıktan sonra, memur oluyor. Efendiden insanlar arasına karışıyorum diye sevine sevine buraya giriyor. Fakat, kapıdan ayağını atar atmaz kendini birdenbire bir vahşi hayvan kafesinde buluyor. Her taraftan çekiştiriyorlar, didikliyorlar, hakaret etmekten, incitmekten bir canavar zevki duyuyorlar. Bunlara karşı kendini müdafaa etmek için diş, tırnak lazım... O biçarede ise, bunlar yok... Her şeyi bırakıp gitse, belki evde onun eline bakan sakat bir baba, dertli bir ana, aç kardeşler var...

O dakikada, değil bu adamlardan, dünyadan ve insanlıktan iğrendim.

Vilâyetin büyücek bir memuru, hatırı sayılır bir insanı olmasam da yine duramazdım. Sert bir sesle bağırdım:

– Arkadaşlar... Bu sizin yaptığınız hem ayıp, hem günahtır. Zavallı çocuktan ne istiyorsunuz? O da sizin gibi insan. Size böyle bir muamele etseler razı olur musunuz?

Sözlerim kalem odasının ortasında bir bomba gibi patlamıştı. Memurlardan biri cevap vermek ister gibi bir hareket yaptı, fakat nedense vazgeçti. Efendiler birer birer masalarına döndüler.

* * *

O günden sonra bu biçare genci uzaktan uzağa himaye-

me almış oluyordum. Arasıra işim düşerek kalem odasına girdikçe ona son derece nazik ve kibar bir arkadaş muamelesi ediyordum.

Maksadım, onun kametini, kredisini yükseltmekti. Benim bu muamelemi görenler, elbette ona iyi muamele ederlerdi.

Böyle olmakla beraber, çocuk, arkadaşlarının tecavüzünden yine kurtulamıyordu.

Dairede kime söz söylemeye kalksa, mutlak ya:

- Atma ulan kılkuyruk!..

Yahut:

- Çek arabayı ulan kılkuyruk!.. diye cevap alıyordu.

Ne dersin? Ne yaparsın? Kötülerle uğraşmaktan büyükler bile âcizdir.

* * *

O vilâyette pek az kaldıktan sonra, başka bir vilâyete geçtim, sonra bir izzet-i nefis meselesi üzerine büsbütün memuriyetten çekildim, halim, vaktim yerinde olduğu için, kendi kendime İstanbul'da yaşamaya başladım.

Bir gün şirketlerden birinin umumi müdürü olan bir eski arkadaşı görmeye gitmiştim. Arkadaşım komisyonda olduğu için bekleme odasına girdim. Odada beş, altı kişi vardı. Bunlardan biri, beni görünce:

- Vay Refik Bey... Ne güzel tesadüf!.. diye bağırarak yanıma geldi, elimi sıktı, teklifsiz bir tavırla sırtımı, omuzumu, çenemi okşadı.

Bu adamı neden sonra tanıdım: Üç, dört sene evvel "Kılkuyruk" diye alay edilen zavallı. Daha büyümüş, şişmanla-

mış, fakat kıyafetindeki zibidilik hâlâ gitmemiş.

Muamelesindeki lâubalilik biraz tuhafıma gitmekle beraber, kendi kendime:

– Olur a, dedim, o vakit benden gördüğü insanca ve arkadaşça muamele, o kadar iz bırakmış ki, görür görmez dayanamamış olacak.

O, beni âdeta zorla bir iskemleye oturtarak:

– Gel otur bakalım, dedi, yahu senelerden beri birbirimizi kaybettik. Ben, şimdi İstanbul'dayım. Dahiliyeden ayrıldım. Bir tütün şirketinde çalışıyorum. Mevki, maaş gayet iyi. Sen ne âlemdesin bakalım?

Odadaki yabancılar bu yirmi beşlik delikanlı ile ellilik kelli felli efendi arasındaki teklifsizliğin bu derecesine hayret ediyor gibi kâh bize, kâh birbirlerine bakıyorlardı.

Ben, verecek cevap bulamayarak şaşkın şaşkın yüzüne bakarken, o, devam etti:

– Yahu, sen öteki mektupçulukta da tutunamamışsın, azil mi olmuşsun... İstifa etmişsin, bir yerden işittim ama, vallahi aklımda kalmadı.

– !!!???

– Şimdi ne iş görüyorsun? Sabahleyin buraya iş istemeye filan mı geldin?

– !!!???

– Mamafih, burada iyi para vermezler. Sen, bizim şirkete gel. Hem para gayet muntazam, hem rahat. Öyle, öyle, bizim şirket daha iyi.

– !!!???

– Ne vakit beni görmeye gelirsin? Ne vakit istersen gel... Seni müdüre takdim edeyim.

Odanın tavanı başımın üstünde fırıl fırıl dönüyordu.

Kendimi kaybetmiş gibi gayriihtiyari bağırdım:

– Atma ulan kılkuyruk!.. Çek şuradan arabayı!..

O, kamçı sesi işitmiş bir cambazhane hayvanı gibi, birdenbire durakladı, sendeledi. Gözleri tıpkı o eski kalem odasındaki gibi mahzun bir derinlikle önüne dikildi, boynu büküldü, dudaklarında ürkek ve mazlum bir gülümseme titredi.

* * *

– Atma ulan kılkuyruk!.. Çek şuradan arabayı kılkuyruk!..

Vilâyetteki arkadaşlarımın meğer ne kadar günahına girmişim! Halk, insana vuracağı numara ve etiketi ne isabetle tayin ediyormuş.

"Halkın sesi, hakkın sesidir" diyenlere bir kere daha hak verdim.

BİR AŞKIN TARİHİ

Birbirlerini nasıl tanıdıklarını, bu zamane aşkının nasıl başladığını bir sabah Üsküdar iskelesinde gözümle gördüm.

Kız, bilet almak için telâşla çantasını açarken dirseğiyle arkasındaki delikanlıya çarptı. Delikanlının elinden yere kocaman bir mürekkep şişesi düşüp patladı.

Bu dünyada pek az insan yaptığı kabahatin cezasını bu kadar çabuk çeker. Kızın sarı iskarpinleri, pembe çorapları, gri mantosunun etekleri bir anda mor nakışlarla işlendi.

– Eyvah, şimdi bir kızılca kıyamet kopacak!.. dedim.

Hakikaten de öyle olacaktı. Onlar, evvelâ dövüşmeye hazırlanan iki horoz gibi kabardılar. Fakat, biri yirmi beş, öteki on dokuz yaşında ancak vardı. Fazla olarak her ikisi de adamakıllı güzeldiler.

Genç adam, kızın menekşe rengi gözleri karşısında mor mürekkebin acısını unuttu:

– Aman efendim, çoraplarınıza yazık oldu. Vah vah, şişeyi niye sıkı tutamadım?!.. diye üzülmeye başladı.

Genç kız da, bir çoraplarına, bir karşısındaki nazik delikanlıya bakarak çabuk bir mukayese yaptıktan sonra:

– Ziyanı yok efendim, kaza!.. diye gülümsedi.

Yanlarındaki bir sakallı ilave etti:

– Uğurdur, uğur... İkiniz için de fâl-i hayırdır çocuklar!

Önümdeki ellilik çopur bir madam gülüyordu:

– İyi ki bana rastlamamıştır. Hem çoraplarım gider idi, hem sağlam dayağı yer idim!..

* * *

Bu gençlere ikinci defa, beş dakika sonra, vapurda oturacak yer ararken rasgeldim.

Onlar, açılır kapanır iki sandalye bulmuşlar, burun buruna konuşuyorlardı. Yanlarından geçerken şu sözler kulağıma çarptı:

Erkek – Benim bankamla sizin çalıştığınız ticarethane arasında iki dakikalık bir mesafe yok...

Kız – Evet, âdeta komşuyuz... Nasıl oldu da birbirimize rasgelmedik?..

* * *

Üçüncü defa, vapurdan köprüye çıkarlarken, seslerinden tanıdım. Arkamda konuşuyorlardı:

Erkek – Yok, yok... Ben, amcanıza hak veriyorum. Amerikan filmleri zengin ama, Avrupa'nınkiler yine başka.

Kız – Hayır, hayır... Haksızsınız... Daima gördüğünüz Fransız terbiyesinin tesiri...

Erkek – Ben de söylediğimi tekrar edeceğim. Sizi Amerikan mektebine göndermekle hata etmişler. Gerçi nikbin ve cesur olmanız hoşuma gidiyorsa da...

Kendi kendime:

– Herhalde onlar olmayacak, dedim, böyle yirmi dakika içinde bu kadar içli dışlı anlaşmak imkânsız... Birbirlerini tasdik devresini geçirip, tenkit devresine girebilmek için

uzun zaman lâzım. Mutlaka sesleri benzettim!..

İskeleyi geçip denize düşmek tehlikesini atlatınca başımı çevirdim: Onlardı!.. Delikanlının elinde, kırılan mürekkep şişesi yerine kızın çantası, onun elinde de arkadaşının bastonu vardı!..

* * *

Dördüncü tesadüf. Aynı gün... Saat bir buçuk... Eminönü tramvay durağındayım. Beyoğlu'ndan gelen bir tramvaydan onlar iniyorlar. Ellerinde paketler var. Derhal tahminlere başlıyorum: Öğleyin biri bankasından öteki ticarethanesinden çıkınca birleştiler... Sanki her günkü âdetleriymiş gibi, Beyoğlu'nda yemeğe gittiler... Sonra bir iki mağaza dolaştılar... Öteberi aldılar... İhtimal, bir aralık Übeydullah Efendiye de uğrayıverdiler... Mamafih, bu noktada galiba yanılıyorum, onlarda Nikâh Dairesinden pek öyle sıcağı sıcağına ayrılmış insanlar hali yok... Çünkü, âdeta kavga ediyorlar gibi.

Filhakika, yanımdan geçerlerken, genç kızın onu azarladığını işitiyorum:

– Kimde görülmüş şey? Koca paket tramvayda unutulur mu? Öyle ya, insan, önündeki Rus kadınının dekoltesine o kadar dalarsa, kendini unutmamış olması ne mutlu!..

Vay vay vay vay... Bunların dört, beş saat evvel tanışmış insanlar olduğunu şu geçenlere söylesem, beni muhakkak deli diye polise teslim ederler ya!

* * *

Son perde, son tesadüf... Aynı günün akşamı, aynı vapurda...

Onlar karşımda oturuyorlar... Genç kız, mahzun ve müteheyyiç başını sallıyor, ağzından bir kelime çıkmıyor...

Beni müthiş bir merak sarıyor. Vapurdan çıkarken peşlerine takıldım ve iskelede birbirlerine söyledikleri son sözleri işitiyorum. Kız, ağlıyor:

– Yemin ederim ki, benim hakkımda yanlış düşünüyorsun!..

Erkek, aynı inatla:

– Bu, birinci değil ki... Kaç defa beni aldatmaya teşebbüs ettin... Kat'iyyen affedemem!..

– Feridun, aramızdaki acı, tatlı bunca hatıralara da mı acımıyorsun?..

– Onları çiğneyen sen oldun... Benden artık usanmış olabilirdin. Fakat bu, beni göz göre göre aldatmak için bir sebep olamazdı... Müebbeden Allahaısmarladık!..

– Hayatımızı zehirledin zalim... Uğurlar olsun!..

Birbirlerinden ayrılıyorlar. Karanlığın içinde kaybolurlarken söyleniyorum:

– Merhum Fikret, bir manzumesinde bir buçuk saat içinde doğan, yaşayan ve ömrünü tamamlayan bir nevi mahlûkata hayret eder. Anlaşılan elektrik asrı gitgide insanları da bu böceklere çevirecek... Zavallı çocuklar, bunca hatıralardan sonra, daha belki mantodaki mürekkep lekeleri bile kurumadan bu kadar feci bir surette ayrılmak... Ne yaparsınız? Dünyada ebedi saadet kime nasip olmuş ki...

YENİ BİR İCAT

Rahat bir işim, sıcak bir odam var. Fakat ne çare ki, karşıdaki koltuktan misafir hiç eksik olmuyor. Yalnız ısınıp istirahat etmekle, bedava kahve ve sigara içmekle iktifa etseler, pek o kadar şikâyet etmeyeceğim. Fakat, beni lâkırdıya da tutuyorlar. Aksi gibi hem yüzü yumuşak, hem de konuşmayı çok sever bir adamım. Onun için, onlar lakırdı söylerken, somurtup surat asmaya muvaffak olamıyorum. Dalıp gidiyorum. İşler de yüzüstü kalıyor.

Bir gün bu halden bir arkadaşa şikâyet ettim:

– Odadan sobayı kaldırtsam, çöp gibi adamım, iki günde gürler giderim. İşimi bırakarak seyyar bir müfettişliğe filan geçsem, mütemadiyen sokaklarda taban tepmeye takatım yok. Ne yapacağımı şaşırdım, dedim.

O, bana şöyle bir akıl verdi:

– Ben, mizah gazetelerinin birinde bir hikâye görmüştüm. Saygısız misafirlerden pek canı yanmış bir memur, saat gibi bir kere kuruldu mu, üç gün işleyen bir âlet icat etmiş. Bu âlet, misafirlerin karşısından ikişer dakika fasıla ile şöyle birtakım levhalar geçirirmiş:

1 – Vakit nakittir!

2 – Bir işadamını uzun zaman meşgul etmek doğru değildir!

3 – Sözünüz uzamaya başladı!

4 – Karşınızdakinin nezaketini suistimal ediyorsunuz!

5 – Siz lâkırdı anlamaz mısınız?

Bu levhalar, iltifatı perde perde arttırarak: "İllallah, sen, ne saygısız insanmışsın!"a kadar varıyormuş... Herhalde, ikinci, üçüncü levhadan sonra karşında oturmakta devam edecek kadar ruhsuz ve saygısız bir insan tasavvur edilemez. Olsa bile artık, bu insan, gördüğü hakarete hak kazanmış demektir. Ben, bir saatçi tanıyorum. Sanırım ki, sana kolayca ve ucuza böyle bir âlet yapabilir.

Arkadaşımın bu sözleri, beni uzun uzun düşündürdü. Neticede: "Adam sen de... Benden çok ehemmiyetli ve pek çok nezaketli birtakım kimseler: "İş zamanımızda bizi işgal etmeyiniz!" tarzında levhalar asmıyorlar mı? Benim yapacağım şey, görüle görüle tesiri kalmayan bu levhaların bir başka şeklinden ibaret olacak!" dedim ve işe giriştim.

* * *

Şimdi, bu teşebbüsün verdiği neticeyi dinleyin:

Aleti kurduğum için, gediklilerden biri, âdeti üzere gelip koltuğuna kuruldu. Kahvesini ısmarladı. Paketimden aldığı sigarayı yaktı. Aradan iki dakika geçmişti ki, bizim "Vakit nakittir!" levhası kendini gösterdi. O, hayretle sordu:

– Bu, ne?..

Ben, mahcubiyetle cevap verdim:

– Şey... İşte öyle bir âlet!..

İki dakika sonra ikinci levha:

> Bir işadamını uzun zaman işgal etmek doğru değildir!

Misafir, bu sefer işi anlar gibi oldu.

Yine iki dakika sonra üçüncü levha:

> Karşınızdakinin nezaketini suiistimal ediyorsunuz!..

Adamcağız, bu defa sitemli bir bakışla sordu:

– Bu ihtar, bize mi?

Çaresiz:

– Estağfurullah! Ne mümkün, dedim.

Bu söz onu tatmin etti. O kadar ki:

> Sözünüz uzamaya başladı!

tekdiri geldiği vakit gülmeye başladı:

– Vallahi gayet iyi düşünmüşsün. Çok ağır ama, bizde öyle saygısızlar vardır ki, buna bile aldırmazlar sanırım!..

> Siz, lakırdı anlamaz mısınız?

Misafir, yine bir kahkaha attı:

– Yahu, biz canciğer arkadaşız... Şunun bana şümulü olmadığını bildiğim halde, yine helecanlanıyorum!

Levhalar birer birer döne döne:

> İllallah!.. Sen ne saygısız insanmışsın!.. Artık defolup gitsene...

levhasına kadar geldi. Sonra tekrar "Vakit nakittir" diye yeniden başladı.

İşte teklifsiz misafirlerin birinden aldığım netice. Gelelim şimdi resmilere...

* * *

İş takibi için odama arasıra ismini bile bilmediğim bir adam gelir giderdi. O gün, bu adam itiyadı hilâfına biraz dinlenmek için müsaade istedi.

"Buyurun," dedim. Bir çeyrek kadar oturdu. Sonra gitmek için ayağa kalktığı vakit dedi ki:

– Beyefendi, affedersiniz, sizi fazla işgal ettim. Fakat, saygısızları kaçırmak için icat ettiğiniz âlet nazar-ı dikkatimi celbetti. Bendeniz meraklı bir adamım, levhaların hepsini okumadan ayrılamadım. Cidden çok güzel bir icat... Allahaısmarladık!..

O gün, bildik, bilmedik birçok kimseler icadımı görmeye geldiler. Akşam üstü, aleti derhal yerinden kaldırıp dolaba kapadığımı söylemeye bilmem hacet var mı? Her icat, her memlekette aynı muvaffakiyetle tatbik edilemiyor!

MAVİ GÖZLÜ ÇOCUK

İhsan Bey, bir gün dokuz aylık çocuğunu severken şöyle bir muhakeme yaptı:

– Benim gözlerim siyah, anasınınkiler de öyle. Halbuki çocuğunkiler çini mavi. Cahil bir adam olsaydım: "Allahın hikmeti!" der geçerdim. Fakat, veraset kanununa nazaran ilim ve fenne kat'iyyen mugayir bir hadise... Sakın çocuk!..

İhsan Bey, düşüncesinin bu noktasında, dalgın dalgın sokakta yürürken, başına damdan kiremit düşmüş bir adam gibi birdenbire sendeledi. Az kalsın çocuğunu kollarından yere atıyordu.

Biraz sonra, soğukkanlı düşündü. Karısı biraz asabi ve inatçı, fakat, gayet temiz bir kadındı. Kendisini aldatmış, bu çocuğu başkasından almış olmasına imkân yoktu.

Mamafih, herkes bilir ki, şüphe, sıtma mikrobu gibidir. Bir kere geldi mi, insanın kolay kolay yakasını bırakmaz. Bazen geçmiş gibi görünür. Fakat, biraz sonra, en akla gelmeyen bir saatte, insanı tekrar üşütüp yatmaya, titretip bağırtmaya başlar.

İhsan Beyin şüphesi günden güne ilerliyor, zamanla kat'i bir kanaat haline geliyordu.

Bir gün şöyle düşündü:

Karımın namusundan eminim. Fakat, bu melun şüpheyi mutlaka defedecek bir çare bulmalıyım... Ayşe, budala bir

kadın olsa, ustalıkla onu istintak eder, ağzından lakırdı almaya çalışırdım. Fakat, buna imkân yok. Başka bir şey yapmalı. Karım kıskançtır. Bana daima "Aldatılmaya dünyada tahammül edemem. Göze göz, dişe diş. Beni aldattığını haber alırsam, derhal ben de seni aldatırım. Ve bunu, hiç çekinmeden gelir sana söylerim. Artık sen nasıl istersen öyle hareket et!.." der. Ben, kendimi birdenbire çapkınlaşmış gibi gösteririm. Sonra, bir metresim olduğunu anlatacak bir şey yaparım. Ayşe, derhal intikam sevdasına düşer ve çini mavi gözlü çocuğun başkasından olduğunu açıkça itiraf eder. Karımı söyletmek için bundan daha emin yol yoktur.

* * *

İhsan Bey, birdenbire değişmişti. Akşamları geç, bazen sarhoş geliyordu... Karısıyla konuşurken acayip acayip şeyler söylüyordu:

– İnsan, dünyaya bir kere gelir. Keyfi nasıl isterse öyle hareket etmeli!... İnsanın müebbeden aynı yemeği yemesi, aynı çiçeği koklaması manasızdır. Hayatta biraz da değişiklik lazım... Vefa ve sadakat boş bir esarettir.

Ayşe Hanım, kocasındaki bu değişikliği anlamıyor:

– Sen çıldırdın mı İhsan?.. Bunlar, nasıl sözler? Allahın bildiğini ne saklayayım? Ben, senin tutumunu beğenmiyorum... Bir münasebetsizliğini haber alırsam yapacağımı biliyorum: Göze göz, dişe diş!.. diyordu.

İhsan Bey, karısının bu sözlerini lâkayt bir tebessümle karşılıyor:

– Ne çıkar? Benim senden istediğim, eve, çocuğa ve biraz bana bakmandan ibarettir... İstediğin gibi hareket etmekte serbestsin. Nasıl ki, ben de öyleyim:

İhsan Bey, oynadığı rolden pek memnundu, kendi kendine:

– Ayşe kızıyor... Tahminim gibi beni aldattı ise, bunu açıkça yüzüme söyleyeceği zaman uzak değildir.

* * *

İhsan Bey, bir gün kapıdan çıkarken bir mektup düşürdü.

Genç kadın, hemen ayağını kâğıdın üstüne bastı. Kocasının paltosunu süpürmek için yürümek lazım geldiği zaman, ayağını sürüyordu.

Bu manevrayı fark eden İhsan Bey, sokakta ellerini oğuşturarak gülümsüyordu:

– İş yolunda. Ayşe'ye fevkalâde mahir bir oyun oynadım. İki ihtimal var: Karım bu akşam ya ağlayıp bağıracak, yahut: "Bir metresin olduğunu öğrendim. Fakat, nafile gururlanma... Ben, senden daha evvel davrandım: Çocuk senin değildir. Onun çini mavi gözlerinde yabancı bir babanın imzasını okuyabilirsin!.." diyecek. Birinci halde: "Yaptığım bir şakadan başka bir şey değildir. Git, yazıhanemi aç; orada saklı duran kapalı zarfı aç, oku... Sahte bir mektup düşürmek suretiyle sana bir şaka yapacağım onun içinde yazılıdır..."

İkinci halde ise: "Yakaladım!.." diye bağıracağım, "Sana hakikati itiraf ettirmek için bu oyunu oynadım! Hâsılı her iki halde de, yarın bu saatte şüphelerinden kurtulmuş, mesut veya bedbaht bir adam olacağım..."

* * *

İhsan Bey, o gece geç vakit eve geldiği zaman karısını

evde bulamadı. Ayşe Hanım şu mektubu bırakmıştı:

(Bugünü metresinin evinde geçirmeye gittiğine dair kat'i bir delil elde ettim. "Göze göz, dişe diş!" dediğimi hatırlarsın. Öteden beri bende gözü olduğunu bildiğim erkeğin evine gittim. Hiçbir vicdan azabı duymadan intikamımı aldım. Artık bu felâketten sonra, bir arada yaşamak mânâsız ve imkânsız olduğu için, babamın evine gidiyorum. Yegâne teessürüm, senden daha evvel davranmamış olmamdan ibarettir. Ayşe).

KUVVE-Î MANEVİYE

Vakit geceyarısına yaklaşmış; kahveci, dükkânının kepenklerini indirmeye başlamıştı.

– Daha vakit var, biraz daha oturalım, diye inat ediyordu.

Heykel vücutlu, yeniçeri çehreli bir adam:

– Benden paso, dedi, bu soğukta karıdan dayak yemeye vaktim yok!

Kahveci de dahil olduğu halde, hep birden gülüştüler. Bu vücutta bir adamın soba maşası kadar bir kadından dayak yemesi, tuhaf şeydi.

O, saf bir tavırla itiraf etti:

– Allahın bildiğini ne saklayayım... Hakikat bu. Bir türlü bu kadına el kaldıramıyorum.

Biraz evvel kahvede oturmak için ısrar eden adam – ki nihayet arkadaşının yarısı kadar okka çekerdi – azametli bir tavırla ayağa kalktı:

– Karıdan dayak yemek mi? Alimallah ona evire çevire öyle bir sopa atarım ki!..

Arkadaşlar, biraz evvel ötekinin karısından dayak yemesine ne kadar güldülerse, bu minimini cılız adamın karısını dövme iddiasına da o kadar güldüler.

O, aynı azametli tavırla sözüne devam etti:

– Vallahi doğru söylüyorum. Benim karım benden tir tir titrer. Öyle olmasa, "Daha eve gitmeyelim!" diyebilir miydim? Bu, bir kuvve-i maneviye meselesidir. Karı kısmının bir kere gözünü yıldırdın mı, işi tamamdır. Bakın size karımı nasıl korkuttuğumu anlatayım:

Benimki, bana nisbetle çam yarması gibi bir kadındır. Fazla olarak da, çok serttir. Bir zamanlar eli fena halde dayağa alışmıştı. Sabahleyin, kahvaltı niyetine dayak yemeden sokağa çıkamaz olmuştum. Hem bana atılan dayak hakaret kastıyla atılan hafif şamarlardan olsa cana minnet bilecektim. Fakat, benim kadın, sırf canımı yakmak, bana işkence etmek kastıyla beni döverdi. Size bir misâl arz edeyim. Bir kere, üç ay zarfında sırtımda kırılan sopaların enkazı ile evde çamaşır yıkamışlardı!.. Evimiz, bir bahçe içindedir. Bir akşam, biraz geç kaldım mı, karı, mahalle bekçisi gibi sopayı eline alır, kapı önündeki taş merdivende bir iskemleye oturup beni beklerdi. Yemin, rica, tövbe, dua, feryat, gözyaşı, hâsılı, hiçbir şey, bu dayağın önünü alamazdı. Hiç unutmam bir haziran akşamıydı. Arkadaşlar beni zorla bir gazinoya sokarak iki kadeh içirmişlerdi. Çakırkeyf hafif hafif türkü çağırarak eve geldim. Bahçe kapısını açınca bizimkini gördüm. Elinde büyük bir fasulye sırığı ile her zamanki yerinde oturuyordu. Beni görünce bir bekçi köpeği hiddetiyle yerinden kalktı:

– Seni rezil herif!.. Bu saatlere kadar sokakta ne işin var bakayım?.. Gel kafatasını yarayım.

Diye bağırmaya başladı. Bu acayip davet üzerine tabii yerimde durdum. Bahçe kapısı ile ev kapısı arasında kırk, elli adımlık bir mesafe vardır. Uzaktan bağıra bağıra konuşmaya başladık. Yalvardım, olmadı. Kadınım bana dayak at-

maya o kadar iştahlıydı ki, eve girmemi beklemiyor, sopasını sallayarak bahçe kapısına koşuyordu. Ben, tabii o zaman alabildiğime karşıki tarlaya doğru kaçıyor, o, tekrar eski yerine dönmeden durmuyordum... Vakit geçiyor, ortalık adamakıllı kararıyordu. Bu gidişle kovalamaca oyunu sabaha kadar devam edecekti.

Artık ben de kızmaya başlamıştım. Bahçe kapısının yanında bir odun yığını vardı. İçinden kocaman bir odun yakaladım:

– Bana bak... Artık kafam kızdı... Vallahi seni parça parça ederim!..

Diye bağırdım. Bu, boş bir tehditti. Fakat, maalesef artık yapacak başka bir iş kalmıyordu...

Karım, bu sefer daha ziyade kızdı ve tekrar arkamdan koşmaya başladı. Ben de tabii kaçmaya... Tam bu esnada civar bağlardan birindeki azgın bir köpeğin havlaya havlaya bana doğru geldiğini görmeyeyim mi? Bu, geceden geceye zinciri çözülen melun bir hayvandı ki, sabaha kadar etraftan kuş uçurup kervan geçirmezdi. İki ateş arasında kalmıştım. Düşünmeye vakit yoktu. Ne de olsa karının sopası köpeğin dişinden ehvendi. Binaenaleyh, derhal istikameti değiştirdim, elimde odunla, bağıra bağıra eve doğru kaçmaya başladım. O zaman ne mucize oldu bilir misiniz, arkadaşlar?.. Karı, eve kaçışımdaki hikmeti anlayamadı, kendisini odunla dövmeye koşuyorum sandı. Korktu ve, "Can kurtaran yok mu?.. Kocam beni öldürüyor!.." diye bağırarak eve girdi... Ben, elimdeki odunla kapıyı güm güm döverek: "Aç!.." diye bağırdıkça, o, içeride: "Bana kıyma... Tövbeler tövbesi olsun!" diye ağlayıp yalvarıyordu. Nihayet, bir daha böyle münasebetsizlik yapmayacağına yemin etmesi şartıyla karımı affettim. O zamandan sonra istediğim vakit eve giderim, karım, kat'iyen ağzını açamaz!..

EN BÜYÜK CEZA

On iki sene kadar oluyor. Bir sabah, gazetelerde şöyle bir havadis okudum:

"Hapishaneden firar. – Şehrimizin maruf tüccarlarından biri aleyhindeki hakaretamiz yazısından dolayı üç aydan beri mahpus bulunan muharir Halim Selim Bey, dün akşam Hapishane-i umumiden firar etmiştir.

İsmi gibi kendi de cidden halim, selim bir insan olan mumaileyhin bu büyük cüretinin izahı güç bir hadisedir. Zabıta tarafından şiddetle aranıyor."

Bu havadise, gazete gibi, ben de şaşıp kalmıştım. Zira o, hakikaten ismi gibi halim, selim bir çocuktu. Yanlış anlaşılmış bir yazısından dolayı üç buçuk ay hapse mahkûm olduğu zaman, bütün arkadaşları gibi, ben de hükmün temyizini istemesini tavsiye etmiştim. Fakat o, razı olmamış:

– Dediğini yaparsam kurtulacağımdan eminim. Bırak, üç buçuk ay olsun kafamı dinleyim. Bu mahkûmiyet benim için aynı nimet oldu, demişti.

İki defa Umumi Hapishanede ziyaretine gitmiş, ona şeker, sigara, tereyağı, peynir gibi hediyeler götürmüştüm. Fevkalâde neşeliydi. Bana demişti ki:

– Allah seni inandırsın, zaman zaman kendimi tedavi için sanatoryuma gönderilmiş bir zengin hasta, yahut istirahat için sayfiyesine çekilmiş bir nâzır sanıyorum. Burası gerçi konfor itibarıyla birinci sınıftan bir misafirhane değil, fakat her gün bir yığın yazı yazmaktan fena halde yorulmuştum. Karşımda beyaz kâğıdı gördüğüm zaman, deniz tutmuş bir adam gibi başdönmeleri, mide bulantıları geçiriyordum. Hele o Babıâli'nin dedikodusu beni mahvetmişti. Senelerce bu gürültü içinde haşır neşir olmuş bir adam için okumamak, sonra yazmamak, nihayet dinlememek kadar büyük saadet olmazdı. Bu hapishanede kendimi eskisinden milyon kere serbest buluyorum. Ne matbaanın, "Nerede yazı?" diye karşıma dikilen sermürettibi, ne her hesap görüşte alacağımdan ziyade vereceğim olduğunu ispat eden idare memuru, ne mahallenin, "Hani para?" diye yakama yapışan alacak kafileleri, hâsılı, ne dost, ne düşman, ne karı, ne çocuk!.. Burası bir barek yerdir ki, gelen misafir, sigaranızı, kahvenizi içmeye, yemeğinizi yemeye değil, bilâkis size tütün ve yiyecek ikram etmeye gelir. Sonra, buraya alacaklılar sınıfından da kimse uğramaz, ancak zaman zaman onların gönderdikleri bazı borçlular gelip gider... Nihayet, buradaki arkadaşlarınız fazilet beratlarını mahkemede bıraktıkları için, size uzun uzun kendilerini methetmezler. Çeşit çeşit insanlar görürsünüz: Babalarını kesmiş katiller, baldızlarına taarruz etmiş ahâksızlar... Bu korkunç adamların bu canavarlıkları nasıl yaptıklarını dışarıda bir türlü idrak edemezsiniz. Burada, muhterem babanın kendisini kestirmeye muvaffak olmak için ne harikalar yaptığını, masum baldızın vicdansız enişteyi, baharda çayıra salıverilmiş bir eşek hoyratlığıyla, kendine saldırtıncaya kadar ne koketlikler icat ettiğini... faillerin kendi ağızlarından dinler ve anlarsınız...

Hâsılı, buradan çıkacağım gün yaklaştıkça yüreğime bir titremedir yapışıyor.

Polis, Halim Selim'i araya dursun, ben onu, saklandığı akraba evinde buldum. Şiddetle çıkışmaya başladım:

– Ne yaptın?.. Diyelim ki, bana söylediğin sözler samimi değildi. On beş gün daha dişini sıkamaz mıydın?.. Kanuna karşı gelmek senin gibi irfan sahibi bir adama yaraşır mıydı? Bak, cezana kimbilir ne kadar zammedecekler... Bari bir gün evvel teslim ol... Belki bunu hafifletici sebeplerden sayarlar.

Arkadaşım inatla başını salladı:

– İmkân yok, dedi, daha on iki gün hapishaneye dönemem.

– Sebep?

– Orada bir şair var... Şiirlerini okuyor...

– ???!!!...

– Sana söyledim ya, rahatım fevkalâde iyiydi. Bir gün yanımızdaki koğuşta müthiş bir dayak patırdısı işittim. Mahpuslar birini bağırta bağırta dövüyorlardı. Sesi tanır gibi olarak koştum. Baktım, şair "......" değil mi?.. vaktinde verilmemiş bir borç için hapse girmiş, Babıâli'de önüne gelene yaptığı gibi, mahpusların da yakasına yapışarak, zorla şiir okumaya başlamış. Cevr-ü cefanın her nev'ine alışık olarak bu adamcağızlar dayanamamışlar, şairi dövmeye başlamışlar... Sanatkârı güç belâ mahpusların elinden kurtardım. Fakat, bu sefer de bana musallat oldu. Başladı kâh ezbere, kâh cep defterinden manzumeler okumaya... Hür olduğum zaman, onu gördüğüm yerde tabana kuvvet kaçıyordum. Halbuki burada mahpustum. Hürriyetin ne kıymetli bir şey olduğu-

nu ben, zorla manzume dinlerken anladım. Nihayet, hapishane arkadaşlarımın tabiri üzere, kendimi kaybettim, ne yaptığımı kat'iyyen bilmeyerek kaçtım.

Bu izahat üzerine arkadaşıma hak verdim:

– Bu kadarla kurtulduğuna şükret, dedim, şair, fazla olarak bir de traşçı olursa insanı, Allah saklasın, katil de edebilir.

ÇEHRELER, TABİATLAR

Niyazi Bey, Ruhiyat mütehassısıydı. "Çehreler ve tabiatlar" ismindeki eseri ona büyük bir şöhret kazandırmıştı. Bu kitap, herhangi bir insanın huyunu, ahlâkını anlatmak için yanılmaz bir ölçüydü. İstediğin bir insanın, gözünün, burnunun, kulağının biçimine; ağzının, çenesinin şekline bak, sonra bu çehredeki bir insanın ne ruhta, ne ahlâkta bir adam olduğunu kitaptan oku.

Karışık bir davada, haklıyı haksızdan ayırmakta tereddüde düşen hâkimler, Niyazi Beyin kitabına gizlice bir göz atarlar ve karşılarındaki maznunun isnad edilen cürmü yapacak bir adam olup olmadığını tayin ederlerdi.

Birçok kadınlar, kocalarının çapkın ve ahlâksız adamlar olduğunu bu kitap sayesinde anlarlar, bu keşif üzerine kavga edenler, bayılanlar, hatta kocalarından ayrılanlar olurdu. Nitekim, geceyarılarına kadar nerede gezdikleri belli olmayan ve haklarında birçok dedikodular çıkan erkekler de karılarının, bu dedikodulara rağmen, Meryem Ana gibi temiz ve namuslu olduklarını bu suretle öğrenirler ve gönül rahatıyla horul horul uyurlardı.

* * *

Bir gün Niyazi Bey, Darülfünunda şehrin bazı maruf

âlimleriyle mühim bir mesele konuşuyordu. Odaya, elli beş, altmış yaşlarında, kıranta bıyıklı, kibar kıyafetli, şişman bir zat girdi:

– Beyefendi, dedi, bendeniz gıyabî takdirkârlarınızdanım. "Çehreler ve tabiatlar" isimli eserinizi âdeta ezber etmişimdir. Bendenizin gelinlik bir kızım var. Geçenlerde kendisini Halim Bey isminde bir zata istediler. Tahkikat yaptım. Bütün şehir bu gencin çok ahlâklı, namuslu, ismi gibi halim bir zat olduğunu söylüyor. Esas itibarıyla muvafakat etmiştim. Fakat, kendisiyle görüşünce fikrimi değiştirdim. Kitabınız bu çehredeki insanlar için: "Halim görünmelerine inanmayınız. Bu çehrede bir insanın içinde bir eşek gizlidir. Görünüşte gayet sakindirler. Fakat bir kere kafaları kızdı mı, uluorta etrafı tekmelemeye başlarlar, o zaman, elinin, ayağının erişebileceği yerde bulunanların vay haline."

Bunu evdekilere söyledim. Fakat, anlaşılan kızımın bu gence karşı gizli bir meyli varmış. Çocuğum ağlamaya, isyan etmeye başladı. Doğrusu bendenize de bir tereddüt geldi. Evdekilere: "Bir kere de eserin muharririni göreyim. Halim Beyin fotoğrafını göstereyim. Eğer, kitabı gibi kendisi de bu zatın eşek ahlâklı bir adam olduğunu söylemekte ısrar ederse, mesele bitmiştir. Artık dünya bir araya gelse kızımı o adama vermem!.." dedim. Zat-ı âliniz de belki evlat babasısınız. Benden bu insaniyeti esirgemezsiniz, değil mi?

* * *

Niyazi Bey, resmi eline aldı, seyretmeye başladı. Kitaptaki tasvir, sanki bu resmin sahibine baka baka yazılmıştı.

İhtiyar âlimin, bıyıkları oynuyor, yutkunuyor, arasıra parmaklarıyla alnındaki terleri siliyordu. Çok müşkül bir va-

ziyette kalmıştı. Yukarı tükürse bıyığı, aşağı tükürse sakalıydı.

– Evet, bu adam hakikaten eşek tabiatlı bir adamdır!

Dese, belki mesut bir izdivaca mani, hatta birbirini seven iki gencin ölümüne sebep olacaktı. Fakat:

– Hayır, siz yine fikrinizden dönmeyin, tasvir yanlış olabilir!

De diyemezdi. Çünkü, o vakit de kitabın ilmi kıymetine halel gelirdi.

Eserin muvaffakiyetini çekemeyen rakipler, "Niyazi Bey, eserin saçmalığını kendi ağzıyla söylüyor!" diye yazılar yazacak, kıyametler koparacaklardı.

Niyazi Bey, ilim ve hakikatın menfaatini iki gencin sevdasına feda edecek bir adam değildi. Onun için, vakur bir eda ile şu cevabı verdi:

– Fotoğraftan anlaşıldığına göre, bu Halim Bey, hakikaten eşek ahlâklı bir adamdır.

O esnada, aralık kapıdan uzun boylu bir genç içeri girdi. Başında dolaşan tehlikeyi sevdiği kızdan öğrenmiş; kayınbabasını takip etmiş, muhavereyi dinlemişti.

Genç adam, hiddetten tıkanarak:

– Beyefendi, bir sözünüzle iki insanın hayatını kırmaya nasıl vicdanınız razı oldu? Sizin insanlıktan nasibiniz yok mu? dedi.

Niyazi Bey, vakur bir eda ile:

– Ben söylemiyorum, ilim söylüyor! dedi.

Halim Beyin kan başına sıçradı:

– İlim bana eşek diyor, öyle mi?.. Dur, ben sana kendi halinde namuslu bir adama ilim namına leke sürmeyi öğreteyim!..

Genç adam, birdenbire Niyazi Beyin üstüne atıldı, âlimi

sille tokat dövmeye, yerden yere çarpmaya başladı.

Nihayet, etraftan hademeler koşuştu, üstadı baygın bir halde Halim Beyin elinden kurtardılar.

Niyazi Bey, kendine gelince etrafındakilere ilk sözü şu oldu:

– Nasıl?.. Bu oğlana eşek tabiatlı demekte haksız mıymışım? Hangi eşek, insanı bu hale sokabilir?

Sonra hafifçe gülümsedi:

– Mamafih, ben, bu dayaktan çok memnunum, dedi, vücudumuz hayli hırpalandı amma, bu sayede ilmi kurtardık!..

AKREP

Bir arkadaş anlattı:

Karım melek gibi bir kadındı; fakat bir büyük kusuru vardı: Tembellik. Ben, ne kadar tezcanlı bir adamsam, Semiha, o kadar ağır ve gevşekti. Daha fenası, ihtiyar dadısının da bu hususta pek ondan kalır yeri yoktu. Evin içi kapalı Karacaahmet türbesi gibi toz toprak içindeydi. Dadı kalfanın birkaç günde bir hamaratlığı tutarak ortalığı süpürmeye kalkması bir felâketti. Ayak altında itile kakıla kanapelerin, masaların altına sürülmüş yemiş kabukları, boş kibrit kutuları odanın ortasına yığılır, yerin tozları bulut gibi havalanarak perdelere, minderlere, masa örtülerine konurdu. Dadının pisliğini temizlemek için bir ayrı hizmetçi tutmaya da halim, vaktim müsait değil. Kapı çalındığı zaman, "Eyvah, misafir geliyor, pisliğimizi görecek, rezil olacağız!" diye yüreğim çarpmaya başlardı. Arasıra dayanamayarak avaz avaz bağırmam Semiha'yı ağlatmaktan, dadıyı korkutup hasta etmekten başka bir netice vermezdi. Karım; benim üzüldüğümü gördükçe, kendisinden çaresiz bir iş istiyormuşum gibi, nevmidane boynunu büker:

– Ne yapayım, elimde değil... Yoksa ben, senden ziyade üzülüyorum, diye sızıldanırdı.

Karımın uykudan uyanışı görülecek şeydi. Malûm ya, en canlı insanlar bile uykudan az çok uyuşuk uyanırlar. Be-

nim kadıncağız ise, "Bâsü badelmevt" sırrına mazhar olmuş bir ölü halini alırdı. Uyandıktan sonra bir zaman gözlerini açmaya üşenirdi. Bir zaman da gözünün yalnız birini açar ve epeyce bir müddet yattığı yerden öyle konuşurdu. Sevgili kadın, insanın böyle derece derece kendini alıştırmak suretiyle en zahmetli işlere bile tahammül edebileceğini ne güzel anlamıştı. Fakat, buna rağmen, bir sabah onun, "Aman!" diye bağırdığını gördüm. Ne oluyordu? Semiha, boynuma sarılıyor, karışık saçları dimdik olmuş, gözleri büyümüş, yatak çarşafının üstündeki siyah bir şeyi gösteriyordu:

– Allahaşkına bak, akrep mi o?

Gözlüğümü düzelterek eğildim: Bu, köşelerden başlayarak yavaş yavaş tavanı kaplayan örümcek ağlarından kopmuş bir parçaydı. Fakat, canımın sıkıntısından:

– Evet, öyle... Akrep ölüsü, dedim.

Semiha, bir acı feryat kopararak bayıldı.

– Dadı, yetiş!..

Dadı, sofadan: "Yetiş!" feryadını işitince herhalde bir tehlike olduğunu anladı ve mutfağa kaçtı. Semiha, bir zaman kollarımda yattıktan sonra, gözlerini açtı ve sordu:

– Demek o akrepti ha? Ne yaptın?

– Hiç; ne yapacağım, sokağa attım.

– Korkmadın mı?

– Ölmüş, dedim ya...

– Ya zehri eline bulaştıysa?.. Acaba ölü akrep buraya nasıl geldi?

Benim adamakıllı şirretliğim tutmuştu:

– Akrebin ölüsünü buraya başkası getirecek değil ya!.. Kıskacını açmış, ağır ağır, yürüye yürüye gelmiş.

– Sonra?

– Sonrası ne olacak?.. Seni sokmaya vakit bulamadan

sen bir yanından öte yanına dönüvermişsin; ezilmiş, gitmiş!..

Karım bir derin, "Ah!" çekti ve bir nöbet daha bayılacak gibi oldu.

Diri akreple yatakta yatmış olmak hayali onu çıldırtıyordu:

– Artık dünyada bu evde oturamam, iyi kötü bir ev bul, nerede olursa olsun razıyım, buradan kaçalım. Karyolayı, yatakları da sat!..

– İyi amma, akrep oraya da gelir.

– Oraya da mı gelir?

– Öyle ya... Sende de, dadında da bu müseyyeplik varken akrep de gelir, yılan da...

– Refik, beni öldürmek mi istiyorsun?

Ben, facialı bir çehre takınarak:

– Ben değil, fakat seni de, beni de, akrepler öldürecek. Bu mahlûklar bir tane de olmazlar. Bir kere ayakları alıştı mı...

– Peki, bunun çaresi?

– Hiç... Evi, eşyayı baştan başa temizlemek.

Semiha'nın şimdiye kadar dikkat etmediğim bir tabiatını yakalamıştım: Korkaklık, daha doğrusu akrep korkusu. Ben, şimdi bu huyu ile öteki huyunu, gevşekliğini yenecektim.

Semiha, o gün paçaları sıvadı, dadısı ile beraber evi baştan başa sildi, süpürdü. Bütün eşyanın gizli yerleri temizlenmişti.

Tılsım bozulmuştu. Semiha da, dadısı da artık acınacak gibi çalışıyorlardı. Arasıra gevşeklik yeniden gelecek gibi oluyordu. Fakat, çareyi bulmuştum... Artık evde örümcek bulmak mümkün olmadığı için, kara bir bez parçacığı Semi-

ha'yı da, dadısını da yeniden gayrete getiriyordu.

Hikâyeyi dinleyenlerden bir arkadaş:

– Benim kadın da perilerden çok korkar ve sırf bu korku ile evde temizlik yapar, dedi, tahta sildirmek istediğim zaman geceleri usulca sofaya çıkarak düdük çalarım...

CEZA-YI NAKTÎ

Ali Fehmi, baloya gidecekti.

Şirketin telefon memuru Sacide Hanım, birkaç gün evvel:

– Bu Perşembe "Manifaturacılar"ın balosuna geliyor musunuz?

Diye sormuştu. O, "Hayır" cevabını verince, genç kız, dudaklarını bükerek:

– Yazık, demişti, eniştemde iki bilet var, o gece beraber gideceğiz. Fakat, belâya bakın ki, eniştem dans etmesini bilmiyor. Eski kafalı bir adam olduğu için, yabancılarla dans etmeme müsaade etmeyecek. Şu halde, herkes dans edip eğlenirken, biz karşı karşıya uyuklayacağız... Siz olsaydınız, tabii iş değişirdi... Eniştem şirket arkadaşlarımla dans etmeme herhalde bir şey diyemezdi. Yazık!.. Başkasını aramalı!..

Sacide, mütemadiyen çalan telefon ziline kulak asmayarak bu sözleri söyledikten sonra ağır ağır işinin başına gitmişti.

Ali Fehmi, o vakit şöyle bir muhakeme yapmıştı:

– İki dakika yalnız konuşmak için bazen iki saat bahane aradığım ve etrafında dönüp dolaştığım bir genç kız, beni baloya çağırıyor... Muhakkak ki, onunla fevkalâde eğlenceli ve şairane bir gece geçireceğim. Belki, dans bahanesiyle mütemadiyen birbirimizi itip kakıştırdığımız için, aramızda

daha başka bir samimiyet de uyanacak... Arasıra işten bunaldıkça ve karşımda arkadaşların karışık suratlarına baka baka içim karardıkça telefoncunun yanına gideceğim, gözüm, gönlüm şenlenecek... Belki daracık odada gizli gizli buseler... İnsan, ayağına gelen bu fırsatı tepmek için çok hayvan olmalı... Bahusus, kızı başkası giydirecek, başkası baloya götürecek, içki masrafını başkası verecek, bize sadece kızla dans ve kurtizanlık etmek, bir şey ikram olunursa, yiyip içmek kalacak... Gerçi manifaturacılar, balonun tarihini pek fena bir güne, ay sonuna düşürmüşlerdir. Gerçi ay başını bulmak için cebimde iki buçuk liradan başka param kalmamıştır. Fakat bütün bunlara rağmen, sen yine reddetmemelisin. Bir smokin kiralamak için lazım olan üç lira ile beş lira bilet parasını nereden olsa bulursun. Haydi, tereddüt etme... Kızın son sözlerini işittin. Bu nimeti sen reddedersen yerine bir başkası aranacaktır.

Ali Fehmi, bunları düşündükten sonra Sacide'ye yaklaştı:

– Fikrimi değiştirdim, dedi, sizin gibi kıymetli bir arkadaşın pek nazik ricasını reddedecek kadar kaba değilim.

* * *

Ali Fehmi, biçimli, iri vücuduna Yahudinin smokini geçer geçmez, sanki üstüne büyülü bir peri değneği dokunmuş gibi, onu kelli felli bir Amerika milyonerine çevirmişti. Ama, bu milyonerin cebindeki bütün para altı lira yetmiş kuruştan ibaretmiş. Midesinde annesinin pişirdiği kuru fasulye ile ekmekten başka bir şey yokmuş, ne çıkar? Baloda adamın kesesine ve midesine röntgenle bakacak değiller ya!..

Elleri cebinde, paltosunun yakası kalkık, Sultanahmet

merkezinde dolaşa dolaşa tramvay bekliyordu. Bir aralık rüzgâr karşı dükkânların birinden tatlı bir kebap kokusu getirdi. Ali Fehmi'nin birdenbire ağzı sulandı, hüzünle:

– Hay Allah belâsını versin bu fıkaralığın...

Diyerek yere tükürdü.

O anda omuzuna bir el dokundu:

– Beyefendi!..

Ali Fehmi, döndü:

– Buyurun!

Bu, uzun boylu bir belediye memuruydu:

– Merkeze teşrif edeceksiniz, dedi.

– Ben mi?.. Hayırdır inşallah!..

– Belediye nizamnamesine muhalif olarak yere tükürdünüz...

Ali Fehmi, kalıbının adamı değildi. Öyle olsaydı yüksek perdeden atar tutar, belki kendini kurtarırdı. Fakat, o, rica ve niyazla felâketi atlatmak istedi, tabii muvaffak olamadı ve cebindeki paranın beş küsur lirasını teslim ederek pullu bir makbuz aldı...

* * *

Kazaya rızadan başka ne çare olur?

Ali Fehmi, yine yakası kalkık, elleri ceplerinde, fakat omuzları fena halde çökmüş, Sultanahmet parkının etrafında tam yedi defa dolaştı. Parktaki âsar-ı âtikayı ve Sultanahmet minarelerini tekrar tekrar seyretti, sonra, yine ağır ağır Eminönü'ne kadar indi. Yüreğindeki sıkıntıya yorgunluktan başka ilaç bulunmayacağını biliyordu.

Nihayet, saatin on'a geldiğini görerek tekrar tramvaya bindi, evine doğru gitmeye başladı.

* * *

Sirkeci'den tramvaya atlayan bir eski mektep arkadaşı, sordu:

– Fehmi, nereye?..

– Hiç... Eve gidiyorum.

– Ne o, senin arkanda smokin mi var?.. Baloya mı gidiyorsun?..

– Niyet öyleydi... Fakat...

– Niçin vazgeçtin?

– Beş lira ceza-yı naktî verdim...

– Eksiğin topu topu beş lira mı?

– Evet...

– Ben sana vereyim... İşinden kalma...

Ali Fehmi, hayretle arkadaşının yüzüne ve elindeki parava bakıyordu. Bu, mutlaka rüya olacaktı. İnsana bu kadar aksi ve sıkışık bir zamanda bu kadar kolay bir şekilde borç para teklif edilebilir miydi? Ali Fehmi, parayı eline alır almaz deli gibi oldu. Boylu boyuna kaldırımın üstüne serilmekten korkmaksızın kendini tramvaydan attı. Bir Beyoğlu tramvayı karşıdan alabildiğine bir hızla geliyordu. Ali Fehmi, durak yerine giderek bir başka tramvay beklemeye sabredemedi. Büyük bir çeviklikle yanından geçen arabaya atladı.

* * *

Karanlıkta acı bir düdük... Tramvay, ayaktaki yolcuları kafa kafaya çarpıştırarak birdenbire durdu. Kapının önünde peyda olan bir Belediye memuru, Fehmi'ye işaret etti:

– Beyefendi, emir hilâfına, yürüyen tramvaya atladınız... Merkeze teşrif edip beş lira ceza vereceksiniz.

NAMUSLU SAHTEKÂR

Arkadaşım İsmet, bir adres aramak için cüzdanını karıştırıyordu. Kartvizitler, fotoğraflar, buruşuk gazete kuponları arasında gözüme bir yüz liralık ilişti. Onun biraz evvel yana yakıla fukaralıktan bahsettiğini hatırlayarak gülmeye başladım.

İsmet, ciddi bir tavırla:

– Sade o kadar değil, başka da var! dedi ve yüzlüğün altından bir de ellilik çıkardı.

Dünya, mucizeler dünyasıdır; ummadık taş baş yarar.

Arkadaşım, paraları çıkarmış, bana uzatıyordu:

– Güzel değil mi?

– Elbet; para fena olur mu?

– Sanat hakikaten terakki ediyor...

– !!!

– Şu şekillerdeki, renklerdeki güzelliğe bak...

– !!!

– Hem de düşün ki, yerli malıdır. Öyle mükemmel atelyelerde değil, bir bodrumda gayet iptidaî vasıtalarla basılmıştır. Büyük işler meydana getirmek için büyük sermayeye hacet yoktur. Gayret ve hüsnüniyet kâfidir.

– Ne söylüyorsun? Bu paralar sahte mi?

İsmet, saflığımla eğlenir gibi yüzüme bakarak:

– Cüzdanımda hakiki bir yüz elli lira bulunmasına ihtimal veriyor musun? Ancak itiraf et ki, söylemesem kat'iy-

yen anlamazdın.

– İkisini iki buçuk liraya aldım. İki buçuk lira ile yüz elli lira sahibi olmak, hoş değil mi?

– Peki ama, sende sahte para ne geziyor?

– !!??

– Niye öyle dik dik yüzüme bakıyorsun?..

– Söyleyeyim: Bu sahte kâğıtlara zevk için, merak için para vermiş olduğunu zannetmem. Bir istifade için desem...

– Onu da bana yakıştıramıyorsun, değil mi? Hakkın var... Benim gibi bir adam bu yaştan sonra kalpazanlık edemez... Böyle olmakla beraber, ben, bu paraları bir istifade maksadıyla aldım... Telâş etme.. Yaptığım şey o kadar tehlikeli ve namusa muhalif bir şey değil... Anlatayım bak, nasıl hak vereceksin...

Bu zamanda kredi, para kadar, belki ondan daha kıymetli bir şeydir. Benim bir amcam vardı. Boğazına kadar borca batmış, bir samur kürkü ehemmiyetle saklamıştı. Kapıya bir alacaklı geldiği zaman, "Getirin bakalım şu bakkal korkutanı!" derdi.

"Bakkal korkutan" kürkün ismiydi. Zavallı amcam, iri vücuduyla, bir başka samur kürke benzeyen kumral sakalıyla esasen gösterişli bir adam olduğu için bakkal korkutanı giydiği gibi, büsbütün heybetli bir insan olurdu. Alacaklı, işin içyüzünü ne kadar bilse, onu bu kıyafette gördüğü gibi, derhal tesir altında kalır ve söyleyeceği şeylerin onda birini söyleyemeden çıkıp giderdi. Hatta, bazı zayıf sinirli esnafın ona yeniden kredi açtığı bile olurdu. Samur sakallı, samur kürküne bürünerek büyük bir sükûnet ve emniyetle konuşan bir adama edilecek muamele başka, bir sıtma nöbetine tutulmuş gibi dişleri zangırdayan, yüzünün her adalesi ayrı ayrı oynayan ürkek, titrek, zebun, kılıksız bir zibidiye edile-

cek muamele yine başkadır.

Çok kişinin temiz giyinmesini sen yalnız şıklık hevesinden mi ileri gelir sanırsın? Hayır azizim, buna daha başka sebepler de aramak lazımdır. Beş yüz lira borca karşı elli lira paran var değil mi? Bununla borcunun onda birini ödemek, alacaklılar yanında itibarını arttırmaz. Bilâkis, bu para ile yeni bir palto uydurup sırtına geçirirsen alacaklılar senin göstereceğin makûl sebepleri daha başka hürmetli dinlerler. Hatta, bu sayede sana para emniyet edecek yeni dâyinler de bulursun. Çünkü, sırtında palto hemen hemen bir rehin, bir kefil vazifesi görür. Nasıl ki, iki buçuk liraya tedarik ettiğim bu sahte yüz elli liranın bana hakiki yüz elli lira kadar faydası dokunuyor.

– Anlayamıyorum.

– Bir iki misalle anlatayım: Telâşlı bir zamanımda kasaba uğradım: "Yahu, bana bir okka kuzu tart... Sana dört buçuk lira da evvelden borcum vardı. Şu yüzlüğü boz da gerisini ver!" derim. Bu zamanda piyasada yüz lira bozacak babayiğidi nereden bulmalı? Kasap, önüne attığım yüzlüğe bakıp içini çektikten sonra: "Ziyanı yok beyim... Yarın olsun!" Yarın beklemeye ne hacet var? Akşam üstü şehirden dönerken nasıl olsa buradan geçeceksin. Kasaba tatbik ettiğin usulü tütüncüye, zerzevatçıya daha kolay ve tehlikesiz surette tatbik edebilirsin. Çünkü, borçların nisbeten daha hafiftir. Hele sokak satıcılarını kandırmak âdeta çocuk oyuncağıdır.

Koskoca bir evin kapısından elbette koskoca bir yüzlükle çıkan bir adama biçare satıcı, değil kırk elli kuruşluk malını: küfesini, işportasını emniyet eder. Yalnız, bir Kastamonulu helvacıyı kandıramadım. Çünkü yüz liralık kâğıdı ömründe görmediği için, tanımıyordu. Hâsılı, bu sahte paralar bana piyasada oldukça ehemmiyetli bir kredi temin ediyor.

Böyle olmakla beraber, ben sahtekâr değilim. Çünkü, bu paraları kimseye sürmeye çalışmıyorum. Eli genişlediği zaman vermek niyetiyle borç alan bir adama namussuz diyor musun? Hayır... Şu halde bana da diyemezsiniz... Çünkü onun yaptığından başka bir şey yapmıyorum. Yalnız, bazı şüpheli satıcılara, sahte parayı uzaktan göstermek suretiyle gönüllerini eminleştiriyorum.

UĞURLU ÇOCUK

(Eski bir konakta, loş bir hizmetçi odası... Demir bir karyolada dağınık, siyah saçlı, mahmur gözlü, güzel bir hasta kız yatıyor... Yatağın başucunda, elinde bir gümüş şamdanla, ihtiyar bir hanımefendi durmuş.)

Hanımefendi – Kızım, inat etme... Derdini saklayan dermanını bulamaz... Ben, gün görmüş bir kadınım. Beni kolay aldatamazsın. Bu, senin hastalığın soğuk algınlığı filan değil... Soğuk, insanın karnını böyle davul gibi şişirmez... Gel şunun doğrusunu bana söyle... Ben, merhametli kadınım. Benden sana fenalık gelmez. Sen, bir cahillik ettin, değil mi?

– ......

– Çocuğun babası kim? Bari onu söyle?

– ......

– Eyvahlar olsun, evimin bunca senelik namusu berbat oldu. Ben, şimdi ne yaparım? Büyükbeye ne cevap veririm?

– ......

– Bir şoför mü? Seni nikâhla alacağım diye aldattı, sen de inandın, öyle mi? Ah, kafasız kız, ah!..

– ......

– Vallahi onun orasına aklım ermez. Büyükbey zaten şüphelenmiş, iki gündür, "Ayşe nerede?" deyip duruyor. Haber alırsa vallahi seni öldürür. Hele oğullarımla damatlarımın ellerinden hiç kurtulamazsın... Beylerin ne namuslu in-

sanlar olduklarını bilirsin!..

– ......

– Seni alıkoymak mı? İmkânı yok kızım... Hemen bohçanı alıp buradan çıkmalısın!..

– ......

– Şimdi böyle ağlayacağına evvelce aklını başına alıp uslu oturaydın olmaz mıydı?

– ......

– Benim elimden ne gelir kızım? Olsa olsa, sana birkaç kuruş muavenet ederim!

* * *

(On ay sonra bir vapur iskelesinde Ayşe ile eski kapı yoldaşlarından biri arasında.)

– Başıma gelenleri işitince bana pek acıdın, öyle mi? *(Kahkahayla gülerek)* Ayol, bana acıyacağına, şu kılığına, kıyafetine bak da, kendine acı!..

– ......

– Bu felâket başıma nasıl mı geldi? Ayol, bu çocuk benim için felâket değil, nimet... Ben, onun sayesinde paşa karıları gibi geçiniyorum!..

– ......

– Senin ağzın sıkıdır. İşin doğrusunu söyleyebilirim... Ama, Allahaşkına kimseye çıtlatma... Gebe olduğumu anlayınca, evvela fena halde korktum. Hemen Büyükefendiyi bir köşeye çektim: "Beni bu hale sen getirdin. Temizle bakalım!.." dedim. Adamcağızın yüreğine iniyordu: "Aman Ayşe, ayaklarını öpeyim... Kimseye bir şey söyleme. Ben, sana doğurma masrafından başka, çocuğa bakmak için de her ay yirmi beş lira veririm!" dedi. Kolayını öğrendim ya! Büyükbey-

den sonra, Küçükbeyleri, daha sonra Damatbeyleri birer birer yakaladım: "Benim gibi zavallı, fakir bir kızcağızı iğfal ettiniz, beni bu hale soktunuz. Rezaletinizi âleme yaydıktan sonra kendimi öldüreceğim!" dedim. Onlar da Büyükbey gibi ayaklarıma kapandılar, çocuğuma, hallerine göre, kimi yirmi, kimi yirmi beş, kimi otuz lira maaş bağladı. Şimdi sen söyle, daha doğmadan anacığına yüz elli lira temin eden bir çocuğu sevmez de ne yaparsın?

– ...

– Ne yapacağız? Halimize şükredip oturuyoruz. Hemen Allah evlatçığıma uzun ömürler versin. Haydi güle güle!..

MUKADDES HATIRA

Kırk yaşlarında vardı. İfrat derecede nazik ve sıkılgan, çocuk tavırlı bir adamdı.

Vapurda biletini kesmeye gelen memura ayağa kalkardı. Bir dairede kâtip olduğunu biliyordum. Sabahtan akşama kadar karınca yuvası gibi işleyen odasında kimbilir kaç bin defa gelene, gidene kalkıp oturuyordu!..

Sabahları Hisar iskelesinden vapura binerdi. Salona girdiği zaman, bütün halk kendisine bakıyormuş gibi kızarır, bozarırdı.

Bazı kimseler vardır ki, kanapelerin dolu olmasına aldırmazlar. Yanyana oturan iki kişiyi gözlerine kestirerek: "Biraz müsaade eder misiniz?" derler, açılacak yer olmadığı için, hafifçe kıpırdanmaktan başka bir şey yapamayan bu efendilerin kucağına yerleşirler.

Bu fazla mahçup adam, onların zıddına olarak, açık yerlere de oturmaya cesaret edemez, büsbütün boş bir kanape arardı.

Bir gün karşımda oturuyordu. Elinde yanmamış bir sigara vardı. Anlaşılan kibritini kaybetmişti. Arasıra yanında oturan bir efendinin sigarasına bakıyor, ateş istemeye davranıyor, fakat son saniyede cesareti kırılıyordu. Yan komşum farkında değil. Sigarasını bitirdi. Birkaç tane fıstık yedi,

mendiliyle evvela gözlüğünü, sonra burnunu sildi, bir cep defterine bir şeyler yazdı, bir şeytan tırnağı kesti, sonra bir ikinci sigara yaktı.

Karşı komşum, elinde gittikçe buruşan sönük sigarası ile hâlâ aynı tereddütler, aynı helecanlar içinde.

Ben, sinirli bir adamım. Sabredemedim. Yanımdakinin sigarasını aldım, karşımdakine uzattım. Mahçup adam, yıldırımla vurulmuşa döndü. Teşekkür etmek için ayağa kalktı, kızarıp bozararak sigarasını yaktı. Fakat, bu büyük vakanın helecanı büyük bir faciaya sebep oldu. Yan komşunun sigarası karşı komşunun titrek parmakları arasından yere düştü. Adamcağız, düşüp bayılacak gibi oldu. Gayrıihtiyari kollarımı açtım.

Bu vaka, beni sıkılgan adamla ahbap etti. Hem de gayet samimi iki ahbap. Her sabah İstanbul'a beraber iniyorduk. Tahminim doğru çıkmıştı. Bir dairede kâtipti. Başında kalabalıkça bir aile vardı. Galiba yaşamakta güçlük çekiyordu. Fakat, hiç şikâyet etmiyordu. Çok mağrurdu. Mahçupluğu bir dereceye kadar da gururdan ileri geliyordu. Bir hakarete uğramaktan korktuğu için, daima insanlara uzak durmaya çalışıyordu. Namuslu, çalışkan ve oldukça malûmatlı bir adamdı. Fakat, ne çare ki, bu kadar korkaklık, bu kadar yüz yumuşaklığı ile hayatta muvaffak olunamazdı. Onun için, ölünceye kadar yerinde saymaya mahkûmdu.

Az zamanda birbirimize hayli ısınmıştık. Sadece denizde değil, şimdi karada da bir parça yol arkadaşlığı ediyorduk. Yolumuz birdi. Dairelerimiz arasında, üç, beş dakikalık bir mesafe vardı.

Yalnız bir şeye dikkat ediyordum. Arkadaşım, çarşı içinden geçen kestirme yoldan bir türlü gitmek istemiyor, beni viranelikler arasında, tenha ve karışık bir sokaktan dolaştırı-

yordu. Böylece her sabah boş yere dünya kadar taban tepmiş oluyorduk.

Çarşıya yaklaştığımız zaman koluma girer, mahçup tabiatına rağmen, hararetli bir bahis açar, güya farkında olmama meydan vermeden beni viraneler sokağına saptırdı. Bir iki kere bunun sebebini sordum.

– Çarşı içi kalabalık... Burası gerçi uzun; fakat daha tenha. Hem de ne güzel... Viranelerde kır çiçekleri açıyor... Çarşıdan, at, araba geçiyor... İnsan dikkat edemiyor...

Gibi sudan sözler söyledi. Mahçup insanların anlaşılmaz huyları vardır: Bazıları kalabalıkta tanıdıkları çehrelere rastgelip selâm vermekten utanırlar, bazıları, mesela sokakta traş olmaktan sıkılır; berber, yüzüne baktıkça renkten renge girer, ecel terleri döker. Kendi kendime: "Besbelli bu adamcağız, kalabalığa girmekten utanıyor" diyordum.

Mamafih, bir zaman sonra bu sebebi de hafif bulmaya başladım: Bu yol çevirme manevrası her sabah arkadaşıma mühimce birkaç sıkıntı dakikası geçirtiyordu. Bu sıkıntı, herhalde kalabalık bir sokaktan geçmek ıstırabından çok fazlaydı.

Aynı muhakemeyi kendi yapmış olmalı ki, bir sabah, viranelerin ortasında durdu, başını önüne eğerek:

– Benim buradan gelmekteki ısrarıma kimbilir ne kadar hayret edersiniz? dedi. Hakkınız var, fakat sebebini bilseniz...

Yıkık bir yangın duvarı tepesinde bitmiş otlara bakıyor, mahzun mahzun devam ediyordu:

– Size hakikati söyleyeyim. O çarşı içinden geçmeye yüreğim tahammül etmiyor. Çok eski zamanlara ait bir hatıra, mukaddes bir hatıra... Ah, beyefendi, o çarşı içinde bir facia geçti. Beni kalbimin en nazik yerinden vurmuş bir facia. Ne

zaman onu aklıma getirsem, ne zaman o sokaklardan geçsem... şimdi anladınız değil mi? Mukaddes bir hatıra... Daha fazla söyleyemeyeceğim...

Sükût içinde ağır ağır yolumuza devam ettik. Kendi kendime şöyle düşünüyordum: Her yiğidin kalbinde bir aslan yatar. Bu sessiz sedasız adamın da anlaşılan bir vakası oldu. İhtimal, bir aşk macerasıdır. Belki sevdiği bir kadınla bu çarşıya ait güzel bir hatırası var. Belki onu burada tanıdı. Mamafih, bu sokaktan bu derece korkmasına nazaran, sevdiğini burada kaybetmiş olması daha akla yatkın gelir. Acaba burada at, araba filan altında mı kalıp ezildi?.. Yahut, burada onun bir hiyanetini mi gördü?..

Bu mesele arasıra zihnimi meşgul ediyordu. Mahçup adam gözümde ehemmiyet almaya başlıyordu, onun için âdeta şairane şeyler düşünüyordum. Bir gün, bir tesadüf, hakikati meydana çıkardı.

Bir sabah, bize bir üçüncü arkadaş iltihak etmişti: Arkadaşımın çalıştığı dairenin müdürü.

Bu zatı ben de tanırdım. Müdür, çarşı yoluna saptı. Mahçup arkadaşım, tabii onu yolundan çeviremezdi. Fena halde sıkıldığını, kapana girmiş bir sıçan gibi, şaşkın şaşkın etrafına baktığını görüyordum. Belki bir bahane bulup kaçacaktı. Fakat, aksi gibi müdür, vazife hakkında malûmat vermeye başlamıştı. Zavallı adam, müdürün solunda ve biraz gerisinde korkmuş bir kirpi gibi, tortop olup titreyerek yürüyordu.

Basmacı dükkânlarının önünden geçiyorduk.

Bunların birinden uzun boylu, kır bıyıklı bir Ermeni çıktı, yüksek sesle:

– Tahir Efendi, Tahir Efendi!.. diye seslendi. Arkadaşım başını çevirmedi, fakat olduğu yerde donmuş gibi dur-

du, başını önüne eğerek bekledi.

– Artık hiç çarşıda görünmez oldunuz, dedi, küçük hanım için aldığınız çeyiz eşyasının borcunu hâlâ vermek fikrinde değilsiniz? Senesi oluyor. Biz fakir çarşı esnafıyız. Bu, olur mu bu? Sıkıntılı zamanınızda size insaniyetlik ettikse, bu insaftır ki...

Ötesini dinlemeden, mahçup arkadaşın haline bakamadan kaçtım.

O günden beri ne zaman bu "mukaddes hatıra"nın yatağı olan çarşıdan geçsem, ben de içimde bir sıkıntı duyarım.

YAĞMUR

– Sitare, sana büyük bir müjdem var kızım.

Genç muallim, henüz mektebinden dönmüştü. Kapının yanındaki küçük odada güzel, ince sesiyle yavaş yavaş şarkı söylüyordu. Bu, onun çok eski – minimini bir ilkmektepten talebesi olduğu günlerden kalma – bir âdetiydi:

Akşamları evin kapısından girince, çantasını top gibi havaya atıp tutar, şarkıya başlardı.

Aradan on beş seneye yakın bir zaman geçmişti. Sitare, büyük mektep talebesi, daha sonra ana mektebi muallimi olmuştu.

Her ev gibi onların evi de büyük muharebenin musibet ve matemlerinden hissesini almıştı.

Meşhur bir dava vekili olan babası, harbin ilk senesinde ölmüş, iki sene sonra büyük kardeşi Kafkasya'da şehit düşmüştü. Memlekette iş bulamayan küçük kardeşi senelerden beri Mısır'daydı. Orada bir eski baba dostunun ticarethanesinde çalışıyordu.

Bin naz içinde büyüyen şımarık, nazlı Sitare, bugün ana mektebi muallimiydi. İhtiyar ve hastalıklı annesine bakabilmek için sabahtan akşama kadar elliye yakın minimini yaramazın kahrını çekiyordu.

Bu inkılâplar elbet onun ruhunu da çok değiştirmişti. Fakat, buna rağmen o, eski neşe ve çocukluğunu bırakmı-

yor, kapıdan girer girmez şarkısına başlıyordu:

Müveddet Hanım, kızının sesini çok sever, daima tatlı bir hüzünle dinlerdi. Çünkü bu ses, onu birkaç dakika için eski, güzel günlerine götürüp getirirdi.

Merdiven inip çıkmakta güçlük çektiği için, Sitare'yi daima yukarıdaki odasında beklerdi. Fakat, bu akşam, ona verilecek mühim bir müjdesi vardı. Yavaş yavaş aşağı indi, kızının mektep dönüşünde şarkı söyleyerek soyunduğu küçük odanın kapısını açtı.

* * *

– Sitare, sana büyük bir müjdem var kızım...

İhtiyar kadın, sözünü bitiremedi, gördüğü şey karşısında dili tutuldu.

Sitare, denizden çıkmış gibi, tepeden tırnağa kadar su içindeydi. Siyah saçları, yüzüne, boynuna, ince elbiseleri vücuduna yapışmıştı. Çoraplarından, iskarpinlerinin ucundan çamurlu sular sızıyordu. Fakat o, yine neşesini bozmaya lüzum görmüyor, dolaptan çamaşır çıkarırken şarkı söylemeye devam ediyordu.

Annesini görünce birdenbire sustu:

– Müjde mi? Ne müjdesi anne?..

Müveddet Hanım, söyleyeceğini unutmuştu:

– Sitare, ne oldun? Bu, ne hal?

Telâşlanıyordu. O, sabırsızlıkla acele acele:

– Ehemmiyeti yok... Yağmura tutuldum, dedi, söylesene anne... Merak içinde bıraktın beni?..

İhtiyar kadın, titrek elleriyle ona yardıma çalışıyor, çamaşırlarını karıştırıyordu:

– Çabuk... Çabuk!.. Oh, deli çocuk! Hasta olacaksın!..

Sitare kahkahalarla gülmeye başladı:

– Telâş etme anne... Farzet ki, denize girdim... Şimdi müjdeyi söyle... Yoksa vallahi giyinmem... Böyle dururum.

Omuzlarına, göğsüne yapışmış elbiseleriyle annesinin karşısında bir heykel pozu alıyor, beyaz dişlerini göstererek gülüyordu.

Fakat, onun fazla müteessir ve telâşlı olduğunu görünce, birdenbire boynuna sarıldı, acele acele yanaklarını öptü:

– Peki anne... Peki... Göreceksin bir dakikada tamamıyla kurunup giyineceğim... Fakat, sen de bana müjdeyi söyle...

Sitare, çamaşır değiştirirken annesi anlatmaya başladı:

– Mısır'dan mektup geldi... Kardeşinin bir çocuğu doğmuş... Göğsünü o hamam havlusu ile kurula, ovuştur Sitare...

– Anne... Devam etsene... Erkek mi, kız mı?

– Kız... İsmini Leman koymuşlar... Nasıl oldu da bu kadar ıslandın?..

– Anne... Allahaşkına bırak beni... Mektubu anlat... Demek ben, şimdi hala oldum... Ah, ne güzel, ne güzel... Yazık göremeyeceğim ki...

* * *

Anlatmak sırası nihayet Sitare'ye geldi:

– Küçüklerimi gezmeye götürdüm anne... Hava öğleyin öyle güzel, öyle güzeldi ki... Müdürden izin istedim. "Karşıki çayırda biraz dolaşır, gelirsiniz!" dedi... Ortalık yeşillenmiş, çiğdemler açılmaya başlamış... Küçükler: "Ne olur muallim hanım, daha gidelim!" diyordu. Zaten çayırın bir tarafına başıboş atlar salıvermişler. Öbür tarafta sporcular top oynuyor-

lar... Küçüklerimdem birinin kazaya uğraması muhtemel... Hâsılı, çayırdan çıktık... Yol kenarlarındaki açılmış çiçekleri toplayarak ilerlemeye başladık, farkında olmamışım anne... O kadar fazla yürümüşüz ki...

– Ah, Sitare... Sen hiç akıllanmayacaksın. Halbuki sana bu kadar çocuğu teslim etmişler...

– Anneciğim, vallahi bunları ben de kendi kendime söyledim... Farkında olmadan bir hayli yol gitmişiz, demek bir muallim için affedilir kabahat değil ama, işte oldu... Ne yapalım?.. Mamafih, benim daha büyük bir kabahatim var...

Karşı tepelerden doğru yavaş yavaş üstümüze gelen kara bulutun da farkında olmamışım... Birdenbire başımızdan aşağı bir şiddetli yağmur boşanmasın mı? Yavrucaklarım şaşırdılar... Ağlayış bağrışmaya başladılar.

Bereket versin, bir iki dakika ilerimizde çatısı kalmış boş bir kır kahvesi vardı. Büyücekler oraya koşuştular. Pek miniminileri ikişer ikişer koltuklarımın altına sıkıştırarak, koşa koşa çatının altına götürüyor, sonra başkalarını almak için geri dönüyordum. Bu oyun küçüklerimi pek eğlendirmişti. Ben, oradan oraya koşarken, yaramazlar öyle bağırışıp gülüşüyorlardı ki. Nihayet, hayli ıslanmış olarak kendim de çatının altına girdim. Koşmaktan nefesim tıkanmıştı. Bu esnada küçüklerimden ikisinin eksik olduğunu fark etmeyeyim mi? Aklım başımdan gitti; deli gibi dışarı fırladım... "Cemil, Cemile!" diye haykırarak yağmurun altında dört dönüyordum. Bunlar beş yaşında iki ikiz kardeştir. Anneleri hastanededir. Teyzelerinin yanında otururlar, fakat, kadıncağız, gündüzleri işe gittiği için onları mektebe bırakır.

Cemil ile Cemile'yi, kimsesiz oldukları için, öteki çocuklardan fazla severim. Onlara muallim gibi değil, anne gibi, dadı gibi bakarım. Hatta müdür ve arkadaşlarım: "Sen her

şeyi ters yapıyorsun; mahallemizdeki büyük zatların çocuklarını ihmal edip onlarla uğraşıyorsun... Bu, âdeta delilik..." diye bana darılırlar. Her ne ise, üç beş dakika oraya, buraya koştuktan sonra yetimlerimi buldum... Yol kenarında bir çukura girmişlerdi. Korkudan ağlamaya bile cesaret edemiyorlar, birbirlerine sımsıkı sarılarak titreşiyorlardı, çaylak tavuk kapar gibi çocukları yakaladım; çatının altına getirdim. Sırılsıklam olmuşlardı... Mutlaka hastalanacaklar, belki de öleceklerdi... Onları bu halde bırakamazdım... Fakat, Allahın kırında ne yaparsın?.. Hemen paltomu çıkardım, bir çekişte ortasından ikiye ayırdım. Bir parçasına Cemil'i, ötekine Cemile'yi sardım... Yağmur da zaten hafiflemişti... Hemen yola düştük... Küçük kafilemizin dönüşü görülecek şeydi... Benim saçım açıktı... Hıristiyan kızları gibi arkamda bluzumla talebemin arkasında koşuyordum... Ağlayacak gibi bir haldeydim... Fakat, ben kendimi bırakırsam küçüklerin hali ne olurdu?.. Onun için mütemadiyen gülüyordum. Hatta çocukları bir mektep şarkısı söylemeye teşvik ettim...

Yolda bize tesadüf eden insanlar kahkaha ile gülüyorlardı. Arabacı kılıklı bir genç alaya başladı:

– Oğlum, bunlar bizim evlatlarımız, kardeşlerimiz sayılır. Adam olsan böyle güleceğine yardım edersin, dedim. Bu genç göründüğü kadar fena bir insan değilmiş.

– Yapılacak bir şey varsa söyle de yapalım hanım abla? dedi.

– Ha şöyle yola gel. Hemen kucağımdaki iki çocuktan birini onun kollarına tutuşturdum... Zaten mektebe beş dakikalık bir yol kalmıştı.

Müveddet Hanım, kızının hastalanmasından korkuyordu. Onu zorla yatırdı. Ayaklarını hardallı suya soktu, yine zorla ıhlamur içirdi.

* * *

Sitare, ertesi sabah hasta uyandı. Gözleri kırmızı, sesi kısıktı. Kesik kesik öksürüyordu. Akşama doğru ateş büsbütün arttı ve genç kız sayıklamaya başladı.

Muallim H. şiddetli bir zatürrie geçirdi. Onu komşularından bir mütekait askerî doktor tedavi ediyordu. Hastalığın on üçüncü günü doktor, bir konsültasyona ihtiyaç gördü. Fakülte muallimlerinden bir zeki arkadaşını getirdi.

Uzun bir muayeneden sonra, Müveddet Hanıma biraz tereddütlü bir lisanla: Şimdilik geçmiş olsun hanımefendi! dediler, fakat ciğerler biraz zayıf... Hastanın bir zaman istirahate, hatta küçük bir hava tebdiline ihtiyacı var... Merak etmeyin... Pek ehemmiyetli bir şey değil... Herhalde bir zaman mektebe gitmemeli.

* * *

Ertesi sabah gazetelerde şöyle bir havadis okudum:

"...... Mektebi ana sınıf muallimlerinden Sitare Hanımın bir mektep tenezzühü esnasında tesettür kaide-i celilesine muhalif olarak başını açtığı ve yalnız bununla da iktifa etmeyerek açık saçık bir halde dolaştığı ve evbâşan güruhundan bir kimseyi refakatine aldığı görülerek Maarif Nezaret-i Celilesine ihbar edilmiş ve gerek şeriat-i mübeccelemiz ahkâmı, gerek muallimelik vekar ve haysiyetiyle gayr-i kabil-i telif olan bu nâbeca ahval sebebiyle Sitare Hanımın silk-i maarifte istihdam edilmemek üzere azil ve ihracı Nezaret-i Celileden Maarif Müdüriyetine iş'ar edilmiştir."

TERCÜMELER

AYNA

"Alfonse Dode"den

Şimalde "Niyemen" civarındaki kasabalardan birine on beş yaşında bir küçük müstemlekeli kız geldi. Badem çiçekleri gibi beyaz ve pembeydi. Bir sevda rüzgârı onu çayır kuşları memleketinden buraya atmıştı.

Doğduğu adadan ayrılacağı zaman, ona: "Gitme... Avrupa havası çok soğuktur... Kış, seni öldürür!" demişlerdi. Fakat, küçük müstemlekeli, kışa inanmıyor, soğuğu ancak içtiği buzlu şerbetler vasıtasıyla biliyordu. Sonra seviyordu. Seven bir insanın ölümünden korkusu olur muydu?

Bir gün yelpazeleri, hamağı, cibinlikleri ve memleketine ait kuşlarla dolu yaldızlı kafesiyle karaya çıktı.

İhtiyar "şimal baba" "cenup"un bu güneş aydınlığı içinde kendisine gönderdiği bu ada çiçeğini gördüğü zaman kalbi merhametle doldu, kendi soğuklarının bu küçük kızı ve getirdiği çayır kuşlarını bir lokmada eriteceğini bildiği için, çabucak büyük, sarı güneşini yaktı ve onları kabul için yazlık elbisesini giydi.

Müstemlekeli kız, bu gösterişe aldandı. Şimalin bu haşin, ağır hararetini devamlı bir sıcaklık, ezeli koyu yeşillik ilkbahar yeşilliği zannetti. Hamağını bir bahçenin müntehasında iki çam ağacı arasına astı. Bütün gün yelpazelendi, sa-

lıncağında sallandı.

Şimal, ne kadar sıcak bir yermiş, diye gülüyordu. Mamafih bir şey onu düşündürüyor, korkutuyordu. Niçin bu garip memlekette evlere tahtaboş yapmıyorlardı? Bu kalın duvarların, halıların, bu ağır örtülerin büyük odun yığınları, bu dolap köşelerinde uyuyan mavi tilki derileri, bu iki katlı mantolar, kürkler neye yarayabilirdi?

Zavallı küçük, yakında bunların hikmetini anlayacak.

Küçük müstemlekeli, bir sabah uykudan uyandığı zaman vücudunda büyük bir ürperme hissetti. Güneş kaybolmuştu. Gece esnasında toprağa yaklaşmış gibi görünen kara ve alçak semadan beyaz ve sessiz pamuk parçalarına benzeyen bir şeyler dökülüyordu. Tıpkı müstemlekede pamuk ağaçlarının altında görüldüğü gibi. İşte kış, işte kış... Rüzgâr, ıslık çalıyor, sobalar horulduyor, çayır kuşları yaldızlı, büyük kafeslerinde artık ötmüyorlar. Mavi, pembe, yakut rengi, deniz yeşili kanatları hareketsiz duruyor. Zavallıların soğuktan uyuşmuş, şişmiş bir halde ince gagalarıyla, topluiğne başı gibi gözleriyle birbirlerine sokulmaları yürekler acısı bir şey.

Küçük de kuşları gibi ateşin kenarına büzülmüş, vaktini alevlere bakmakla geçiriyor ve hatıraları vasıtasıyla bir güneş vücuda getiriyor. Büyük şöminenin parlak ve yakıcı ışıkları kenarlarından şekerli sular sızan şekerkamışları, yaldızlı bir toz içinde dalgalanan mısırlar, sonra öğle sonu uykuları, aydınlık istiyorlar, yerlere serilmiş hasırlar, daha sonra yıldızlarla dolu akşamlar, tutuşmuş gibi görünen sinekler, çiçekler ve cibinlik tülleri arasında uğuldayan milyonlarca küçük kanatlar... O, böyle alevlerin önünde tahayyül ederken, gittikçe kısalan ve siyahlaşan kış günleri birbirini takip ediyor. Her sabah çayır kuşlarından birini kafeste ölmüş bulu-

yor. Kafesin bir köşesinde birbirine sokularak ürperen iki yeşil tüy yumağı.

Bir sabah küçük müstemlekeli, yatağından kalkamadı. Şimali buzları arasında kısılıp kalmış bir yelkenli gibi soğuk onu sıkıyor, felce uğratıyor. Hava karanlık, oda hüzünle dolu. Kırağılar camların üstüne donuk ipekten bir perde çekmiş... Şehir ölmüş gibi görünüyor. Sessiz sokaklarda buharlı kar makineleri merhamet verecek surette hırıldıyor. Küçük müstemlekeli, yatağında kendini oyalamak için, yelpazenin yaldızlı pullarını pırıldatıyor ve vaktini memleketin kenarları uzun tüylerle süslü aynalarına bakmakla geçiriyor.

Kış günleri, daima daha kısa, daima daha siyah, birbirini takip ediyor. Küçük müstemlekeli, dantelli elbiseleri içinde sararıp soluyor, derin bir yeis ve fütura kapılıyor. Onu asıl mahzun eden şey, yattığı yerden ateşi görememesidir. Ona öyle geliyor ki, vatanını bir ikinci defa kaybetmiştir.

Vakit vakit: "Odada ateş var mı?" diye soruyor.

Elbette küçük. Olmaz olur mu? Şömine alevler içinde, odunların çatırdadığını, çam fıstıklarının patladığını işitmiyor musun?

– Göreyim... göreyim!..

Küçük müstemlekeli, boş yere karyolasından eğiliyor. Alevler, onun çok uzağındadır. Bir türlü onları göremiyor, nevmit oluyor.

Bir akşam, başı yastığın kenarından düşmüş, gözleri bu görünmez güzel aleve dönmüş dalgın ve renksiz yatarken sevgilisi ona yaklaşıyor, yatağın üstünde duran aynalardan birini alıyor:

"Ateşi mi görmek istiyorsun güzel çocuk?.. Pekâlâ... Biraz bekle..."

Şömine önüne diz çöküyor, ayna vasıtasıyla ona büyük

alevin bir aksini göndermeye çalışıyor, "Görebiliyor musun?" diye soruyor.

– Hayır, görmüyorum.

– Peki, şimdi?

– Yine görmüyorum.

Ve sonra yüzü birdenbire aydınlanıyor, bu ışık onu baştan başa sarsıyor. Sevinçle: "Görüyorum!" diye haykırıyor, gözlerinin içinde iki küçük alevle gülerek ölüyor...

KÜÇÜK CASUS

"Alfonse Dode"den

Onu, Esten, küçük Esten diye çağırırlardı. Cılız, soluk bir Paris çocuğuydu. Yaşı on, belki de hatta on beş vardı. Bu yumurcakların yüzlerine bakarak yaşlarını anlamak hiçbir zaman kabil olmaz.

Annesi ölmüştü. Eski bir bahriye neferi olan babası "Tampl" mahallesinde park bekçisiydi.

Çocuklar, çocuk dadıları, kollarında açılır kapanır sandalyelerle parka gelen ihtiyar kadınlar, fakir anneler, hâsılı Paris'in kaldırımlarıyla çevrilmiş bahçelerinde arabalardan korunmaya gelen bütün yayalar takımı Baba Esten'i tanır ve severdi. Bilirdi ki, bu köpekleri ve parktaki kanapeleri oradan oraya sürükleyenleri korkutan bu sert bıyıklar altında müşfik, dikkatli ve hemen onlara has bir tebessüm gizlidir; bu tebessümü görmek için ona "Küçük oğlunuz nasıl?" demek kâfidir. Baba Esten, oğlunu çok severdi. Akşamları mektep dönüşünde küçük Esten onu almaya geldiği zaman, adamcağız ne kadar memnun olurdu.

Baba-oğul, parkın ağaçlıklı yollarında dolaşırlar, her kanapenin önünde ayrı ayrı durarak parkın müdavimlerini se-

lâmlarlar. Onların iltifatlarına mukabele ederlerdi.

Yazık ki, muhasara başlayınca her şey değişti. Baba Esten'in parkı kapandı. İçini petrol tenekeleriyle doldurdular. Bahçeyi mütemadiyen nezaret altında bulundurmaya mecbur kalan zavallı adam, hayatını harap olmuş boş ağaçlıklarda tek başına, sigara içmeden, dolaşmakla geçiriyor, oğlunu ancak geceleri geç vakit evde görüyordu. Bunun için Baba Esten'in Prusyalılardan bahsederken, bıyıklarının ne şekil aldığı görülecek şeydi.

Küçük Esten, bu hayattan pek şikâyet etmiyordu.

Muhasara, çocuklar için çok eğlenceli bir şeydi. Artık mektep yoktu. Tatillerin arkası gelmiyordu. Sokak bir panayır yeri gibiydi.

Çocuk, akşama kadar sokakta oradan oraya koşmakla vakit geçiriyordu. İstihkâmlara giden mahalle taburlarının peşine takılır; bilhassa güzel bir mızıkası olanları tercih ederdi.

Küçük Esten'in bu mızıkalar hakkında çok geniş malûmatı vardı. Mesela, doksan altıncı tabur mızıkasının iki para etmediğini, elli beşincininkinin çok mükemmel olduğunu vakıfane bir eda ile söylerdi. Bazen de gönüllü taburlarının talimlerini seyrederdi. Sonra, alışveriş eğlenceleri vardı. Her sabah, sepetini koluna takar, gazsız kış seherlerinin karanlığı içinde ekmekçi ve kasap dükkânları önünde bekleyen uzun insan dizilerine karışırdı. Bu dükkânların önünde bekleyenler, ayakları sular içinde, birbirleriyle tanışırlar, politika münakaşalarına girerler ve Mösyö Esten'in oğlu sıfatıyla ondan rey sorarlardı.

Mamafih, bu meşguliyetlerin en eğlencelisi, İrlanda gönüllüierinin icad ettiği bir kumar oyunuydu.

İstihkâmlarda, yahut ekmek fırınları önünde olmadığı

zaman, küçük Esten'in mutlak şato meydanında bu oyunu seyrettiğinden emin olabilirdiniz. Kendisi tabii oynayamazdı. Bunun için çok para lazımdı. Yalnız, uzaktan meraklı gözlerle oynayanlara bakardı. Bunların içinde mavi pantolonlu bir büyük çocuk bilhassa hayretini celbederdi. Hiçbir zaman beş franktan aşağı para ile oyuna girmeyen bu çocuk, koştuğu zaman cebinde gümüş paralar şıngırdardı.

Bir gün küçük Esten'in ayakları altında yuvarlanan bu parayı alırken, ona alçak sesle:

– Paraya yan yan bakarsın ha? dedi. İstersen onları nerede bulduğumu sana da söylerim.

Oyun bittikten sonra küçük Esten'i meydanın bir köşesine çekti ve ona Prusyalılara gazete satmak üzere kendisiyle beraber gelmesini teklif etti. Her gidişte otuz frank kazanılıyordu.

Esten, evvela kızdı, reddetti. Tam üç gün oyun meydanına gitmedi. Fakat, bu üç gün ona pek acı geldi. Yemek yemiyor, uyku uyumuyordu. Geceleri yığın yığın paraların yatağı etrafında sel gibi pırıl pırıl aktığını görüyordu. Dördüncü gün, şato meydanına döndü, büyük çocukla görüştü ve onun sözlerine kandı.

* * *

Karlı bir sabah omuzlarında bir çuval, gömleklerinin altında bir gazete paketi ile yola çıktılar. Flana kapısına geldikleri vakit, gün yeni ağarıyordu. Büyük çocuk, Esten'i elinden tutup ve nöbet bekleyen kızarmış burunlu, müşfik çehreli bir nefere fakirlere mahsus bir tavırla yalvarmaya başladı.

– Ne olur, bizi bırak da geçelim... Anamız hasta... Babamız öldü... Küçük kardeşimle beraber tarlalarda patates

ayıracağız...

Büyük çocuk ağlıyordu. Esten, utancından başını önüne eğdi. Nöbetçi evvela onlara, sonra beyaz ve boş yola baktı. Yol vererek:

– Çabuk geçin, dedi.

Çocuklar, Fransız gönüllülerinin karargâhına uğruyorlar... Orada tesadüfen bir büyük sır öğreniyorlar: Prusyalıların parolaları haber alınmış, o akşam ortalık karardıktan sonra Fransız gönüllüleri Alman siperlerine bir baskın yapacaklarmış...

Çocuklar oradan ayrıldıktan sonra, boş tarlalara giriyorlar ve Alman siperlerine yaklaşıyorlar.

Birdenbire bir nöbetçinin tüfeğine fişek sürdüğünü işittiler. Büyük çocuk, hemen yere kapanarak:

"Çabuk sen de yat!.." dedi. Sonra ıslık çaldı. Karşıdan bir başka ıslık sesi cevap verdi. Sürüne sürüne ilerlediler.

İstihkâmın önünde, duvarla bir hizada, kirli bir kasket altında iki sarı bıyık göründü. Büyük çocuk, Prusyalının bulunduğu sipere girdi. Arkadaşını göstererek: "Kardeşim," dedi, Esten, o kadar minimininiydi ki, Prusyalı onu görünce gülmeye başladı, ve çocuğu omuzlarından tutarak siperin kenarına çıkarmaya mecbur oldu. Duvarın öte tarafında iri toprak yığınları, yere yatırılmış ağaçlar, karların içinde siyah delikler vardı. Bu deliklerin her birinde aynı yağlı sarı bıyıklar görülüyordu.

Bir köşede etrafı ağaç kütükleriyle kapanmış bir bahçıvan evi vardı, bu evin alt katı kâğıt oynayan; parlak bir ateşte çorba pişiren askerlerle doluydu. Lahanalar, domuz yağları öyle güzel kokuyordu ki... Fransız gönüllülerinin çadırı ile burası arasında ne büyük fark vardı. Zabitler, yukarı kattaydı. Piyano çaldıkları, şampanya şişeleri açtıkları işitiliyordu.

Parisli çocuklar, içeri girdikleri zaman bir sevinç gürültüsü koptu. Almanlar gazeteleri aldılar. Sonra, çocuklara şarap verdiler, onları konuşturmaya başladılar. Zabitlerde azametli ve hain bir tavır vardı. Fakat, büyük çocuk, Parislilere mahsus taşkınlıkla, çapkın konuşmasıyla onları eğlendiriyordu. Hepsi birden gülüyorlar, onların kelimelerini tekrar ediyorlar, kendilerine getirilen bu Paris çamurunun kokusu ile mest oluyorlardı.

Küçük Esten de konuşmak, ahmak bir çocuk olmadığını göstermek istiyordu. Fakat, bilinmez bir şey onu sıkıyordu. Karşısında arkadaşlarından daha ciddi bir Prusyalı vardı ki, herkesten uzak duruyordu. Bu adam, gazete okuyordu, daha doğrusu okur gibi görünüyordu. Çünkü gözleri hiç Esten'den ayrılmıyordu, bu gözler şefkat ve sitemle doluydu. Güya memleketinde Esten yaşta bir çocuğu varmış da, "Oğlumun böyle bir iş yaptığını görmektense, ölmek bin kat hayırlı" diye düşünüyormuş gibi. Bu dakikadan itibaren Esten, kalbinin üstüne bir el basıyor, onu çarpmaktan menediyor gibi bir şey hissetti.

Bu ıstıraptan kurtulmak için içmeye başladı. Biraz sonra dünya, gözlerinin önünde dönüyordu. Gürültülü kahkahalar arasında arkadaşının, Fransız askerleriyle onların talimleriyle alay ettiğini müphem surette işitiyordu. Daha sonra, büyük çocuk, sesini alçalttı. Zabitler birdenbire ciddileşen çehrelerle yaklaştılar.

Sefil çocuk, onlara Fransız gönüllülerinin hazırladıkları baskını haber veriyordu.

Küçük Esten, birdenbire ayıldı; hiddetle ayağa kalktı: "Bunu yapma... istemem" dedi. Fakat, öteki, sadece güldü ve devam etti.

Çocuğun sözleri bitmeden bütün zabitler ayağa kalkmış-

lardı. Onlardan birisi küçük casuslara kapıyı göstererek: "Defolun!" dedi.

Zabitler, aralarında hızlı hızlı Almanca konuşuyorlardı. Büyük çocuk, elindeki paraları şakırdatarak bir kumandan gururu ile dışarı çıktı. Küçük Esten, başı önünde onu takip etti. Bakışlarından pek sıkıldığı, Prusyalının yanından geçerken onun mahzun bir sesle: "İyi değil... Bu hareket iyi değil!" dediğini işitti. Gözleri yaşla doldu. Çocuklar, ovaya çıktıktan sonra koşmaya başladılar ve süratle Paris'e döndüler. Çuvalları Almanların verdiği patateslerle doluydu. Fransız gönüllüleri hattını kolaylıkla geçtiler. Orada gece hücumu için hazırlık başlıyordu. Sedasız gelen taburlar, istihkâmların arkasında toplanıyordu. Baba Esten'e benzeyen çavuş, memnun bir tavırla askerlerini tanzim ediyordu. Çavuş, çocukları tanıyarak gülümsedi. Bu tebessüm küçük Esten'i mustarip etti. Bir an: "Oraya gitmeyiniz. Biz, sizi Almanlara sattık!" diye bağırmak istedi; fakat öteki çocuk: "Söylersen bizi kurşuna dizerler!" dedi, korku küçük Esten'in dilini bağladı.

Küçük Esten, şehir kapısında arkadaşlarından ayrıldığı zaman. ceplerinin ağırlaştığını hissetti, kalbini sıkan el, şimdi onu daha kuvvetle sıkıyordu. Paris, ona değişmiş gibi geliyordu. Sokaktan gelip geçenler nereden geldiğini biliyorlarmış gibi ona hiddetle bakıyorlardı. Araba tekerleklerinin, nehir kenarında talimle meşgul taburlarda çalınan boruların sesi, "Casus casus!" diye bağırıyordu.

Nihayet, evine geldi, babası daha işten gelmemişti, buna memnun oldu ve çabucak odasına çıkarak artık taşınmayacak kadar ağırlaşan paraları yastığının altına sakladı.

Baba Esten, bu gece eve her zamandan daha müşfik ve daha şen döndü. Vilâyetten güzel haberler gelmişti. Memle-

ketin işleri gayet iyi gidiyordu. Eski asker, yemek yerken duvardaki tüfeğine bakıyor, çocuğuna, "Büyük olsaydın, sen de Prusyalılarla muharebe etmeye giderdin, değil mi küçük?" diyordu. Saat sekize doğru toplar başladı, istihkâmları gayet iyi bilen Baba Esten: "Ses Obervilye'den geliyor... Burje'de çarpışıyorlar" dedi. Küçük Esten, bembeyaz kesildi. Çok yorgun olduğunu bahane ederek yatmaya çıktı. Fakat, uyumadı. Top sesleri durmadan devam ediyordu. Çocuk, Fransız gönüllülerinin Prusyalıları birdenbire bastırmak için karanlıkta ilerlediklerini, sonra kendilerinin bir pusuya düştüklerini görüyordu. Gülümseyen ihtiyar çavuşu hatırlıyor, onun orada kan içinde yattığını, onunla beraber ne kadar insanın da öldüğünü görüyordu. Bütün bu kanın bedeli yastığının altında duruyordu. Bu felâkete Baba Esten'in oğlu, bir asker çocuğu sebep olmuştu, öyle mi? Ağlamaktan boğuluyordu. İçeri odada babası mütemadiyen geziniyor, ikide birde pencereyi açıyordu. Sokakta borular çalınıyor, bir gönüllü taburu harekete hazırlanıyordu. Demek ki, orada büyük bir muharebe oluyordu. Bedbaht çocuk, bir hıçkırığı zaptedemedi. Baba Esten, odaya girerek, "Ne var?" diye sordu.

Çocuk, artık dayanamadı, yatağından aşağı atladı.

Babasının ayaklarına kapandı. Bu esnada paralar yere döküldü.

İhtiyar adam, titreyerek: "Bu ne? Hırsızlık mı ettin?" dedi.

O vakit, çocuk bir solukta vakayı anlattı. Söyledikçe kalbinin hafiflediğini hissediyordu. Baba Esten, korkunç bir çehreyle dinliyordu. Çocuk, sözünü bitirince ihtiyar asker, başını elleri içine aldı ve ağladı.

Küçük Esten, "Baba... Baba..." diyordu. İhtiyar, cevap vermeden onu itti, dökülen paraları topladı:

– Hepsi bu mu?

Çocuk başıyla evet işareti yaptı, Baba Esten, duvardan silâhını ve fişekliğini indirdi, parayı cebine koydu:

– Ben şimdi bu parayı onlara geri vermeye gidiyorum.

Bir kelime ilave etmeden, başını çevirmeden merdivenlerden indi, karanlığın içinde ilerleyen gönüllülere karıştı.

Baba Esten'i o geceden sonra kimse görmedi.

"ARL"LI KIZ

"Alfonse Dode"den

Değirmenden inip köye gidilirken, yol kenarında çitlembik ağaçları ile dolu bir büyük avlunun nihayetinde yapılmış bir çiftlik binası önünden geçilir. Kırmızı kiremitler, geniş, esmer cephesinde gelişigüzel açılmış pencereler, sonra en yukarıda buğday ambarının üstünde bir rüzgâr fırıldağı, saman denklerini yukarı çıkaran demir makara... Bu bina, bu hali ile Provans çiftliklerinin tam bir numunesidir.

Bu çiftlik, niçin bana tesir ediyordu? Bu kapalı kapı niçin kalbimi sıkıyordu? Bunu söyleyemeyeceğim. Fakat, herhalde bu bina, bende hafif bir ürperme uyandırıyordu. Etrafında çok fazla sessizlik vardı. Önünden insan geçtiği zaman köpekler havlamıyor, tavuklar ses çıkarmadan kaçışıyorlardı... Kezalik, içerde de ses seda yok... Ne bir gürültü, ne de hatta bir hayvan çıngırağı... Pencerede beyaz perdeler olmasa, damında bir ocak dumanı tütmese, terk edilmiş bir yer zannedilecek...

Dün, öğle üzeri köyden dönüyordum. Güneşten korunmak için duvarın kenarından, kavakların gölgesi altından yürüyordum. Kapı önünde birkaç sessiz yanaşma, bir arabaya

saman yüklüyordu. Kapı açık kalmıştı. Geçerken, içeriye şöyle bir göz attım ve avlunun nihayetinde iri vücutlu, bembeyaz bir ihtiyar gördüm. Geniş bir taş masasının kenarına dirseklerini dayamış, başını elleri içine almıştı. Üzerinde kısa bir ceketle parça parça olmuş bir pantolon vardı. Durdum; yanaşmalardan biri:

– Sus... Bizim efendi, dedi, oğlunun felâketinden sonra böyle oldu.

Bu esnada siyahlar giyinmiş bir kadınla bir çocuk, ellerinde büyük yaldızla dua kitaplarıyla yanımızdan geçip çiftliğe girdiler. Yanaşma ilave etti:

– Bizim hanımla Kade... Kiliseden geliyorlar. Çocuğun kendini öldürdüğü günden beri her gün böyle duaya giderler. Ah, efendi, felâketi bilseniz!.. İhtiyar ölünün elbiselerini giyiyor... Bir türlü arkasından alamıyorlar... Dehhhh... Yürü be hayvan!..

Araba hareket etti. Ben, bu felâket hakkında daha fazla malûmat almak istiyordum. Arabacıya beni de yanına almasını söyledim ve orada samanların içinde şu feci hikâyeyi dinledim:

* * *

İsmi Jan'dı. Yirmi yaşında, güçlü, kuvvetli, açık çehreli, kız gibi uslu, mükemmel bir köy delikanlısıydı. Çok güzel olduğu için, kadınlar ona bakardı. Fakat, onun gözü yalnız bir tanesindeydi: Bir gün Arl panayırında tesadüf ettiği, kadifeler, dantelâlar içinde bir Arl'lı küçük kız... Çiftlikte evvela bu rabıtayı memnun bir gözle görmediler. Küçük kızın biraz oynak olduğu söyleniyordu. Sonra ailesi yerli değildi. Fakat; ne olursa olsun Jan, mutlak Arl'lı kız istiyor:

– Onu bana vermezlerse ölürüm, diyordu.

Çaresiz, razı oldular. Hasattan sonra evlendirilmelerine karar verildi.

Bir pazar akşamı Jan'ın ailesi çiftlik avlusunda yemek yiyordu. Bu, hemen hemen bir düğün ziyafetiydi. Gerçi Arl'lı kız, orada bulunmuyordu. Fakat, şerefine mütemadiyen şarap içilmişti.

Kapıya bir adam geldi, titreyen bir sesle çiftlik sahibi Metr Estevn'i görmek istediğini, yalnız onunla konuşabileceğini söyledi. Estevn, sofradan kalktı, yolun üstüne çıktı. Yabancı adam dedi ki:

– Efendi... Oğlunuzu iki sene bana metreslik etmiş bir aşifte ile evlendiriyorsunuz. Söylediğim şeyi ispata hazırım... İşte mektupları...

Onu bana vermeyi de vaat etmişlerdi. Fakat, siz onu oğlunuza istedikten sonra onlar, ne de kız, beni istemiyorlar... Mamafih, aramızda geçen bu şeylerden sonra, onun başka birisine zevce olabileceğini zannetmiyorum.

Metr Estevn, mektuplara baktıktan sonra:

– Pekâlâ, dedi. İçeri buyurun da bir bardak şarap için.

Yabancı adam, cevap verdi:

– Teşekkür ederim, kederim hararetimden çok fazladır.

Bunu söyledikten sonra dönüp gitti. Baba, teessürsüz bir çehreyle içeri girdi, sofradaki yerine oturdu ve yemek neşeli bir surette devam etti.

O akşam Metr Estevn ile oğlu tarlalarda dolaşmaya gittiler... Uzun müddet dışarıda kaldılar. Eve döndükleri zaman, anne onları bekliyordu.

Çiftçi, oğlunu ona götürerek dedi ki:

– Kadınım... Çocuğu öp... O bedbahttır.

Jan, artık Arl'lı kızdan bahsetmedi. Mamafih, onu hâlâ seviyordu. Hatta onu bir başkasının kollarında gösterdikleri zamandan beri bu sevda, daha şiddetlenmişti. Sadece şu vardı ki, çok mağrur olduğu için şikâyet etmiyordu. İşte zavallı çocuğu asıl bu öldürdü... Bazen bir köşede hiç kımıldanmadan günler geçiriyordu. Bazen de büyük bir şiddetle toprağa saldırıyor, on gündelikçinin göreceği işi, tek başına çıkarıyordu. Akşam olduğu zaman Arl yoluna düşüyor ve kasabanın ince çan kulelerinin mağripte yükseldiğini görünceye kadar yürüyordu. Sonra, geri dönüyordu.

Hiçbir zaman daha ileri gitmedi.

Çiftlik sakinleri, onu daima mahzun ve yalnız gördükçe ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Bir felâketten korkuluyordu. Bir kere sofrada annesi yaşlarla dolu gözleriyle ona bakarak, dedi ki:

– Dinle Jan... Eğer mutlaka istiyorsan onu sana alırız.

Baba, utancından kızararak başını önüne eğiyordu.

O günden sonra yaşayış tarzını değiştirdi. Ailesini temin etmek için daima şen görünmeye çalışıyordu.

Onu tekrar balolarda, eğlence yerlerinde görmeye başladılar. Konoviyel'deki intihabatta randol raksını o idare etti.

Baba: "Artık iyi oldu!" diyordu. Anne, hâlâ korkuyor ve mütemadiyen çocuğuna nezaret ediyordu.

Jan ile Kade beraber böcekhane yanında yatıyordu. Zavallı ihtiyar kadın, onların odaları yanına bir yatak yaptırmıştı. İhtimal, gece vakti ipekböceklerine bakmak lazım gelirdi.

Sent Elua yortusu geldi. Çiftlik, sevinç içindeydi. Güzel şaraplar su gibi akıyordu. Fişekler atılıyor, harman yerlerinde ateşler yakılıyor, çitlembik dalları baştanbaşa renkli fenerlerle donatılıyordu... Yaşasın Sent Elua... Öylesine rakse-

diliyordu ki... Kade yeni gömleğini yaktı... Jan da çok memnun görünüyordu... Zavallı annesi sevincinden ağlıyordu. Geceyarısı herkes yatmaya gitti. Jan uyumadı. Sonra da Kade onun bütün gece hıçkırdığını anlattı... Arl'lı kız, bu çocuğu adamakallı yakmıştı. Ertesi sabah ortalık ağarırken anne, birisinin koşa koşa odadan geçtiğini işitti. Birdenbire yüreğine bir ateş düştü.

– Jan, sen misin?

Jan, cevap vermedi. Merdiveni çıkmaya başlamıştı.

Anne, alelacele yatağından fırladı.

– Jan, nereye gidiyorsun?

Delikanlı, saman ambarına çıkıyordu. Anne de arkasından çıktı.

– Oğlum... Allah rızası için...

Jan, kapıyı kapadı, sürmeyi çekti.

– Jan... Yavrum... Cevap ver... Ne yapacaksın?

Kadıncağız, titreyen elleriyle kapının mandalını arıyordu. Bir pencere açıldı, avlunun taşları üzerine düşen bir vücudun gürültüsü... O kadar...

Zavallı çocuk: "Onu çok seviyorum... Yaşayamayacağım!" demişti... Ah, biz insanların ne düşkün kalplerimiz var... Çok gariptir... Bir insan, gözümüzden düşmekle gönlümüzden çıkmıyor.

O sabah, köy ahalisi Estevn çiftliği civarında bağıran kadının kim olduğunu birbirlerine sordular.

Jan'ın annesiydi. Zavallı kadın, avluda, kırağı ve kanla örtülü taş masanın önünde çırılçıplak, ölmüş çocuğunu kolları arasında sıkarak feryat ediyordu.

BİR SAAT BULAN ADAM

"Jorj Kortlin"den

Etuval tramvayının üst katında arkadaşım Brelok'u gördüm. Blanş meydanından geçiyordu. Çehresi bana öyle alt üst olmuş göründü ki, hemen halini sormak için tramvaydan atladım:

– Hayırdır inşallah Brelok... Çehren, bana bir vefat vakasından dolayı kapanmış dükkân cephesinden daha mahzun göründü... Ne oldun?

O, cevap verdi:

– Sorma... Az kalsın hapse gidiyordum.

Bu sözleri işitince, arkadaşım namusa mugayir bir iş yaptı sandım ve meyus, hiddetli sesler çıkarmaya başladım. Fakat o, benim aklımdan geçen şeyi anladı:

– Bilemedin, dedi, bu gece Sen Mişel Caddesi'nde bulduğum ve bu sabah mahallemdeki polis merkezine götürüp teslim ettiğim bir saat için hapse gidiyordum. Nasıl, akla gelir şey mi? Mamafih, akla gelmeyen şey bazen başa geliyor... Şaşkınlıktan, hayretten hâlâ hastayım. Bak anlatayım da ibret al! Beş dakika zamanın var mı?

– Dinliyorum.

– Bulduğum saat altın kapağının üzerine platinle iki harf yazılmış, güzel bir erkek saatiydi. Saat dokuzda Döbe-

re Sokağı'ndaki polis merkezine gittim; ve komiseri görmek istediğimi söyledim.

Çikolatasını henüz bitiren komiser, beni içeri almalarını emretti ve selâm sabah etmeden, "Oturun!" filan demeden sordu:

– Ne istiyorsunuz?

Hal ve mevkiye münasip bir vaziyet almıştım. Dudaklarımda parlak bir iş gören ve meth ü senalara intizar eden adamların gizli ve mütevazi tebessümü vardı:

– Komiser efendi... Zatâlilerini rahatsız etmekten maksadım, bu gece bulduğum saati teslim etmek ve...

Komiser, cümleyi bitirmeme meydan vermeden ayağa kalktı:

– Bir saat mi? Bir saat mi?..

Sonra, piket oynamakla meşgul nöbetçi polislere bağırdı:

– Buraya bakın!.. Sokak kapısını kapayın. İnsan, burada kendini değirmende sanıyor!..

Bu emir icra edilinceye kadar ayakta durdu... ve dişlerinin arasından homurdandı.

Sonra, sakinleşerek yerine oturdu.

– Verin bakalım şunu!..

Emri derhal yerine getirdim. Saati aldı, uzun bir dakika onu elinde evirip çevirdi, kulağına götürdü, kokladı, kurdu, kapağını açıp kapadı, kösteğini yokladı ve vakur bir edayla şu hükmü verdi:

– Evet, bu bir saattir; aksi iddia edilemez.

Bunu söyledikten sonra kolunu uzattı, saati geniş bir kasaya atarak kilitledi ve anahtarı iki, üç defa çevirdi:

– Bu kıymetli şeyi nerede buldunuz bakayım?

– Sen Mişel Bulvarı'nda Mösyö Löprens Sokağı köşe-

sinde...

Komiser, tekrar sordu:

– Yerde mi? Yaya kaldırımın üstünde mi?

"Evet" diye cevap verdim.

– Amma, fevkalâde şey ha?!.. dedi.

Bu, herhalde sokakta bir kıymetli saat bulunmasından çok daha fevkalâde olan şüpheli bir gözle bana bakıyordu.

– Sokak ortası saat bırakılacak yer mi canım?..

Ben, gülümseyerek:

– Şu noktayı nazar-ı dikkatinize arz etmek isterim ki... dedim.

Fakat, o, kuru, sert bir tavırla sözümü kesti:

– Ukalâlık istemem!.. Ben mesleğimi senden öğrenecek değilim!..

Sustum, dudaklarımdaki tebessüm silindi.

– Siz kimsiniz? Evvela onu söyleyin!..

İsmimi söyledim.

– Nerede oturuyorsunuz?

– Plas Blanş, 26 numara, diye cevap verdim.

– Ne ile geçiniyorsunuz?

On iki bin liralık bir irada sahip olduğumu izah ettim.

– Saati bulduğunuz zaman saat takriben kaçtı?

– Üçtü.

Komiser, birdenbire müstehzi bir tavır alarak:

– Daha fazla değil miydi?

Ben, saffetle:

– Hayır, dedim.

– Âlâ... Sizi tebrik ederim... Pek garip bir hayat geçiriyor gibi görünüyorsunuz.

Keyfim nasıl isterse hayatımı öyle geçirmeye hakkım olduğunu söyledim.

– Mümkün, dedi, yalnız benim de sabahın saat üçünde Bulvar Sen Mişel'in bir köşesinde, Mösyö Löprens Sokağı'nda ne halt aradığınızı sormaya hakkım var... Siz ki Plas Blanş'ta oturduğunuzu ifade ediyorsunuz.

– Nasıl, ifade mi ediyorum?

– Evet, ifade ediyorsunuz.

– Fakat, ben hakikati söylüyorum.

– Herhalde ispata muhtaç bir ifade... Her neyse, şimdilik lakırdının mecrasını değiştirmeyin ve vazife iktizası olarak size sorduğum suallere nazikane cevap verin... Gecenin bu kadar ilerlemiş bir saatinde ne işiniz olduğunu bana anlatınız.

Metresimin evinden geldiğimi açıkça söylemekten çekinmedim.

Komiser, bu izahatı kaydettikten sonra sordu:

– Metresiniz ne iş görür?

– Evli bir kadındır, dedim.

– Kiminle?

– Bir eczacı ile.

Artık sabırsızlanmaya başlıyordum:

– Onun orası size lazım değil, dedim.

Komiser, hiddetle bağırdı:

– Bu lakırdıyı bana mı söylüyorsunuz?

– Zannederim.

Çehresi mosmor kesilmişti:

– Bana bak çocuğum... Lisanını değiştir... Kat'iyyen böyle ağızlara gelmem!..

Sonra:

– Hem benim gözüm sizi ısırır gibi oluyor...

– Allah, Allah...

– Evet, evet... Hayal meyal...

Kısa bir sükût hüküm sürdü:

– Brelok... Siz hiç mahkûm oldunuz mu?

Artık kan beynime sıçramıştı:

– Ya siz? dedim.

Komiser, bir hamlede ayağa kalktı:

– Sen aşağılık bir herifsin!..

– Sen de çok adi bir adamsın!..

Bu söz, ağzımdan çıkar çıkmaz hapı yuttuğuma hükmettim. Komiser, birdenbire üzerime atılmıştı. Yüzü kıpkırmızıydı. Alnından terler dökülüyor, ağzı köpürüyordu. Çalıya benzeyen kaşları altında gözlerinin canavar gözü gibi parladığını görüyordum.

– Ne dediniz?.. Ne dediniz bakayım?.. diye kekeliyordu. Bir kelime söylemeye gayret ettim, fakat bana vakit bırakmadı ve hiddetle gürledi:

– Hele dur... Ben, seni kodese attırayım da aklın başına gelsin... Zaten sevkiyat saati de geldi. Vay kukla herif vay... Bana kafa tutarsın... Şahsımı ve temsil ettiğim kanunu hiçe sayarsın ha?

Cümlelerinden her birini kâğıt yığınları ile dolu masasına attığı sert yumruklarla kesiyordu.

– Ben, seni tanır mıyım ya? Kim olduğunuzu nerden bilirim ben? Adının Brelok olduğunu söylüyorsun... Benim kerametim mi var? Plas Blanş'ta oturduğunuzu söylüyorsun. Ne malum? On iki bin lira iradın olduğunu iddia ediyorsun, ben buna inanmaya mecbur muyum? Göstersene şu on iki bin lira iradı?.. Hani ya? Ne duruyorsun?

Şaşkınlıktan dilim tutulmuştu. O, şiddetle devam etti:

– Ben, bu işi şüpheli görüyorum... İşitiyor musunuz? Şüpheli... Bu saati çalmadığınızdan emin değilim...

– Çaldım mı?

– Öyle ya... Hem de dahası var... Ben herhalde bu meseleyi tenvir edeceğim.

Gürültüyü işiten polis memurları başımıza toplanmışlardı.

Komiser, onlara bağırdı:

– Bu herifin üstünü arayınız!..

Herif dediği bendim.

Polisler, bir an içinde beni tepeden tırnağa soydular.

Komiser, istihza ile:

– Bir de açıkgözlük etmeye çalışırsın ha... Kollarını kaldırınız... Bacaklarını arayınız!..

Ben, gözlerimde yaşlarla gülüyordum.

Bedbaht arkadaşım, yumruğunu istikbale ait bir tehdit gibi havaya kaldırıyor:

– Ah, sokakta bir saat daha bulmalıydım ki... diyordu.

SON ZİYARET

"Tristan Bernar"dan

– Madam Leon... Benim etekliği yarına bırakın da kocamın pardesüsünü tamir edin... Bu akşam biraz sokağa çıkacağız... Kolunun astarındaki söküğü dikilmemiş görürse başımın etini yer. Madam Leon, bugün sizde bir tuhaflık var... Ağladınız mı?

– Hayır Madam... Bir şeyim yok.

– Nafile saklamayın! Sizin bir derdiniz var.

– İyi keşfettiniz Madam. Mamafih, benim derdim söylenir bir dert değil... Bugün tam dört sene oldu. Bir oğlum vardı ki...

– Ya... Demek bir oğlunuzu kaybettiniz?

– Hem de nasıl Madam?..

– Vah zavallı!..

– "Hoşo" ismini bilmem duydunuz mu? Bu, benim asıl aile ismimdir Madam... Vaka vilâyetlerden birinde geçtiği için burada, Paris'te pek işitilmedi. Ben, yirmi yaşında evlendim. Kendimden bir yaş küçük bir gence vardım.

– Mutlaka seviştiniz.

– Hayır Madam... Amcamın oğluydu. Birbirimizi tanıyorduk. Gerçi birbirimizi severdik ama, kardeş gibi, akraba gibi... Başka türlü sevişmek aklımıza gelmeyecekti. İri yarı,

saf, temiz bir çocuktu... Pek öyle konuşmasını bilmezdi. Altı hafta bir arada yaşadık. Zavallı çocuk, zatürrieden öldü. Ben, karnımda bir aylık bir çocukla dul kaldım.

Kocam, halasının cenazesinde soğuk almıştı. Bu halanın oturduğumuz şehirde bir aktar dükkânı vardır. Onun vefatından sonra bu dükkânı ben işletmeye başladım. Ne yaparsınız? Kuru başıma kalıverdim. El kapılarında sürünmektense köşeciğimde kendi yağımla kavrulur, kimseye minnet etmezdim. Çocuğumu dizimin dibinde büyütmek istedim. Bir daha kocaya varmadım. Gerçi beni isteyen de vardı. Hem de bir tane değil, üç tane. Adamcağızlar, hayli zaman peşimde dolaşarak teklif ettiler. Hele bir tanesi memurdu. Fazla olarak da kırk frank aylıkla bir kasabın defterlerini tutuyordu. Yavrum büyüdü, nazlı bir çocuk oldu. Mektebe verdim. Hem terbiyeli, hem çalışkandı... Hesaptan, imlâdan daima birinci çıkıyordu. Evladımın on sekiz yaşına kadar hiçbir kötülüğünü görmedim. Sokağa çıkmayı sevmez, daima evde kitap okurdu.

Hele kadın cihetinden ağzı süt kokardı. Tıpkı babacığına çekmişti. Fakat günün birinde arkadaşlarından birinin evinde kasabamız tüccarlarından birisinin karısına tesadüf etmiş. Bir gün yanıma geldi:

– Anne, bana mutlaka dört bin frank lazım, dedi.

Bir köşede birkaç param saklı olduğunu biliyordu. Ne yapacağını sordum. Evvela sakladı, sonra olanı biteni bana anlattı: Meğer oğlumun bu kadınla münasebeti varmış. Tüccar, iflas etmek üzereymiş. Oğlum, onu kurtarmak istiyormuş. Tabii istediği parayı vermedim. Oğlum, benimle kavga etti... Aldırmadım. Gerçi bu parayı onun için biriktirmiştim ama, böyle göz göre göre israf etmesine nasıl razı olurdum? Sonra, tabii işin nerelere gideceğini de kestirememiştim.

Oğlum: – Demek bu parayı vermiyorsun, dedi, o halde ben de vaftiz babama müracaat ederim.

Vaftiz babası, kasabanın nihayetindeki son evde oturuyordu. Seksen yaşına yakın bir eski fıçı tüccarıydı.

– Vaftiz babanı tanırım oğlum... Sana bir para bile vermez... Adamcağızı boş yere kızdıracaksın. Herhalde hakkında hayırlı olmaz, dedim.

Oğlum: "Peki, öyle olsun!" deyip gitti. Bu vaka, yemekten biraz sonra geçmişti. Oğlumu on bire kadar bekledim. Sonra yatağıma girdim. Onu gerçi merak ediyordum. Mamafih, pek de o kadar değil. Çünkü, şimdiye kadar bir iki gece arkadaşlarının evinde kalmıştı. Sabah oldu, Anri, hâlâ görünürlerde yok. O gün pazar kuruluyordu. Sepetimi koluma takıp çarşıya çıktım.

Zerzavat satan iki ihtiyar köylü kadının yanından geçiyordum. Şöyle bir konuşma işittim:

– Herhalde kendini müdafaa edememiş olacak. Yüz yaşını geçmiş bir ihtiyar... Bakın bir şamdanla başına vurmuş.

– Katil, herhalde bir serseri olacak. İhtiyar fıçının çok parası olduğunu bir yerden haber almıştır.

Bu dakikada nasıl olup da ayakta durabildiğime hâlâ şaşarım Madam. Bacaklarım tir tir titriyordu, nerede olduğumu bilmiyordum. Sadece kadınlarla tavukların durmadan haykırıştıklarını işitiyordum. Sonra, daha başka insanların da bu vakadan bahsedişlerini dinledim. Onlar daha başka türlü anlatıyorlardı. Katil, güya izinli bir askermiş, bu sabah yakalayarak hapse sokmuşlar... O dakikada öyle sevindim, öyle sevindim ki, anlatamam. Pazarın gürültüleri birdenbire öyle tatlılaşmıştı ki...

Tereyağları ile tavuk tüyleri burnuma mis gibi kokuyordu.

Artık lahana mı, şalgam mı, ne yapacağımı şaşırmıştım. Biraz ilerde yine aynı vakadan bahsettiklerini duydum. Eczacının evinde hizmetçilik eden kız, ihtiyarı kimin öldürdüğünü bilmediklerini söylüyordu. Yanına yaklaşarak dedim ki:

– Katil, izinli bir askermiş.

– Hayır! Hayır!.. Gerçi bir asker yakaladılar, ama yine salıverdiler... Cinayet saatinde nerede olduğunu ispat etmiş...

Alacağımı almadan eve döndüm. Aklımda hiçbir şey yoktu. Dizlerimin bağı çözülmüştü. Gönlüm bulanıyordu. Muztarip miyim, sakin miyim? Bir türlü bilemiyordum... Oğlumun odasına girince ne göreyim Madam? Anri, yere bir kova su koymuş, paltosunu yıkıyor.

Bir deli gibi ağlayıp bağırmaya başladım. O, bana: "Sus!" diyor; fakat, kendi de bir yandan ağlıyordu.

– Anri... Çocuğum... Sen, ne yaptın?

Bunları söylerken ağlıyordum. Şimdi ağladığım gibi ağlıyordum.

– Ondan bir parça ürkmüyor muydunuz Madam Leon?.. Biraz uzaklık duymadınız mı?

– İnsan evladından ürker mi Madam?.. Ah, ona ne acıyordum Yarabbi!.. Anri yerinden kıpırdamıyor, jandarmalardan kaçmayı aklına getirmiyordu. Ben, onu kaçmaya teşvik ettim. Fakat, istasyondan trene binemezdi. Oğlum gayet iyi bisiklete binerdi... Fakat kendi bisikletini bu kadın için satmıştı. Hemen bir yenisini satın alması için para verdim. Verdiğim para tabii, bundan ibaret de değildi.

Oğlum, boynuma sarıldıktan sonra çıkıp gitti. Kendi kendime onun elbiselerini sakladım. Gerçi üzerinde leke yoktu. Fakat: "Bu neviden kumaşları lekeciye vermek âdettir. Niye yıkadınız?" deseler ne cevap verirdim? Gece oldu-

ğu vakit bahçenin bir köşesine gömdüm.

O akşam, kimseyi görmedim. Ertesi sabah polis merkezinden iki memur gelerek oğlumu sordu. Derken müddeiumumi geldi. Her yeri aradı. Bir şey bulamadı. Ben, oğlumun birkaç günden beri eve gelmediğini söyledim. Onlara cevap verirken ne kadar sakin olduğumu görmeliydiniz! Ben, alelâde insanlarla konuşurken bile korkup sıkılırım. Nasıl olup da bu memurlara bu kadar serbest ve sakin cevaplar verdiğimi hâlâ anlayamadım. Ne yaparsınız? İş, başa düşmüştü.

Neticenin iyi olacağını ümit ediyordum. Ortada Anri'yi ittiham edecek mühim bir şey yoktu. Sonuç, çocuğum uzun zaman memlekete dönmeyecekti. Kolayca bir yere kaçıp saklanacaktı. Fakat, ne çare ki, yazılan bozulmuyor. Oğlum, iki gün sonra tekrar kasabaya döndü. Bu kadından bir türlü kendini kurtaramıyordu. Yavrum, çok halim, çok çekingen bir çocuktu. Fakat, onu sevmeye başladıktan sonra hiçbir şeyden pervası kalmamıştı. Evet, onun bir kere sokaktan geçtiğini görmek için gelmiş, "Şomper" caddesindeki evinin etrafında dolaşmaya başlamış. Onu gören bir çocuk, başka bir çocuğa söylemiş. O da "Şövalye" isminde bir polise haber vermiş. "Şövalye" bir arkadaşıyla beraber gelmiş, yavrumu eliyle kuş tutar gibi oracıkta yakalamış...

Etrafımdaki insanlar doğrusu bana karşı çok insaniyetli davrandılar. Gayet tatlı muamele ettiler. Kendi insaniyetleri ile kendilerinin de iftihar ettiklerini hissediyordum. "Böyle soysuz bir evlat yetiştirdiğine üzülme... Senin ne kabahatin var?" diye beni teselli ediyorlardı. Fakat, bu sözleri o kadar çok tekrar ediyorlardı ki, âdeta sinirleniyordum. Oğlum için neler işitiyordum: "O, ne azılı katil, ne korkunç canavarmış Yarabbi!.. Biçare ihtiyarın başını şamdanla ezmiş!" di-

yorlardı. Benim fikrime göre oğlum, onu bir çılgınlık dakikasında öldürmüştü. Bir vahşi gibi vurması da ne yaptığını bilmediğinden ileri gelmişti. Bu fikrimi avukat "Metr Rene"ye de söyledim. Mamafih, o, benim söylediğim şeyleri esasen dinlemiyordu.

Galiba bu avukatı tuttuğuma fena etmiştim. Hiç durup dinlenmek bilmeyen, mütemadiyen genç avukatları içtimalara davet eden bir delikanlıydı. Böyle olduğu halde, pek çok davası da yoktu. Uzun boylu esmer bir adamdı. Mütemadiyen güzel kıvırcık sakalı ile meşgul oluyordu. Cinayet mahkemesi salonunda ona ne kadar kızdığımı anlatamam. Oğlumu müdafaa ederken gösteriş yapmaktan başka bir maksadı olmadığı besbelliydi.

Bir "Reis Efendi Hazretleri, Müdde-i Umumî Efendi Hazretleri"dir gidiyordu... Bizim felâketimiz, onun umurunda bile değildi. Bu davanın en acı zamanı jüri heyetinin hususi odaya çekildiği ve salonda neticeyi beklediğimiz saat oldu.

Müzakere esnasında mahkeme mübaşirlerinden biri onların odasına lamba götürmüştü.

Dışarı çıktığı zaman avukatlara bir şey söyledi. Hepsi birden dönüp ona baktılar.

Nihayet, kararı tebliğ etmek için oğlumu salona çağırdılar. Anri, kararı dimdik dinledi. Sonra, beni arıyor gibi etrafına baktı. Beni göremeyince, jandarmaya döndü. Onun önünden geçerken nazik bir tavırla kasketini çıkardı ve hiçbir şey olmamış gibi salondan çıktı.

Avukata oğlumun sevdiği kadından hiç bahsetmemiştim. Anri, bana (Fanni)nin adını hiç ağzıma almayacağıma dair yemin ettirmişti. Bu kadını sevmediğim malûm. Hiçbir suçu, günahı olmasa başımızı bu felâkete salması kâfi; fazla

olarak, çocuğum hapse girdikten sonra, bir kere arayıp sormamıştı. Ev, bark sahibi bir kadın olduğu için başından korkmuş olmasına bir dereceye kadar hak verilebilir. Anri, bana ondan bahsediyor ve göremediği için çok mahzun oluyordu. "Onun kusuruna bakma yavrum... Gelelemekte mazurdur" demek istiyordum. Fakat, buna bir türlü dilim varmıyordu.

Bana (Fanni)den daha az ehemmiyet vermesi yüreğimde kıskançlığa benzer bir his uyandırıyordu. "Evlatlar hep böyledir" diye kendimi teselliye çalışıyordum. Fakat içimdeki acı bir türlü çıkmıyordu.

"Metr Rene Jınar" oğlumun affını istemek için Paris'e gitti. Birçok kimseler onun bu zahmetini ihtiyar etmesini, Reisicumhuru görmeye gitmesini pek takdir ediyorlardı. Fakat ben, onun asıl maksadını hissediyordum. Dostlar alışverişte görsün kabilinden birtakım teşebbüslerle kendini gösterecek ve Cumhurreisi ile mülâkat etmiş olacaktı. Bu seyahat hiçbir netice vermedi.

– Kimbilir, o günlerde ne kadar üzüldünüz Madam Leon?

– O günleri aklıma getirmekten bile korkuyorum Madam... Mamafih, bazen hiç ıstırap çekmediğim, hiç düşünmediğim zamanlar da oluyordu. Akşamları komşular gece oturmasına geliyorlardı. Davadan ve daha başka şeylerden bahsediyordu. Onlara sıcak şarap ikram ediyordum. Bazen hiçbir şey olmamış da ben rüya görüyorum sanıyordum.

Sonra, bir akşam, birdenbire: "Vakitler yaklaşıyor!" dedim ve yatağımda titremeye başladım. Kendi kendime bir karar verdim. O işin hangi sabah olacağını bir gün evvelden haber almalıydım. Şüphesiz çok korkunç bir gece geçirecektim. Fakat, hiç olmazsa o geceye kadar her akşam yatarken:

"Yarın sabah uyandığım zaman acaba ne işiteceğim?" diye korkmayacaktım.

Her gün ortalık kararırken istasyona gidiyor, Paris'ten gelen yolcuları bekliyordum. Böylece bir akşam, celladın iki muavin ile beraber trenden çıktığını gördüm. Gri pardesülerle melon şapkalar giymişlerdi. Birtakım çuval bezlerine sarılmış olan aletlerini bir arabaya yüklettiler. Akşamın yedisiydi. Anri'yi bir gün evvel sabahleyin görmüştüm. İki gün sonra tekrar görecektim ama...

Yavrucuğumu son bir defa öpmeden bırakamazdım. Muayyen saatlerden başka zamanlarda hapishaneye girilemediğini biliyordum. Fakat, başgardiyan Möspö (Belo)yu tanıyordum. Mösyö Belo, belki inşallah bana müsaade verirdi. Başgardiyanın yemek odasına girdiğim zaman, sofranın üstünde bir tabak patates salatası gördüm. Bu münasebetsiz şeyler de nasıl insanın zihnine yer eder bilmem ki... Karısı ve çocukları ile beraber yemek yiyordu. Girdim ve bir şey söylemeden ağlamaya başladım. Yarın sabah olacak şeyi o da biliyordu. Çünkü bana niçin ağladığımı sormadı.

– Mösyö Belo, dedim, onu görmek istiyorum.

– Ah, Madam... İmkânı yok... Duyarlarsa mutlaka beni azlederler.

Fakat, beni o kadar bedbaht ve mustarip gördü ki, halime acıdı, hapishaneyi teftiş ederken, beni de yanına alacağını, oğlumu bir saniye pencereden görüp öpebileceğimi söyledi. Onunla beraber koridorlara girdim. Bu, çok eski bir hapishaneydi. Gece, orada her yerdekinden karanlıktı. Koridorların köşelerindeki lamba ancak seçilebiliyordu.

Mösyö Belo, yalnız döşemeleri aydınlatan fenerini elinde tutuyordu.

İkinci kata çıktık ve bir kapı önünde durduk.

Başgardiyan:

- Oğlunuz burada, dedi, kapının deliğinden öpünüz.

Sonra yavaşça seslendi:

- Hoşo. Birisi geldi. Sizi görmek istiyor!..

O vakit, kapının deliğinde bir gölge hissettim.

Oğlum, alçak bir sesle:

- Sen misin Fanni? dedi.

Karanlıkta yüzünü başıma yaklaştırdı, saçlarımı öptü.

- Zavallı Madam Leon. Bu dakikada onun başkasını düşündüğünü görmek sizi kimbilir ne kadar müteessir etmiştir.

- Beni mi Madam? Hayır. Aklıma böyle bir şey gelmedi. Yavrucuğum o kadar mesuttu ki... Bunu onun busesinden hissettim. O dakikada bir tek korkum vardı: Kendisini görmeye gelenin Fanni olmadığını anlaması. Bunun için başgardiyanın beni orada yarı zorla ayırmasına âdeta memnun oldum. Bu son geceden çok korkmuştum. Sağ olarak onun sabaha çıkacağını ummuyordum. Böyle olduğu halde, o gece, gayet sakin uyudum. Hem de ortalık günlük, güneşlik oluncaya kadar...

Uyanırken yüreğimde korkunç bir ezinti duydum: Artık her şey olup bitmişti...

Sonra, çocuğumun mesut öldüğünü düşündüm. O gün akşama kadar dikiş diktim. Sabahleyin başlanılmış bir elbiseyi gün batarken bitirmeye muvaffak oldum.

BİR DUL

"Mopasan"dan

"Bandil" şatosunda bir av mevsimiydi. Sonbahar, yağmurlu ve mahzun geçiyordu. Kırmızı yapraklar, ayaklar altında çıtırdıyacak yerde, ağır sağanaklar altında araba tekerleklerinin açtığı çukurlar içinde çürüyüp gidiyordu.

Hemen bütün yapraklarını kaybeden orman; bir banyo odası gibi rutubetliydi. Yağmurlu rüzgârlarla sarsılan ağaçların altına girildiği zaman, insanı bir küf ve rutubet havası, bir ıslak ot ve yaprak kokusu sarıyordu. Avcılar, mütemadi yağmurlar altında başlarını eğiyorlar, mağmum köpeklerin kuyrukları düşüyor, tüyleri vücutlarına yapışıyordu. Kadınlar, yağmurdan ıslanan dar elbiseleri içinde her akşam, ruhları ve vücutları yorulmuş olarak dönüyorlardı.

Yemekten sonra rüzgâr, pencere kepenklerini gürültülü sadmelerle sarsar, eskimiş rüzgâr fırıldaklarını topaç gibi döndürürken, avcılar, salonda iştahsız kâğıt oynuyorlardı.

"Bari masal söylesene!.." diyorlardı. Fakat, hiç kimse eğlendirici bir şey icat edemiyordu. Avcılar, tüfek, tavşan vakaları anlatıyorlardı. Kadınlar, bin bir gece hayali icat etmek için boş yere zihinlerini yoruyorlardı. Çaresiz, bu eğlenceden de vazgeçeceklerdi. Tam bu esnada bir genç kadın evlenmemiş bir ihtiyar halanın parmaklarıyla oynarken, kum-

ral saçlardan yapılmış bir küçük yüzük gördü. Onu yavaşça halanın parmağı etrafında çevirerek sordu:

"Bu yüzüğü her zaman görürüm de sormayı akıl etmem. Nedir bu hala? Âdeta çocuk saçı..."

İhtiyar kız, evvela kızardı, sonra sarardı. Nihayet titrek bir sesle: "Bu hazin, çok hazin bir hikâye... Bundan hiç bahsetmek istemem... Hayatımın büyük felâketi bundan gelir... O vakit çok genç bir kızdım. Bende öyle elemli bir hatıra kaldı ki, hâlâ ağlamadan aklıma getiremem..."

Avcılar, bu hikâyeyi öğrenmek istediler. Fakat, ihtiyar hala bir türlü anlatmak istemiyordu. Nihayet, o kadar ısrar ettiler ki, dayanamadı:

– "Benim çok kere Santez ailesinden bahsettiğimi işittiniz. Bugün bu aile tamamıyla sönmüştür. Onlardan son kalan üç erkeği tanıdım. Üçü de aynı şekilde ölmüştür. Bu yüzükteki saçlar, onun en küçüğünün saçlarıdır. Benim için kendini öldürdüğü zaman, on üç yaşındaydı. Bu, size çok garip görünüyor değil mi?

Santezler kimseye benzemeyen birtakım insanlardır. İsterseniz onlara deli de diyebiliriz. Fakat, çok sevimli deliler. Aşk delileri...

En küçüğüne kadar hepsinde şiddetli ihtiraslar, ruhlarında onları en çılgın şeylere mutaassıbane fedakârlıklara, hatta cinayetlere sevk eden şiddetli hamleler vardı. Bazı insanlar nasıl dindar ve mutaassıp doğarlarsa, onlar da böyle çılgın ve muhteris doğmuşlardı. Onlar, akraba arasında âdeta darbımesel hükmüne girmişlerdi; çok seven insanlardan bahsederlerken, "Santezler gibi âşık" derlerdi. Bunu anlamak için, onlara şöyle bakmak kâfiydi: Alınlarına inmiş kıvırcık saçlar, büyük gözler, öyle büyük ve derin ki, ışıkları ruhunuza kadar girerler ve sizi hiç sebepsiz sarsar.

Elimde bu saç parçasından başka hatırası kalmayan bu çocuğun büyükbabası – maceralar, düellolar, kadın kaçırmalarla geçmiş bir hayattan sonra – altmış beş yaşına doğru kâhyasının kızını çılgınca sevdi. İkisini de tanıdım. Kız, kumral, uçuk benizli, asil tavırlı bir çocuktu. Tatlı bir sesle yavaş konuşurdu. Öyle güzel bir bakışı vardı ki, insan, bunu bir Meryem resmi bakışı zannederdi. İhtiyar asılzade onu evine aldı ve öyle sevdi ki, bir dakika yanından ayıramaz oldu. Aynı şatoda oturan kızı ile gelini bunu tabii biliyorlardı. Çünkü bu ailede aşk, âdeta bir an'ane hükmüne girmişti. İhtiras mevzuubahis olduğu vakit, hiçbir şey onları mütehayyir etmiyordu. Yanlarında bir maniaya tesadüf etmiş temayüllerden, birbirlerinden ayrılmış sevgililerden, hatta ihanetleri takip etmiş intikamlardan bahsedildiği vakit, onla aynı müteessir tavırla: "Zavallı, kimbilir ne kadar ıstırap çekti ki, bunu yapmaya mecbur oldu." diyorlardı. Hâsılı, bu kadınlar, gönül facialarına, hatta bu yüzden yapılan cinayetlere kızmayı akıllarından geçirmezler, sadece acırlardı. Bir sonbahar mevsiminde av için şatoya davet edilmiş Mösyö dö Gradel isminde bir delikanlı bu genç kızı kaçırdı.

Mösyö dö Santez, evvela hiçbir şey olmamış gibi sükûnet gösterdi. Fakat, bir sabah onu köpeklerine mahsus ahırda asılmış buldular. Oğlu, 1841'de Paris'e seyahati esnasında aynı suretle kendini öldürdü. O da bir opera şantözü tarafından aldatılmasını hazmedememişti.

Bu adamın on iki yaşında bir oğlu ile dul bir zevcesi kalıyordu. Benim teyzem olan bu kadın; babamın "Beriton"daki arazisinde bir zaman bizimle beraber oturmaya geldi. Ben, o vakit on yedi yaşındaydım. Bu küçük Santez'in ne kadar vakitsiz açılmış bir çocuk olduğunu tasavvur edemezsiniz. Ailesinin bütün sevgi ve şefkat kabiliyetleri; bütün çılgın ihti-

ras ve heyecanları onda toplanmış gibiydi. Mütemadiyen hayal ve rüya içinde yaşıyor, şatodan ormana giden karaağaç hıyabanı içinde saatlerce yalnız dolaşıyordu. Bu içli çocuğu penceremden seyrederdim. Elleri arkasında, başı öne eğilmiş, ağır adımlarla yürür, arasıra durarak yaşına uymayan şeyler görüyor, düşünüyor ve duyuyor gibi, gözlerini yukarı kaldırırdı. Bazı berrak gecelerde yemekten sonra bana: "Haydi, tahayyül etmeye gidelim..." derdi ve parkta dolaşmaya giderdik. Ağaçların seyreldiği yerlerde üstünde mehtabın beyaz buğusu dalgalanan meydancıklarda birdenbire durur, ellerimi sıkarak bana derdi ki: "Şuraya bak, şuraya bak... Nafile beni anlamıyorsun... Ah, anlayabilseydin ne kadar mesut olurduk!" Ben, gülüyor, beni ölesiye seviyor görünen bu afacanı öpüyordum.

Bazen de, yine yemekten sonra, annemin dizleri üzerinde otururdu: "Haydi teyze... Bize sevda masalları anlat!"

Annem latife tarzında ona ailenin bütün masallarını, babalarının bütün çılgın maceralarını anlatırdı. Bu aileye dair doğru, yahut uydurma yüzlerce hikâye vardı. Onları mahveden biraz da bu şöhretleri olmuştur. Zavallılar, bu hikâyelerle sarhoş olurlar ve ailelerinin şöhretini muhafaza için türlü delilik etmeyi bir vazife bilirlerdi.

Küçük Santez, bu rikkatli, yahut korkunç masalları heyecanla dinliyor ve minimini ellerini birbirine vurarak: "Ben sevmeyi onların hepsinden daha iyi biliyorum!" diyordu.

Bana gizliden gizliye kur yapmaya başladı. Öyle korkak, öyle derin ve rakik bir kur ki... Her sabah bana kendi eliyle toplanmış çiçekler getiriyor, akşamları odasına çıkmadan evvel elini öperek: "Seni seviyorum!" diye fısıldıyordu.

Ben de fena, çok fena hareket ettim. Bunun için hâlâ ağlıyorum. Hayatım devam ettiği müddetçe bu günahın cezası-

nı çektim. Evlenmedim. Daha doğrusu nişanlı, onun dul nişanlısı olarak yaşadım. Ben, bu çocuk sevgisiyle eğleniyor, hatta onu biraz tahrik ediyordum. Tıpkı karşımda büyük bir erkek varmış gibi oynak, cazibeli, munis ve hilekâr bir kız oluyordum. Evet, bu çocuğu âdeta delirttim. Bu, benim için bir oyun, annesi ve annem için bir eğlenceydi. Henüz on iki yaşındaydı. Bu tohum halindeki ihtirası kim sahi sanırdı? Onu istediği gibi öpüyordum: Hatta ona mektuplar yazıyordum. Annelerimiz bu mektupları okuyup okuyup gülüyorlardı. Yavrucak bana ateşli mektuplarla cevap veriyordu. Bu zavallı kâğıtları hâlâ saklarım. Kendisini ermiş, yetişmiş bir erkek sandığı için bizim aşkımızı da gizli sanıyorduk. Yazık ki bu çocuğun bir Santes olduğunu unutmuştuk.

Bu aşk, bir sene devam etti. Bir akşam, parkta ayaklarıma kapandı. Çılgın bir hamleyle elbisemin eteğini öpüyor, "Seni seviyorum, seni seviyorum, seni seviyorum!" diyordu. "Eğer beni aldatırsan... İşitiyor musun... eğer beni bırakıp bir başkasını seversen babam gibi yaparım!" Sonra insanı titretecek kadar derin bir sesle ilave etti: "Onun ne yaptığını biliyorsun!" Ben, şaşırıp kalmıştım. O, ayağa kalktı, kulağıma yetişmek için ayaklarının ucuna basarak yükseldi. Çünkü ben ondan çok boyluydum. Ve beni tepemden tırnağıma kadar titreten tatlı, güzel, rakik bir sesle: "Jeneviyev" diye ismimi tekrar etti.

Ben: "Haydi içeri girelim, içeri girelim..." diye kekeliyordum. Kapının önündeki taş merdivenin basamaklarını çıkacağımız vakit beni tekrar durdurdu: "Biliyorsun... Beni terk edersen kendimi öldürürüm!" dedi. Çok ileri gittiğimi anlamıştım. Ona artık ihtiyatla muamele ediyordum. Bir gün bundan çok şikayet etti.

Ben, "Böyle şakalar yapmak için çok büyük, ciddi bir

aşk için ise, çok küçüksün... Bekliyorum" diye cevap verdim.

Bu işin böylece kapandığını zannediyordum. Sonbaharda onu leylî bir mektebe verdiler. Ertesi yaz geldiği zaman, ben, nişanlanmış bulunuyordum. Derhal anladı. Bir hafta müddetle dalgın ve düşünceli bir hali vardı ki, endişeye düştüm.

Dokuzuncu gün uyandığım vakit kapının altından atılmış bir mektup buldum. Onu hemen açıp okudum:

> "Beni terk ettin. Ne söylediğimi biliyorsun. Sen benim ölmemi istedin. Benden başkasının seni görmesini istemediğim için parkta geçen sene seni sevdiğimi söylediğim yere gel ve başını yukarı kaldır."

Çıldıracağımı hissediyordum. Çabucak giyindim ve bitkin bir halde onun dediği yere koştum. Küçük mektepli kasketi yerde çamurlar içindeydi.

Bütün gece yağmur yağmıştı. Başımı kaldırdım, rüzgârla sallanan dalların arasında bir şey gördüm.

Bundan sonra ne yaptığımı bilmiyorum. İhtimal, bayıldım, düştüm ve şatoya koştum.

Yatağımda kendime geldiğim vakit annemi ayak ucumda buldum.

Korkunç bir buhran arasında bir rüya gördüm sandım. "Gontran... Gontran nerede?" diyordum. Bana cevap vermediler. Demek ki, gördüğüm rüya değildi.

Onun ölüsünü görmeye cesaret edemedim. Fakat kumral saçlarından uzun bir tutam istedim, işte..."

İhtiyar kız ümitsiz bir tavırla titrek elini uzatıyordu. Sonra birkaç defa burnunu, gözlerini sildi ve ilave etti:

"Hiçbir sebep göstermeden nişanlımdan ayrıldım... Ve

bu yaşa kadar on üç yaşında bir çocuğun dulu olarak yaşadım."

Zavallı kız, başını önüne eğdi ve uzun müddet düşüne düşüne ağladı.

Avcılar, yatmak için odalarına dağılıyorlardı.

Bu hikâyeyi dinlerken müteessir olan bir adam, yanındakinin kulağına eğildi:

– Hassasiyetin bu derecesi de başa belâ, diye mırıldandı.

İTİRAF

"Mopasan"dan

Bütün "Vaziye" kasabası Mösyö "Badon Leremensiye"-nin cenazesinde hazır bulunmuştu. Belediye Meclisi murahhası tarafından söylenen nutkun son kelimeleri cemaatin hafızasına nakşolunmuştu: "Aramızdan namuslu bir adam eksildi!"

Hakikaten, o, hayatında bütün yaptığı işlerde, söylediği sözlerde, halka gösterdiği misallerde, tavır ve hareketlerinde, teşebbüslerinde, sakalının kesilişi tarzında ve şapkalarının şeklinde namuslu bir adam olmuştu. Başkaları için bir ibret dersi ihtiva etmeyen bir tek söz sarf etmemiş, nasihatsiz bir sadaka vermemişti. Elini uzatışında bile karşısındakini takdis eder gibi bir hal vardı.

İki çocuk bırakıyordu: Bir oğlan, bir kız... Oğlu Belediye Meclisi azasındandı. Mösyö "Puvarel dö Lavolt" isminde bir noter ile, evlenen kızı kasabanın en hatırı sayılır şahsiyetlerindendi. Çocukların ölüm acısını unutmaları imkânsızdı. Babalarını hakikaten candan severlerdi.

Merasim bittikten sonra, onlar ölünün evine döndüler ve oğlu, kız, damat kapıyı kapadıktan sonra vasiyetnameyi

açtılar. Zarfın üstünde bir vasiyetnamenin ancak Mösyö Leremensiye'nin tabutu toprağa bırakıldıktan sonra bu üç kişi tarafından açılabileceğine dair bir işaret vardı.

Bu nevi işlere alışkın bir noter sıfatıyla zarfı damat Mösyö Puvarel yırttı. Gözlüğünü düzeltti, mukavelename okumakta meleke peyda etmiş donuk sesiyle okumaya başladı:

– Çocuklarım, aziz çocuklarım, size mezarın öte tarafından bir itirafta, pişmanlığı bütün hayatımı zehirlemiş bir cinayetimin itirafında bulunmazsam, ebedi uykumu rahat uyuyamayacağım. Evet, ben, bir cinayet işledim. Korkunç, şenî bir cinayet.

O vakit yirmi yaşındaydım. Paris Barosu'nda yeni avukatlığa başlıyor, bu şehirde kimseyi tanımayan, dostu ve akrabası olmayan eyalet gençlerine mahsus bir hayat geçiriyordum. Bir metres buldum. Nice kimseleri bu "metres" kelimesi fena halde kızdırır. Fakat, öyle insanlar vardır ki, yalnız yaşayamazlar. Ben, bunlardanım. Yalnızlık, akşamları evde ateş başında yalnız kalmak beni korkunç bir ıstırapla doldurur. Bana öyle gelir ki, yeryüzünde yalnız, müthiş bir surette yalnızım. Fakat, etrafım müphem tehlikeler, meçhul ve korkunç şeylerle sarılmıştı. Beni komşumdan, tanımadığım komşumdan ayıran duvar, bizi pencereden gördüğümüz yıldızlar kadar birbirimizden uzaklaştırır. Beni bir nevi sıtma bir sabırsızlık ve korku sıtması yakalar. Duvarlardaki sükût beni korkutur. Yalnız yaşanılan odanın sükûtu ne kadar derin ve hazindir. Bu sadece vücutların etrafında bir sükût değil, ruhun etrafında bir sükûttur. Eşyadan biri çıtırdadığı zaman, insan, kalbinin içine kadar titrer. Çünkü bu mağmum evde beklenilen hiçbir gürültü yoktur.

Kaç defa sakit, hareketsizlikten sinirlenip korkarak kendi kendimle lakırdı etmeye, sırf gürültü etmek için rabıtasız,

manasız kelimeler telâffuz etmeye kalkmışımdır. Sesim, o vakit bana o kadar garip geliyordu ki, ondan da korkuyordum. Boş bir evde kendi kendime konuşmaktan daha korkunç şey olur mu? İnsanın kendi sesi bir başkasının sesi, sebebi olmadan, hiç kimseye, hiçbir kulağa hitap etmeden, boş havanın içinde söylenen meçhul bir ses gibi gelir. Çünkü, o, daha evin yalnızlığı içine düşmeden evvel, insan, hangi sözlerin ağızdan çıkacağını bilir. Kelimeler sessizlik içinde meşum bir ahenkle ihtizaz ettikleri zaman, öyle sanır ki, onlar bir aks-i sedadan, dimağımızın yavaşça telâffuz ettiği kelimelerin garip aks-i sedasından başka bir şey değildir.

Evet, bir metres aldım. Paris'te boğazlarını doyurmaya kâfi gelmeyen bir sanatla yaşayan, bütün genç kızlara benzeyen bir kız.

Halîm, iyi, sade bir çocuktu. Ailesi "Puvasi"de oturuyordu. Zaman zaman bir iki gün onların evinde kalmaya giderdi. Bir sene onunla oldukça sakin bir hayat geçirdim. Hoşuma gidecek bir genç kız bulduğum gibi, onu terk ederek evlenmek kararındaydım. Metresime küçük bir irat bırakacaktım. Çünkü, bir kadına aşkının bedelini fakir ise, para ile, zengin ise, hediyelerle ödemek, cemiyetimizce kabul edilmiş bir kaidedir. Fakat, bir gün bu kadın, bana gebe olduğunu haber verdi. Mahvoldum. Hayatımın bir an içinde yıkıldığını gördüm. Bu, bir zincirdi ki, ölümüme kadar her yerde, müstakbel ailenin içinde, ihtiyarlığımda, her zaman sürükleyecektim. Bu çocuk vasıtasıyla hayatıma bağlanan kadının zinciri, kendimi ondan, onu dünyadan saklayarak büyütmek, himaye etmek mecburiyetinde bulunduğum çocuğun zinciri.

Bu havadis zihnimi altüst etti. İfade edemediğim, fakat kalbimde gayet iyi hissettiğim bir müphem arzu, kapıların

arkasına saklanarak çağırılmalarını bekleyen insanlara benzeyen bir caniyane emel, beynimin içinde sinsi sinsi dolaşmaya başladı! Ah, bir kaza olsaydı! Bu küçük mahlûkların niceleri doğmadan ölmezler mi?

Hiçbir zaman metresimin ölümünü istemedim. Bu zavallı kızı öyle seviyordum ki... Fakat daha yüzünü görmeden evvel ötekinin ölümünü galiba istedim.

Çocuk doğdu. Bu çocuk bekâr odama bir aile, sahte bir aile tarzı hayatı getiriyordu. Ve korkunç şey...

O, bütün bildiğimiz çocuklara benzemiyordu. Hiç sevmiyordum. Zaten babalar çok geç severler. Analarda olan insiyakî ve taşkın şefkat, onlarda yoktur. Onlardaki muhabbetin yavaş yavaş uzanması, zihinlerinin bir arada yaşayan insanları günden güne birbirine bağlayan rabıtalarla bağlanması iktiza eder.

Bir sene daha geçti. Ben, artık çok küçülen, içinde çamaşırlar, çocuk bezleri, eldiven büyüklüğünde çoraplar, iskemleler üstünde ve koltuk kenarlarında bırakılmış bir çeşit eşya sürünen evimden kaçıyordum. Bilhassa onun bağırdığını işitmek bana çok fena geliyordu. O, olur olmaz sebeplerle ağlıyordu: Bezini değiştirdikleri zaman, yıkadıkları zaman, dokundukları zaman, yatırdıkları zaman, hâsılı, her vakit...

Bazı kimselerle tanışmıştım. Bir gün bir salonda annenize tesadüf ettim. Onu sevdim. Onunla evlenmek için kalbimde bir arzu uyandı. Kur yaptım. Ailesinden istedim. Nihayet, onu bana vermeye razı oldular.

O vakit kendimi bir tuzak içinde gördüm. Ya bir çocuğum olduğu halde, taparcasına sevdiğim bu kızı almak, yahut da hakikati söylemek, ona, saadete, istikbale, hâsılı, her şeye veda etmek... Çünkü onun anası babası gayet mutaas-

sıp, vesveseli insanlardı. Hakikati öğrendikleri halde, kat'iyyen bana kızlarını vermezlerdi.

Bin türlü ıstırap ve manevi işkenceler içinde korkunç bir ay geçirdim. Bu ay zarfında zihnimi bin dehşetli fikir takip etti. Çocuğuma, yoluma dikilen, hissiyatımı kesen, beni bir şeyler beklemek ve gençliğin bütün güzelliğini vücuda getiren o müphem ümitleri duymak saadetinden mahrum bırakan bu canlı bağırgan et parçasına karşı içimde bir kinin büyüdüğünü hissediyordum.

Bu esnada metresimin annesi hasta düştü. Ben, çocukla evde yalnız kaldım.

Aralık ayındaydık. Müthiş bir soğuk vardı. Ve gece!.. Metresim henüz gitmişti. Dar salonumda kendi kendime yemek yedim. Sonra yavaşça küçüğün uyuduğu odaya girdim. Ateşin karşısında bir koltuğa oturdum. Rüzgâr esiyor, pencereleri çatırdatıyordu. Böyle şiddetli ayaz gecelerinin kuru rüzgârı camların arasından yıldızların don gecelerine mahsus o keskin ışıkla parladığını görüyordum. Bir aydan beri bana musallat olan fikir tekrar beynimde uyandı. Ne vakit hareketsiz kalsam bu fikir, üzerime iniyor, içerime giriyor, beni gizli gizli kemirmeye başlıyordu. Sabit fikirler insanı, kanserler eti nasıl kemirirse öyle kemiriyor.

Bu fikir, orada başımın, kalbimin içinde bütün vücudumdaydı. Ve beni bir kurt gibi yiyordu.

Onu başımdan kovup atmak, zihnimi başka şeylere, yeni ümitlere açmak istiyordum. Tıpkı gecenin zehirli havasını kovmak için taze sabah rüzgârına karşı bir pencere gibi. Fakat, onu bir dakika bile yerinden çıkarmaya muktedir olamıyordum. Bu işkenceyi bilmem nasıl ifade etmeli? Ruhumu âdeta yiyip kırıklıyordu. Onun diş vuruşlarından her birini korkunç bir ıstırap, maddi ve manevi bir hakiki ıstırapla his-

sediyordum. Hayatım bitmişti. Bu vaziyetten nasıl kurtulacaktım? Nasıl teşebbüsümden geri dönecek, nasıl hakikati itiraf edecektim? Anne olmaya namzet bulunan genç kızı çılgın bir ihtirasla seviyordum. Önümüzdeki aşılmaz mania, bu aşkı büsbütün artırıyordu. Pek korkunç hiddet kalbimde büyüyor, boğazımı sıkıyordu. Delilik derecesine varan bir hiddet... Muhakkak o akşam ben deliydim.

Çocuk uyuyordu. Yerimden kalktım, onun uyuyuşunu seyrettim. Beni çaresiz bir felâkete mahkûm eden şey bu yumurcak, bu piçti.

Uyuyordu. Ağzı açıktı. İçinde uyumaya muvaffak olamayacağım yatağın yanında bir beşik içinde örtülere gömülmüştü. O gece yaptığım şeye nasıl muvaffak oldum, bilir miyim? Hangi kuvvet beni buna sevk etti, hangi habis ruh bana temellük etti? Cinayet arzusu bana kendini açıktan açığa hissettirmeden geldi. Yalnız kalbimin korkunç surette çarptığını hatırlıyorum. Öyle çarpıyordu ki, duvarlar arkasında indirilen çekiçlerin darbesini işitir gibi işitiyordum. Sadece bunu hatırlıyorum: Kalbim çarpıyordu.

Başımda garip bir karışıklık, bir gürültü vardı. Akıl, mantık soğuk kan namına bir şey kalmamıştı. İnsanın yaptığı işlerin ne olduğunu bilmediği, idaresine sahip bulunmadığı o telâş şaşkınlık ve birsam saatlerinden birindeyim.

Çocuğun vücudunu saklayan örtüleri yavaşça kaldırdım; beşiğin ayaklarına attım. Onu çırılçıplak gördüm. Uyanmadı. O vakit yavaşça pencereye gittim, onu açtım. Dondurucu bir hava nefesi bir katil gibi odaya girdi, o kadar soğuk ki bir adım geriledim. Odadaki iki mumun ışığı titredi. Pencerenin yanında durdum. Arkamda geçen şeyleri görmekten korkuyor gibi dönmeye cesaret edemiyor, pencereden girmekte devam eden öldürücü havanın alnıma, yanaklarıma,

ellerime dokunduğunu hissediyordum.

Düşünüyordum. Zihnimde hiçbir şey yoktu. Birdenbire hafif bir öksürük beni baştan ayağa titretti. Hâlâ şimdi saçlarımın kökünde hissetiğim bir titreyiş. Çılgın bir hareketle birdenbire pencerenin iki kanadını kapadım. Sonra dönüp beşiğe koştum.

O, ağzı açık, çırılçıplak hâlâ uyuyordu. Ayaklarına dokundum. Buz gibiydi. Onları örttüm.

Kalbim birdenbire sızladı, kırıldı, öldürmek istediğim bu zavallı masum mahlûka karşı kalbim merhamet, şefkat ve muhabbetle doldu. Onun ince saçlarını uzun uzun öptüm. Sonra tekrar ateşin karşısına oturdum.

Yaptığım şeyi şaşkınlıkla, korkuyla düşündüm. İnsana her şeyi unutturan, iradesini kaybettiren; fırtınaya tutulmuş bir gemi gibi ne yaptığını, nereye gittiğini bilmeden bir nevi çılgın sarhoşluk içinde olmayacak şeyler yaptıran bu ruh fırtınalarının nereden geldiğini kendi kendime sordum.

Çocuk, bir kere daha öksürdü. Kalbimin parçalandığını hissettim. Ölecek olursa ben ne yapardım Yarabbi?

Ona bakmak için yerimden kalktım, elimde bir şamdan, üzerine eğildim. Sükûnetle nefes aldığını görerek gönlüm rahatlaşırken, o, bir üçüncü defa öksürdü. Öyle bir sarsıntı hissettim, korkunç bir şey görüp şaşıranlar gibi arkaya doğru öyle bir hareket yaptım ki, elimden mumu düşürdüm. Onu yerden aldıktan sonra ayağa kalkarken, şakaklarımın terden ıslanmış olduğunu fark ettim. O, hem sıcak, hem soğuk ter ki, ruh ıstıraplarında hâsıl olur. Güya ateş gibi yakıcı, buz gibi dondurucu olan o anlaşılmaz işkence kafatasımın kemiklerinden ve derisinden sızıyormuş gibi.

Ortalık aydınlanıncaya kadar çocuğumun üstüne eğilmiş durdum. O, uzun zaman sakin durursa ben de sükûn bu-

luyordum, fakat, ağzından hafif bir öksürük çıkınca, korkunç ıstıraplar hissediyordum. Sabahleyin gözleri kırmızı, boğazı tıkanmış uyandı, ıstırap çekiyor gibiydi. Hizmetçi kadın gelince hemen bir doktor çağırttım. Bir saat sonra geldi. Çocuğu muayene ettikten sonra:

– Soğuk almadı mı? diye sordu.

Çok ihtiyar insanlar gibi titremeye başladım. Kekeleyerek:

– Hayır, zannetmem, dedim.

Sonra:

– Hastalığı nedir? Tehlike var mı? diye sordum.

Doktor cevap verdi:

– Şimdilik bir şey söyleyemem. Akşama tekrar gelirim.

Akşama tekrar geldi. Çocuğum, günü ağır bir dalgınlık içinde geçirmişti. Arasıra öksürüyordu. O gece başlayan bir göğüs nezlesi on gün devam etti. Sabahı akşamdan, akşamı sabahtan ayıran o nihayetsiz saatlerde neler çektiğimi tasvir edemem.

Nihayet, çocuğum öldü.

O zamandan beri bir tek saat geçirmedim ki, o hatıra, o dimağı kemirip parçalıyor gibi olan yakıcı, zalim hatıra, ruhuma hapsedilmiş ısırıcı bir hayvan gibi mütemadiyen kımıldamasın.

Ah, deli olabilseydim!

....

Mösyö Puvarel daima mukavelenameleri okuyup bitirdiği zaman yaptığı gibi gözlüğünü çıkardı. Ölünün üç mirasçısı benizleri uçmuş, vücutları hareketsiz, bir kelime söylemeden birbirlerine baktılar.

Bir dakika sonra noter:

– Bunu imha etmek lazım, dedi. Ötekiler başlarını eğe-

rek razı oldular.

Mösyö Puvarel bir mum yaktı. Bu tehlikeli itirafı ihtiva eden sayfaları paranın taksimine ait olan kısımdan ayırdı, sonra onları aleve tutarak ocağa attı.

Beyaz yaprakların yandığını seyrettiler. Bu sayfalar biraz sonra küçük, siyah bir yığın haline geldi. Yanmış kâğıtlarda birkaç satır fark edildiği için genç kadın, ayağının ucu ile bu kül yığınını ezdi, eski küllere karıştırdı. Sonra üçü de yakılmış sırrın ocaktan uçmasından korkuyorlarmış gibi, bir müddet küllere baktılar:

PİŞMANLIK

"Mopasan"dan

"Mant"ta Baba Saval diye tanınan Mösyö Saval henüz uykudan kalktı. Yağmur yağıyor. Mahzun bir sonbahar günü. Yapraklar dökülüyor: Onların yağmur altında yavaş yavaş düşmesi daha kesif ve daha ağır bir yağmura benziyor. Mösyö Saval, bugün hiç neşeli değil... Mütemadiyen şömineden pencereye, pencereden şömineye gidip geliyor. Hayatın bazı karanlık günleri vardır. Bundan sonra bütün günleri böyle karanlık olacak. Çünkü altmış iki yaşındadır, bekârdır. Kimsesi yoktur. Evinin içinde yapayalnızdır. Kendisini candan sevecek kimsesi olmadan böyle yapayalnız ölüp gitmek ne hazin şey...

Saval, çıplak ve boş hayatını düşünüyor. Çocukluğunu, o uzak mazideki evini ve ailesini hatırlıyor. Sonra, mektebini, akşam azatlarını, Paris'te Hukuk tahsil ettiği zamanı aklına getiriyor. Nihayet, babasının ölümünü görüyor.

Hukuk tahsilinden sonra annesinin yanına dönmüştür. İhtiyar anneyle genç oğul, hiç fazla bir şey istemeden sakin bir hayat yaşamıştır. Sonra, o da ölmüştür. Hayat ne hazin şeydir.

Annesinin ölümünden sonra, Saval, yapayalnız kalmıştır. Bir zaman sonra ölüm sırası ona da gelecektir. O da or-

tadan kaybolunca her şey bitmiş olacaktır. Yeryüzünde artık bir Mösyö Pol Saval kalmayacaktır. Ne korkunç şey... O vakit, başka insanlar yine yaşamaya, sevişmeye, gülmeye devam edeceklerdir.

Evet, başkaları eğlenecekler ve o, ölmüş bulunacak. Bu ezeli ölüm kanaati karşısında gülmeye, eğlenmeye, mesut olmaya kuvvet bulmak çok garip bir şey değil mi?

Bu ölüm, sadece muhtemel bir şey olsaydı insan, yine ümide koyulabilirdi. Fakat o, zaruri, gecenin gündüzü takip etmesi kadar zaruri bir şeydir.

Hiç olmazsa hayatını bir şeylerle doldurmuş, bir şeyler yapmış olsaydı, her cinsten birtakım maceraları, büyük zevkleri, muvaffakiyetleri bulunsaydı... Fakat, hayır. O, bunlardan da mahrumdu. Aynı saatlerde yatıp kalkmaktan, yemek yemekten başka bir şey yapmamıştı. Hayatı altmış iki yaşına kadar hep böyle geçmişti. Hatta başka erkekler gibi evlenmemişti de. Niçin? Evet, niçin evlenmemişti? Bunu pekâlâ yapabilirdi. Çünkü oldukça serveti vardı. Acaba eline fırsat mı geçmemişti?

Belki... Fakat, fırsat, kendi ayağıyla gelmez; onu icat etmek lazım gelir. O, sadece ihmalci gevşek bir adamdı. O kadar ihmalcilik, onun en büyük derdi, günahı, kabahati olmuştu. Sırf bu ihmal yüzünden hayatını mahveden nice insanlar vardır. Bazı insanlar için, yerinden kalkmak, kıpırdamak, bir şeye teşebbüs etmek, lakırdı söylemek ve meseleler halletmek çok güç şeydir. O, hatta sevmemişti bile. Hiçbir kadın tam bir aşk teslimiyetiyle onun göğsü üzerinde uyumamıştı. Bekleyişlerdeki lezzetli ıstırapları, sıkılan elin ulvî raşesini, tatmin edilmiş bir ihtirasın heyecanını duymamıştı.

Dudaklar ilk defa birbirlerine tesadüf ettiği, dört kol bir-

birine sarıldığı, birbirini çıldırtan iki mahlûk, muhteşem bir surette mesut, bir tek mahlûk haline geldiği zaman kimbilir ne yüksek bir heyecan duyuyordu! Mösyö Saval arkasında gecelik elbisesiyle oturmuş, ayaklarını ateşe uzatmıştı.

Evet, hayatı ziyan olmuştu. Mamafih, o da hayatında bir kere sevmişti. Hem de gayet gizli, gayet ıstıraplı ve her şeyde olduğu gibi gayet ihmalkâr bir surette. Evet, o, eski arkadaşı Sandr'ın zevcesi ve eski dostu Madam Sandr'ı sevmişti. Fakat, ne yazık ki, ona çok geç tesadüf etmişti.

Ah, onu kızken tanımış olsaydı!

Madam Sandr, evli olmasaydı, mutlaka onu alırdı. İlk gördüğü günden itibaren bu kadını öyle fasılasız bir surette sevmişti ki...

Onu her görüşte duyduğu heyecanı, ayrılırken içine çöken mahzunluğu, onu düşündüğü için uykusuz kaldığı geceleri gayet iyi hatırlıyordu. Sabahları uyandığı vakit, sevdasını biraz eksilmiş bulurdu. Niçin? Eskiden o, ne kadar güzel, zarif, kumral, kıvırcık, güler yüzlü bir kadındı. Sandr, ona lâyık bir adam değildi.

Şimdi elli sekiz yaşındaydı. Mesut görünüyordu. Ah bu kadın, eskiden onu sevmiş olsaydı! Bu, o kadar imkânsız bir şey miydi? Kendisi onu sevmişti ya? Hiç olmazsa bu kadın, onun aşkını hissetmiş olsaydı? Acaba, hiçbir şey hissetmemiş, görmemiş, anlamamış mıydı?.. Anlamış olsaydı, acaba onun için ne düşünürdü?..

Kendisi bundan bahsetmiş olsaydı ne cevap alırdı? Savcı, kendine göre binlerce sual soruyordu. Hayatını tekrar yaşıyor, onun unutulmuş parçalarını toplamaya çalışıyordu.

Mesela, Sandr'ın evinde kâğıt oynamakla geçen uzun geceleri hatırlıyordu. Genç kadının kendisine söylediği şeyleri, sesinin ahenkleri, birçok manalara delâlet eden sakit te-

bessümleri hayalinden geçiriyordu.

Mösyö ve Madam Sandr ile Sen Nehri civarında yaptıkları tenezzühleri, otların üzerine oturup yemek yemelerini hâlâ görür gibi oluyordu. Birdenbire nehrin kenarında, yine böyle hep bir arada geçirdikleri bir pazar günü aklına geldi.

Sabahleyin ellerinde yiyecek paketleriyle evden çıkmışlardı. İnsanı sarhoş eden güzel bir ilkbahar günüydü. Her şey güzel kokuyor, her şey mesut görünüyordu. Kuşlar, her zamankinden daha neşeli ötüyorlar, daha süratle uçuyorlardı. Güneşin altında uyumuş gibi görünen derenin ta kenarında, söğütlerin gölgesinde, otların üstünde yemek yemişlerdi.

Hava ılıktı, usare kokularıyla dolu gibiydi. İnsan, onu âdeta zevkle içiyordu. Ah, o, ne güzel bir gündü.

Yemekten sonra Sandr, arka üstü uzanıp uyumuştu. Uyandıktan sonra, "Ömrümde bu kadar güzel uyuduğumu bilmiyorum!" diyordu. Madam Sandr, Saval'ın koluna girerek nehir kenarında dolaşmaya gitmişti. Genç kadın, onun omuzuna yaslanıyor: "Sarhoşum dostum, tamamıyla sarhoşum!" diyordu. Saval, ona bakıyor, için için sarsılıyor, sarardığını hissediyor, gözlerinin fazla bir şey ifade etmesinden, elinin titreyerek sırrını meydana çıkarmasından korkuyordu.

Genç kadın, büyük otlar ve su zambaklarından bir çelenk yaparak başına geçirmiş, "Böyle hoşunuza gidiyor muyum?" diye sormuştu.

Saval, cevap vermemişti. Çünkü söyleyecek söz bulamamıştı. Birdenbire ayaklarına kapanmak için kendini zor zaptetmişti. Genç kadın, memnun olmadığını gösteren bir kahkahayla gülmüş: "Koca ahmak!.. İnsan hiç olmazsa bir şeyler söyler!" demişti. Saval, bunun üzerine de tek bir kelime bulamadığı için ağlayacak gibi olmuştu.

Bu hatıralar şimdi onda, o günkü gibi canlı bir halde, uyanıyordu. Madam Sandr, acaba niçin ona: "Koca ahmak!.. İnsan hiç olmazsa bir şeyler söyler!" demişti?.. O gün onun ne rakik bir tavırla omuzuna yaslandığını hatırlıyordu.

Bir ağacın eğilmiş dalları altından geçerken, genç kadının kulağı hafifçe onun yanağına dokunmuştu. Saval, onun mahsus yaptığını zannetmesinden ürkerek birdenbire geri çekilmişti.

Biraz sonra, "Dönmek vakti gelmedi mi?" dediği zaman genç kadın, ona garip bir nazarla bakmıştı. Evet, bu bakış, çok başka türlü bir bakıştı.

Saval, o vakit buna dikkat etmemişti. Fakat, şimdi gayet iyi hatırlıyordu.

– Nasıl isterseniz dostum... Yoruldunuzsa dönelim.

O, cevap vermişti:

– Yorulduğumdan değil. Fakat Sandr belki uyanmıştır da.

Genç kadın, omuzlarını silkerek cevap vermişti:

– Eğer kocamın uyanmasından korkuyorsanız pekâlâ... Dönelim.

Madam Sandr, dönerken sükût etmiş ve koluna dayanmıştı. Niçin? Bu "Niçin?" sualini, o, kendine sormamıştı. Fakat şimdi o zaman bir türlü anlayamadığı, bir şeyler sezer gibi oluyordu.

Sakın bu kadın?..

Mösyö Saval kızardığını hissetti ve otuz yaş daha gençmiş de Madam Sandr'ın: "Sizi seviyorum!" dediğini işitmiş gibi perişan bir halde ayağa kalktı:

Bu, mümkün müydü? Kalbine giren bu şüphe onu tazip ediyordu. Sahiden böyle bir şey vardı da, o, farkında olmamış mıydı? Bu, nasıl mümkün olabilirdi?

Acaba bu kadın, kendisini sevmiş miydi? Acaba ta yakınından böyle bir saadet geçmişti de, o, elini uzatıp tutamamış mıydı?

Mösyö Saval, kendi kendine:

– Bunu mutlaka anlamalıyım. Bu şüphe içinde yaşayamam... dedi. Çabucak giyinerek evinden çıktı: "Ben altmış iki yaşındayım... O, elli sekiz... Benim bunu ona sormamda hiçbir şey!" diye düşünüyordu.

Kapıyı genç bir hizmetçi kız açtı. Onun bu saatte geldiğini görünce şaşırdı:

– Siz misiniz Mösyö Saval?.. Bir kaza filan olmadı ya?

Saval, cevap verdi:

– Hayır kızım... Hanımına haber ver... Onu hemen görmek istiyorum.

– Madamın biraz işi var da... Kış için armut reçeli kaynatıyor... Hem daha giyinmedi de...

– Peki ama, olamaz... Pek ehemmiyetli bir şey söyleyecekmiş, dersin...

Hizmetçi gitti. Saval, asabi adımlarla salonda dolaşmaya başladı. Mamafih, bir tereddüt ve telâş duyuyordu.

Bunu bir yemek tarifi sorar gibi soracaktı. Öyle ya, tam altmış iki yaşındaydı.

Kapı açıldı. Madam Sandr içeri girdi: Şişman, yuvarlak, dolgun yanaklı, bol kahkahalı bir kadındı. Ellerini vücudundan uzak tutarak yürüyordu. Elbiselerinin kolları dirseklerine kadar sıvalıydı. Bileklerine tatlılar yapışmıştı. Merakla sordu:

– Neniz var, dostum? Hasta değilsiniz ya?

Saval, cevap verdi:

– Hayır azizim... Size bir şey soracağım... Benim için çok ehemmiyetli bir mesele... Bana açık cevap vereceğini va-

at eder misiniz?

Madam Sandr gülümsedi:

– Daima açık konuşurum. Söyleyiniz.

– Peki... Ben sizi gördüğüm günden itibaren sevmiştim... Bunu fark etmiş miydiniz?

İhtiyar kadın, sesinde eski ahenkten bakiye kalan bir şeyle gülerek cevap verdi:

– Koca ahmak!.. Daha ilk günden fark ettim.

Saval, titremeye başladı.

– Biliyor muydunuz? O halde...

Devam edemeyerek sustu.

Madam Sandr, sordu:

O halde?

– O halde... O halde siz benim için ne düşünüyordunuz? Ne cevap verecektiniz?

İhtiyar kadın, daha hızla güldü.

Parmaklarının ucunda şurup damlaları akıyor, yere düşüyordu.

– Ben mi? Fakat, siz bana bir şey sormadınız ki? Ben, size ilân-ı aşk edecek değildim ya...

Saval, ona doğru bir atım attı:

– Cevap veriniz bana... Sandr'ın otlar üzerinde uyuduğu günü hatırlıyor musunuz?.. Hani sizinle Sen Nehri kenarında gezinmiştik.

Saval, bekliyordu. İhtiyar kadın, artık gülmüyor ve onun gözlerine bakıyordu:

– Elbette... hatırlıyorum.

Saval, titreyerek devam etti:

– Ben, o gün biraz daha... Biraz daha cesaret gösterseydim, ne yapacaktınız?

Madam Sandr, açık ve hafifçe müstehzi bir sesle cevap

verdi:

– Mağlup olacaktım dostum.

İhtiyar kadın, bunu söyledikten sonra, hemen arkasını çevirdi ve mutfağına geçti. Saval, büyük bir felâketten kurtuluyormuş gibi sokağa fırladı.

Yağmurun altında seri adımlarla yürüyor, nereye gittiğini düşünmeden, nehre doğru iniyordu. Sahile vardığı zaman, sağa döndü ve yoluna devam etti.

Bir sevk-i tabiîye itaat eder gibi uzun uzun yürüdü. Elbiseleri yağmurdan sırılsıklam oluyor, şekli bozulan yumuşak şapkasını kenarlarından bozuk damlar gibi sular akıyordu. Mösyö Saval, yoluna devam etti: Otuz sene evvel, bir bahar günü yemek yedikleri çayırlığa kadar yürüdü.

Yaprakları dökülmüş ağaçların altına oturdu ve ağladı!..

SİCİM

"Mopasan"dan

Godervil etrafındaki yollar; kadın, erkek akın akın kasabaya inen köylülerle doluydu. O gün, kasabanın meydanında pazar kuruluyordu. Erkekler ağır ve meşakkatli toprak işleriyle uğraşmaktan çarpılmış uzun bacaklarının her hareketinde vücutlarını öne meylettirerek sakin adımlarla yürüyorlardı. Saban demirine basmaktan sağ omuzları inip sol omuzları yükselmiş, orak biçerken sağlam bir vaziyet almak için bacaklarını ayırmaları neticesi olarak dizkapakları eğrilmişti.

Yakaları ve bilekleri beyaz tireden bir küçük işlemeyle süslü cilalanmış gibi parlak ve ağır mavi gömlekleri kemikli gövdelerinin etrafında şişerek uçmaya hazır bir balon şekline giriyor. Bu balonun yukarısından bir başka iki kol, aşağısından iki bacak çıkıyordu.

Bazıları bir ipin ucunda bir inek, bir buzağı çekip götürüyorlardı.

Karıları, hayvanın arkasında, yapraklı bir ağaç dalı ile onun böğürlerini dürtüştürüp kamçılayarak daha hızlı yürütmeye çalışıyorlardı.

Bu kadınların kollarında geniş sepetler vardı. Sepetlerin içinden tavuk, yahut ördek başları çıkıyordu. Onlar er-

keklerinden daha canlı ve daha kısa adımlarla yürüyorlardı. Kuru ve dik vücutları yassı göğüslerine iğnelenmiş dar ve küçük bir şalla örtülüydü. Başlarında saçlarını sımsıkı bağlayan bir beyaz örtü, onun üstünde de bir serpuş vardı.

Sonra, zayıf bir atın çektiği bir araba geçiyordu. Arabanın ön sırasına yanyana oturmuş iki adam garip surette sarsılıyor, arka sırada oturan bir kadın, bu şiddetli sarsıntıyı hafifletmek için iki eliyle arabanın kenarlarını tutuyordu.

Godervil Meydanı'nda karmakarışık bir insan ve hayvan kalabalığı vardı. Öküz boynuzları, zengin köylülerin uzun tüylü, yüksek şapkaları, köylü kadınların rengârenk serpuşları bir kalabalığın üstünde dalgalanıyordu. İnceli, kalınlı birçok sesler mütemadi ve şahsi bir gürültü vücuda getiriyor, zaman zaman neşeli bir köylünün sağlam göğsünden kopan bir kahkaha, yahut bir duvar kenarına bağlanmış bir ineğin uzun uzun böğürmesi bu gürültüye hâkim oluyordu. Bu meydanda keskin bir ahır, süt, gübre saman ve ter kokusu toprak adamlarına mahsus o ekşi dayanılmaz insan ve hayvan havası vardı.

Bretoe köyünden gelen Metr Hoşkorn, Godervil'e henüz girmişti. Pazar meydanına doğru yürürken, yerde bir sicim parçası gördü. Bütün Normandiyalılar gibi tutumlu bir adam olan Metr Hoşkorn işe yarayacak bir şeyin yerde bırakılmasına razı olamazdı.

Romatizmadan mustarip bulunduğu için zahmetle eğilerek sicimi aldı. Bu ince ip parçasını büyük bir dikkatle sarmaya başlamıştı ki, saraç esnafından Metr Melanden'in evinin kapısı eşiğinde, kendine baktığını gördü. Bir zaman evvel bir yular meselesinden dolayı araları açılmıştı. Sokağın çamuru içinden sicim parçası alırken düşmanı tarafından görülmek Metr Hoşkorn'un azametine dokundu. Onu süratle

gömleği altına, sonra pantolonunun cebine sakladı. Yerde bir şey arıyormuş da bulamıyormuş gibi bir zaman, etrafına bakındı. Sonra, başı önünde, vücudu romatizma ağrılarından öne eğilmiş, yoluna devam etti ve bitip tükenmek bilmeyen bir pazarlıkla sarsılan gürültücü ağır kalabalığın içine karıştı.

Köylüler, elleriyle inekleri yoklayıp muayene ediyorlar, aldatılmak korkusuyla perişan ve kararsız, mütemadiyen gidip geliyorlar, gözleri satıcının gözleri içinde, onun hilesini ve hayvanın kusurunu arıyarak bir türlü karar veremiyorlardı.

Köylü kadınlar, sepetlerini ayaklarının dibine koymuşlar, ayakları bağlı tavuklarını, ördeklerini yere sermişlerdi. Hayvancıkların gözü korkudan dönmüş, ibikleri kıpkırmızı olmuştu.

Bu kadınlar, kuru bir tavır, hissiz bir çehreyle yapılan teklifleri dinleyerek ilk söyledikleri fiyatta ısrar ediyorlar, yahut istenilen tenzilata razı olarak ağır ağır uzaklaşan müşteriye bağırıyorlardı:

– Haydi öyle olsun Metr Antin. Gel bakalım!..

Bir zaman sonra meydan, yavaş yavaş boşalmaya başladı. Kilisenin kulesinde öğle çanı çalınıyor, uzakta oturanlar lokantalara dağılıyorlardı.

Jorden'in lokantası müşterilerle dolu, geniş avlusu da çamurdan sapsarı, şekilleri bozulmuş, kırılıp tamir edilmiş şekil şekil arabalarla doluydu. Bunlardan bir kısmı oklarını, gökyüzüne açılmış kollar gibi, havaya kaldırıyorlar, bir kısmı da öne doğru yatıyorlardı.

Civarın bütün kibar çiftçileri Metr Jorden'in lokantasında yemek yerlerdi.

Tabaklar, elma suyu sürahileri mütemadiyen dolup bo-

şalıyordu.

Köylüler; işlerinden, alım satımlarından bahsediyorlar, yeni mahsule dair malumat alıyorlardı.

Havalar; sebzeler için pek iyi gidiyordu ama, buğdaylar için biraz tatsızdı. Birdenbire lokantanın avlusunda bir trampet sesi işitildi. Birkaç lâkayt müstesna olmak üzere, bütün müşteriler ayağa kalktı. Ağızları dolu, ellerinde peşkirlerle kapıya, pencerelere koştular.

Tellâl, trampet çalmaya nihayet verdikten sonra, cümlelerini muntazam fasılalarla keserek bağırdı:

– Godervil ahalisine ve pazara gelen civar köylüler ahalisine malûm ola ki, bu sabah saat dokuzla on arasında Bozvil Yolu üzerinde siyah meşinden bir cüzdan içinde beş yüz frank ile birtakım iş kâğıtları kaybedildi. Bulanın Belediye Dairesi'ne, yahut Metr Holberk'e getirmesi rica olunur. Yirmi frank bahşiş vardır!..

Tellâl, bunları söyledikten sonra yoluna devam etti.

Lokantada bu meseleden bahsedilmeye başlandı ve Metr Holberk'in kaybettiği parayı bulup bulamaması ihtimalleri sayılıp döküldü.

Yemek bitti. Kahveler içildiği sırada kapıdan bir jandarma çavuşu göründü.

– Bretoe köyünden Metr Hoşkorn burada mı?

Masanın öbür ucunda oturan Metr Hoşkorn cevap verdi:

– Buradayım.

– Metr Hoşkorn, benimle beraber Belediye Dairesi'ne gelir misiniz? Reis, sizi görmek istiyor.

Köylü şaşırdı. Fincanındaki kahveyi bir yudumda bitirdikten sonra ayağa kalktı. Beli sabahkinden daha ziyade bükülmüş olarak yürümeye başladı. (Her ayağa kalkışta bilhas-

sa ilk adımları atarken güçlük çekerdi.)

Jandarmanın arkasından yürürken mütemadiyen buradayım, geliyorum, diyordu.

Belediye Reisi bir koltuğa oturmuş olduğu halde onu bekliyordu. Aynı zamanda kasabanın noteriydi. İri, şişman, ağır bir adamdı. Tumturaklı söz söylemeye merakı vardı.

– Metr Hoşkorn, bu sabah Metr Holbrek tarafından kaybedilen cüzdanı sizin Bozvil Yolu üzerinde bulduğunuzu görmüşler.

Köylü, şaşkın şaşkın Belediye Reisinin yüzüne bakıyordu. Bu şüphe, sebebini bilmediği halde, onu korkutuyordu.

– Ben mi, ben mi bu cüzdanı buldum?

– Evet, siz.

– Namusum hakkı için ne gördüm, ne işittim.

– İyi ama, sizi görenler var?

– Beni mi görenler var, kim görmüş?

– Saraç Metr Melanden.

O vakit, ihtiyarın ayakları suya değdi, hiddetinden kızararak:

– Bu serseri beni görmüş ha! Benim yerden aldığım şey bir sicim parçasıydı.

Cebini karıştırarak sicimi çıkardı.

Fakat, noter, şüphe ile başını sallıyordu:

– Metr Melanden itimat edilir bir adamdır... Bu sicim parçasını bir cüzdan zannetmesine ihtimal vermem.

Köylü, hiddetle elini kaldırdı, yere tükürerek kendini müdafaaya başladı:

– Ben, billâhi hakikati söylüyorum... Dinim hakkı için böyle... Eğer yalan söylüyorsam...

– Hatta cüzdanı aldıktan sonra belki başka para da düşmüştür diye uzun müddet çamurun içini aramışsınız.

İhtiyar adam, hiddetten, korkudan boğuluyordu:

– Bak şu yedikleri halta... Bak şu yedikleri halta. Namuslu adamı kirletmek için bak neler uydurmuşlar. Olur şey mi?

İhtiyarın bu gayreti boşa gitti, söylediği şeylere inanılmadı.

Onu biraz sonra Metr Melanden ile yüzleştirdiler. Saraç, evvelki iddiasını onun karşısında da tekrar ve teyit etti. Tam bir saat birbirlerine küfrettiler, kendi talebi üzerine Metr Hoşkorn'un üstünü aradılar, bir şey bulamadılar. Belediye Reisi büyük bir tereddüt içindeydi. Mahkemeye müracaat edeceğini söyleyerek ihtiyarı serbest bıraktı.

Havadis etrafa yayılmıştı. Metr Hoşkorn, Belediye Dairesi'nden çıktıktan sonra herkes ciddi, yahut müstehzi bir merakla ona sualler soruyor, mamafih, kimse kızmıyordu. İhtiyar köylü, sicim hikâyesini tekrar tekrar anlattı. İnanmıyorlar, gülüyorlardı.

İki adımda bir ya ahali onun yolunu kesiyor, yahut da o, tanıdıklarının yolunu kesiyor; hikâyesini ve itirazlarını anlatıyor, içi dışına dönen ceplerini göstererek cüzdanı bulmadığını ispata çalışıyordu.

Her taraftan ona:

– Haydi oradan ihtiyar kurnaz diyorlardı. O, sözüne inanılmamasına kızıyor, ateşleniyor, ne yapacağını bilemiyor ve mütemadiyen vakayı anlatıyordu. Akşam oldu. Köye dönmek vakti geldi: Üç komşu ile yola düştü. Onlara sicimi bulduğu yeri gösterdi ve yol devam ettiği müddetçe yine hikâyesini anlattı.

Gece Breote Köyü'nü kapı kapı dolaştı. Ta ki, sicim vakasını duymayan kalmasın. Fakat, ne çare ki, kimse ona inanmıyordu.

Adamcağız, o gece âdeta hasta oldu. Ertesi gün öğleden sonra saat bire doğru Maryüs Pemel isminde bir çiftlik yanaşması, kaybolmuş cüzdanı Metr Holbrek'e iade ediyordu.

Bu adam, cüzdanı yol üzerinde bulduğunu iddia ediyordu. Fakat, okuması olmadığı için kime ait olduğunu anlayamamış ve eve götürerek çiftlik sahibine teslim etmişti.

Havadis etrafa yayıldı. Tabii Metr Hoşkorn'un kulağına da geldi. Adamcağız, yeniden kapı kapı dolaşmaya ve bu neticeyle tamamlanan hikâyesini tekrar anlatmaya başladı:

– Bana asıl dokunan şey, bir yalancılıktı, diyordu, bir yalan yüzünden zarara uğramak çok, çok fena...

Metr Hoşkorn bu vakayı bir türlü unutamıyordu. Onu sokaktan gelip geçen, meyhanede içki içen bildiklere, pazar günü kiliseden çıkanlara anlatıyordu. Hatta, hiç tanımadığı insanları yoldan çevirerek sicim vakasından bahsediyordu. Şimdi gönlü rahattı. Fakat, bilmediği bir şey vardı ki, onu için için yiyip bitiriyordu. Hikâyeyi dinleyenler onunla eğlenir bir tavır alıyorlardı. Herhalde, tamamıyla inanmış gibi görünmüyorlardı.

O, geçtikten sonra arkasından birtakım şeyler söylüyorlar zannediyordu. Vakanın ikinci haftası içinde bir salı günü sırf sicim hikâyesini anlatmak ihtiyacı ile Godervil'e gitti.

Yine kapısının önünde duran saraç Melanden, onun geçtiğini görünce gülmeye başladı. Niçin?

Pazar yerinde Kriketo çiftçilerinden birine yaklaşmıştı. Fakat çiftçi onun lakırdısını bitirmesine meydan bırakmadı, elinin tersiyle onun karnına vurarak:

"Hay koca kurnaz!" dedi, sonra dönüp gitti.

Metr Hoşkorn arkasından bakakaldı. Endişesi gittikçe artıyordu. Niçin ona, "koca kurnaz" demişlerdi?

Jorden'in lokantasında masa başında oturduğu vakit, tekrar vakayı anlatmaya başladı.

Manvilyeli bir at cambazı:

– Haydi işine be ihtiyar şeytan!.. Senin sicim hikâyesini biliriz!..

Hoşkorn kekeledi:

– Mademki cüzdanı buldular.

Öteki devam etti:

– Bulur, biri götürür... Bunlar olağan işlerdir... Kim gördü, kim duydu?

İhtiyar köylü, boğuluyordu. Nihayet anlamıştı. Onu bulunmuş cüzdanı bir arkadaşı, bir suç ortağı vasıtasıyla sahibine iade etmekle ittiham ediyorlardı.

İtiraz etmek istedi. Bütün masa halkı kahkaha ile güldü. Zavallı adam, yemeğini bitiremeden sofradan kalktı ve ahalinin alayları arasında dışarı çıktı.

Metr Hoşkorn hiddet ve hicabından boğularak evine döndü. Mamafih, bu hareket onun Normandiyalılara mahsus olan kurnazlığından umulmaz değildi. Hatta, o, bununla muvaffakıyetli bir hile gibi iftihar da edebilecek bir tabiatteydi. Demek ki, malûm olan bu kurnazlığına nazaran onun kendisini temize çıkarması hemen hemen imkânsızdır. Bu şüphenin haksızlığı Metr Hoşkorn'u ta canevinden yaralıyordu. O vakit, hikâyeyi yeni baştan anlatmaya başladı. Vakayı her gün yeni ilavelerle büyütüyor, yeni sebepler, daha kuvvetli tasavvur ettiği müdafaalar ve yeminler ilave ediyordu. Zavallı adam, bütün boş zamanlarını, yalnızlık saatlerini bunları hazırlamaya hasrediyor, sicim hikâyesinden başka bir şey aklına girmiyordu. Onu dinleyenler arkasından:

– Bunlar boş sebepler!.. diyorlardı.

Metr Hoşkorn, bunu hissediyor ve beyhude uğraşışlarla

bitap düşüyordu. Günden güne eriyip harap olmaya başlamıştı. Köyün zevzekleri sırf gülüp eğlenmek için ona bu sicim hikâyesini anlattırıyorlardı. Tıpkı muharebeden dönen askere muharebe vakalarını anlattırır gibi.

Temelinden sarsılan dimağı günden güne zayıflıyordu. Ekimin nihayetine doğru yatağa düştü ve ocağın ilk günlerinde öldü.

Can çekişme hezeyanları esnasında masumiyetini iddiaya çalışıyor:

– Bir sicim... Küçük bir sicim parçacığı işte Belediye Reisi efendi... diye tekrar ediyordu.

AF

"Leon Frapye"den

– Merak etmeyiniz... İlacımı şimdi içerim... Vakit çok geç... Hastanede herkes uyuyor... Sadece siz uyanıksınız. Ne iyi bir hastabakıcısınız Madam... Benim için bu saatte uykunuzu, rahatınızı feda ediyorsunuz... Yatağımın yanında oturuyorsunuz... Geceden, sessizlikten istifade etmek, sevgili kızımı nasıl öldürdüğümü anlatmak istiyorum...

Sevgili (Lena)m, on beş yaşındayken çok güzel bir kızdı. Çamaşır ve ütü işlerine yardım etmek için onu şatodan istemişlerdi.

Bir türlü razı olmadım. Kimsesiz bir dul kadındım. Yalnızlıktan korkuyordum; evladımı dizimin dibinden ayırmak istemiyordum. Fakat, küçüğümün evde çok canı sıkılıyordu. Oturduğumuz hücra Britanya köyünde hiçbir eğlence yoktu. Kızım, tarlalarda çalışmaktan hoşlanmıyordu.

Hâsılı, on sekiz yaşına geldiği zaman, onu civarımızdaki plajda yaz mevsimini geçirmeye gelen bir Parisli ailenin yanına hizmetçi verdim.

İlk zamanlarda bana muntazaman mektup yazıyor ve halinden memnun görünüyordu. Sonra, bir aralık mektupla-

rın arkası kesildi, merak ettim. Onu görmek için yakında Paris'e geleceğimi yazmaya mecbur oldum. (Lena) bana cevap verdi. İlk efendilerinden ayrıldığını, daha iyi bir yere kapılandığını söylüyor: "Yalnız bir şey var anne. Senin beni görmeye gelmen kat'iyyen doğru değil. Yeni hanımım biraz serbest ve hafifmeşrep bir kadındır. Anlaşılmaz halleri vardır, vesveselidir..." diyordu.

(Lena) bu nevi evlerde hem çok yüksek bir aylık, hem de türlü türlü hediyeler ve bahşişler verildiğini bana uzun uzadıya anlatıyordu. Ne çare, bu hale razı oldum: "Hayat günden güne güçleşiyor. Varsın hanımı hafifmeşrep bir kadın olsun... Her koyun kendi bacağından asılır... (Lena) bir parça para biriktirdikten sonra memleketine döner. İyi bir gençle evlenir" diye düşündüm.

Kızımın mektubunda söylediği şeyler meğer doğru değilmiş. Bunu daha yeni öğrendim.

(Lena)yı şık bir Paris çapkını baştan çıkarmış... Kızım hayli zamandan beri onun kapatmasıymış... Bir de çocuğu dünyaya gelmiş... Benim Paris'e gitmemi istemeyişinin sebebi buymuş... O, artık hizmetçi değil, bir ev hanımıymış...

Jüli ismindeki hizmetçisini gördüm. Doğrusu çok fedakâr ve namuslu bir kız... Maamafih, yüzü gayet çirkin...

Aradan birçok aylar geçti. Benim yine hiçbir şeyden haberim yoktu. Ta ki çocuğum romatizma ile karışarak bir beyin hastalığına tutulup ölüm yatağına düşünceye kadar...

Yavrum, öleceğini anlayınca Jüli'ye demiş ki:

– Mutlak annemi görmek istiyorum. Fakat, onun hakiki vaziyetimi öğrenmesini istemem. Beni hizmetçi zannediyor... Yine öyle zannetmesi lazım... Sen, benim yeni elbiselerimden birini giyer, kendini ona evsahibi diye takdim edersin... Benim de senin hizmetçin olduğumu söylersin... San-

dık odasında bana bir yatak yap...

Doktor, benim gelmemden çok endişe ediyormuş, adamcağızın hakkı da varmış ya.

– Küçük bir çarpıntı, ehemmiyetsiz bir üzüntü onu öldürebilir, diyormuş.

Fakat evdekiler (Lena)nın ısrarına mukavemet edememişler...

Doktor, Jüli'ye demiş ki:

– Bu arzuyu yerine getirsek bir türlü, getirmesek bir türlü... Her iki halde de üzülecek... Maamafih, hanımınıza itaat ediniz matmazel Jüli... Söylediği gibi onun elbiselerinden birini giyer, annesi burada bulunduğu müddetçe evsahibi rolü oynarsınız. Filhakika, ihtiyar köylü kadının kızına sitem etmese bile, herhalde teessür ve hiddetini gizleyememesi pek mümkündür... Aksi halde, felâket muhakkaktır. Hanımınızın annesine benim tarafımdan tembih de edersiniz... Hastanın yanında çok durmasın ve mümkün olduğu kadar az konuşsun...

Fakat, ne yazık ki, Allahın takdirine tedbir ile karşı durulamıyor...

Telgrafı alınca hemen Paris'e koştum. Hizmetçi Jüli, beni arkasında dantelalı bir elbise ile kabul etti. Doktorların emirlerini anlattı. Hastanın yanında uzun müddet kalınmayacak, çok konuşulmayacak.

Bu sözlere doğrusu pek inanmadım. Bu acayip kıyafetli kadını gözüm tutmadı. "Kızımla uzun müddet konuşmamı istemiyor. Besbelli dedikodu yapmamızdan, (Lena)nın bana kendi hakkında fena şeyler söylemesinden korkuyor." diye düşündüm. Yavrum, hakikaten çok muzdaripti, söz söyleyemiyor, yalnız başıyla, gözleriyle işaretler ediyordu. Dört sene evvel çiçek gibi taze olan güzel yüzü zayıflamış, âdeta ih-

tiyar olmuştu. O vakit evlatlarımızı kollarımızdan söküp alan, onları bu hale getiren Paris'e karşı içimde büyük bir isyan uyandı.

Yatağın yanına çömeldim. Kalbimdeki isyanı bir türlü boğamıyor, acı acı söyleniyordum. Bana öyle geliyordu ki, bu şehirdeki hayatın ve insanların aleyhinde bulunmak, yavrucuğumun da hoşuna gidecek.

Sesim âdeta hiddetten ıslık çalıyordu. "Talihsiz yavrum... Sen, böyle çirkin, ahlâksız bir kadına hizmetçi mi olacaktın? Senin hastalanmana o, sebep oldu... Kimbilir onun arzularını yerine getirmek için ne kadar yoruluyordun? Kimbilir izzet-i nefsin ne kadar yaralandı... Onun kıyafetine, çehresine şöyle bir baktım... Arkasındaki paçavralara kimbilir ne para gitmiştir? Ne ayıp Yarabbi!.. Ahlâksızlığı yüzünden akıyor... Böyle bir yüzsüz mahlûk için ne söylense az... Onun allı pullu elbiselerinden iğrendim... Bu kadına parmağımın ucunu bile dokundurmak istemem!"

Çocuğumu teselli ediyorum zannıyla acı acı söylenmeye devam ediyor, bu ahlâksız namus satıcılarını yerin dibine sokuyordum.

Istırap, zihnin köşe, bucağını karıştırıyor, orada ne kadar unutulup kalmış acı kelimeler varsa bulup çıkartıyor... Nasıl ki, bir cenazemiz olduğu vakit de bir dolap köşesinden matem elbiseleri bulup çıkarırız...

Heyhat!.. Biz köylüler çok mahduduz. Sade ve açık bazı ahlâk kaidelerimiz vardır ki, onların hududundan bir türlü çıkamayız. Onun için başka insanlar hakkındaki hükümlerimiz daima şiddetlidir. Müsamahadan anlamayız.

Elli sene toprakla uğraştım. Meşakkatli ve neşesiz bir ömür sürdüm. Böyle bir insan, böyle şeyleri nasıl hoş görebilir, nasıl anlar?

Çekilen sefalet, kalbi kinle doldurmuştur. Artık ne gözün görmeye, ne kulağın işitmeye kudreti kalmamıştır. Siyah eski elbiseli, buruşuk ve solgun yüzlü bir köy kadını başka bir dünyanın insanıdır. Onun haşin dimağı hiçbir şey anlayamaz; mazur göremez.

Benim böyle acı acı söylenmemden (Lena)nın ne kadar ıstırap çektiğini tahmin edersiniz.

Kızımın ümitsizlikle, dehşetle büyüyen ve odanın bir noktasına dikilip kalan gözlerine dikkat etmiyor, hâlâ söyleniyordum:

– Sen, söz söyleme... Sonra başındaki ağrılar artar... Artık hiçbir şeye üzülmemelisin... Yarından tezi yok, bohçanı bağlarız; bu namussuz evden çıkıp gideriz.

Kızımın yüzü anlaşılmaz ıstıraplarla takallüs ediyordu. Bu, kâfi değilmiş gibi, başka bir şey de söyledim:

– Karakola gideceğim... Bu evin adresini verip şikâyet edeceğim!.. dedim.

Yavrum, şüphesiz af istemek için ellerini kaldırıyordu. Ben, bu elleri tutup okşuyor, bu doğru yoldan çıkmış serseri mahlûklar hakkındaki lânetlerime, korkunç bir hiddet ve istihza ile devam ediyordum. Bu dakikada duyduğum derin iğrenme hissini, bütün vücudumu titreten nefret ve isyanları öyle kuvvetle anlatıyordum ki...

Bir aralık sıkı sıkı kapı çalındı.

Jüli'nin eczaneye indiğini bilmiyordum. Kapıya koştum. Temiz elbiseli, nazik bir erkek gelmişti. Elinde tahminen üç yaşlarında bir çocuk vardı. Anlaşılmaz bir hayret ve ihtiyat, söz söylemesine mani oluyor gibiydi.

– Ben geldim... Bir mektup aldım da...

Ben, sert bir sesle cevap verdim:

– Hanımı görmeye geliyorsunuz değil mi? Sokağa çıktı. Zile o kadar kuvvetle basmamalıydınız... Hasta var... Ben annesiyim... Gürültü olmamalı...

Bunları söylerken çocuğa bakıyor: "Bu küçüğü acaba nerede gördüm?" diye düşünüyordum.

Anladınız değil mi? Çocuk benim torunum, erkek de onun babasıydı... Kızım, ölmeden evvel evladını ve onu görmek istemiş olacaktı. Fakat, ben, onları hemen hemen kovdum. (Lena) ıstırap içinde onları bekliyor, ateşten ve yeisten ölüyordu. Ben, kızımı büsbütün katletmek için bir şey daha yaptım, bir erkekle bir çocuğun geldiğini söyledim!

Bu son darbe, yavrucağımı bitirdi. Hasta başını elleri arasında sıkarak feryat ediyor, şiddetli hıçkırıklarla tıkanıyordu. Pek az sonra halet-i nezî ihtilâçları başladı.

Bedbaht Jüli, eczaneden gelmişti. Deli gibi onu çağırdım:

– Gel sefil kadın... Gel bak yaptığını gör... Seni de senin gibileri de Allah kahretsin.

Jüli, sapsarıydı. Şaşkın şaşkın:

– Ah, Yarabbi!.. dedi.

Sonra süratle arkasındaki dantelalı elbiseyi çıkardı ve her günkü hizmetçi elbisesiyle, beyaz prostelası ile yatağın kenarına diz üstü düştü.

(Lena)nın sarkan elini öperek:

– Hanımım... Hanımım... diye hıçkırıyordu.

– Teşekkür ederim hastabakıcı hanım... İlacımı içerim... Fakat müsaade ediniz daha bir parça söyleyeceğim

var:

Kızımı gömdük. Apartmanı hükümet adamları tarafından kilitlenip mühürlendi. Artık onun evine dönemezdim. Trene binip köyüme dönmekten başka yapılacak iş kalmıyordu. Saat beşe gelmişti. Ortalık kararıyordu.

İstasyona doğru yürümeye başladım. Zihnim bomboştu. Gözlerimde dökülecek bir damla yaş kalmamıştı.

Fakat, istasyonun önüne geldiğim zaman bende bir fikir, daha doğrusu bir his doğdu. Böyle derhal bu şehirden çıkıp gidemezdim... Bu, mümkün değildi. Anlıyorsunuz ya, madam... Evet, Paris'ten çıkmadan evvel mutlaka yapılması lazım gelen bir işim vardı. Bu işin ne olduğunu bilmiyordum... Fakat, onu bitirmeden gitmemek lazım geldiğini gayet iyi anlıyordum...

Büyük Paris'in aydınlık gecesinde saatlerce bekliyordum.

Birdenbire kalabalığın içinde uygunsuz kadınları tefrik etmeye başladım. Bir an evvel böyle bir şeye kadir değildim... Fakat şimdi büyük bulvarlara dağılmış olan bu biçareleri görür görmez tanıyordum... Aralarında çok süslü ve güzel olanları da vardı. Sonra, ismini hatırlamadığım bir sokağa saptım. Burada saçları, başları darmadağınık, adi kıyafetli biçareler dolaşıyordu. Bu sokakta bir zaman yürüdüm. Nihayet, sokak kadınlarının en çirkinlerinden biri beni cezbetti. Arkasındaki elbise parça parçaydı. Fazla olarak da sarhoştu. Yanında durarak yüzüne baktım. Kadın, bana fena fena kelimelerle küfretmeye başladı. Bilhassa başımdaki – o ihtiyar köylü kadınlara haşin bir manzara veren – siyah örtü onu hiddetten kudurtuyordu...

Ben, yavaş yavaş ona yaklaşıyordum. Fena bir fikrim

var zannetti, dizlerime doğru bir tekme savurdu. Fakat çok sarhoş olduğu için muvazenesini kaybetti; az kalsın düşüyordu. Hemen yakaladım; kollarımın arasına çektim. İhtiyar vücudumda kalan bütün kuvvetle, zebun ruhumda kalan bütün merhamet, şefkat ve muhabbetle onu öptüm ve ondan af istedim; helâllik diledim.

Kadın, bir şey söylemedi. Bir kapı kenarına çekildi; duvarın içine girmek istiyor gibi bir hareket yaptı.

Artık yapılacak işim kalmamıştı. Köyüme dönebilirdim.

BİR GÖNÜL OYUNU

"Leon Frapye"den

Lüsil dö Mitriyel yirmi beş yaşında, güzel bir kadındı. Muntazam hatlı, esmer, solgun bir yüzü, necip ve düşünceli bir tebessümü vardı.

Zarif, malumatlı ve iyi kalpliydi. Lüsil, feminist geçinirdi. Mamafih, bu, boş bir iddia değildi. Çünkü, öteki kadınlara karşı çok iyi hisleri vardı.

İlâhlar mahsus ihtişam ve vakarını hiçbir zaman terk etmemekle beraber en zavallı mahlûklara eş, akran muamelesi ederdi.

Bu harekette biraz yapmacık kokusu olduğu, genç kadının bu tezat vasıtasıyla gizli bir sanat zevkini tatmin ettiği gerçi inkâr edilemezdi.

Mamafih, ne olursa olsun, Lüsil'in bu hali çok takdire lâyık ve güzeldi.

Metin bir seciyesi vardı. Ahlâksız bir adam olan kocasından ayrıldıktan sonra gönül oyunlarının bütün şekillerine, hatta en zararsız ve namuskârane olanlarına karşı hissiz kalmaya ahdetmişti.

Bu karar, onun erkek arkadaşlarını müteessir etmişti. Onlar, bunu erkek kıymetine, erkek izzet-i nefsine karşı bir istihfaf, bir meydan okuma telakki etmişlerdi.

Erkekler, ona dediler ki: "Madem ki bize karşı bir iddiaya girişiyorsunuz... O halde müsaade ediniz de biz, size kendi vasıtalarımızla hücum edelim. Siz de bildiğiniz gibi kendinizi müdafaa ediniz. Bu oyun neticesindedir ki, iddianızda ne dereceye kadar haklı olduğunuz anlaşılır. Bu teklifi-

mizi reddetmek mantıksız bir hareket olur. Zaten sizden isteyeceğimiz şey bir parça kur yapmamıza müsaade etmenizden ibaret."

Lüsil dö Mitriyel, cesur bir sükûnetle cevap verdi: – Pekâlâ... Cebir ve şiddet müstesna olmak üzere, her şeye müsaade ediyorum. "Kuvvetli cins" denilen erkeğe karşı "teşhir edilmez" ismi verilecek bir yeni kadın tipi meydana koymak istiyorum. Hayat ve edebiyat hassasiyetin bilhassa kadına ve kadınlığa ait olan kısmını çok fazla suiistimal etti. Ben, bütün insanlar için müşterek olan iyiliği muhafaza edeceğim. Fakat, kuvvetle iddia ediyorum ki, bana hücum edenlerin hiçbiri ben o an'ane hükmüne olan aşk ve analık heyecanları vasıtasıyla mağlup edemeyecek.

Filhakika, Lüsil, iki sene mukavemet etti. Bu müddet zarfında muhacimlerin bütün hileleri ve perestişleri tesirsiz kaldı.

* * *

Bir gün meşhur bir ressamın atelyesine Roj Randiyo isminde bir romancı getirdiler. Atelyede kalabalık bir sosyete de vardı. Lüsil'in bulunduğu bu sosyetede romancı, hiç kimseyi tanımıyordu. Zaten orada kimse kimseye takdim edilmiyordu. Jorj Randiyo ismini işitenlerden biri hemen atıldı:

– Siz bir ruh mütehassısınız. Genç ve güzel bir kadın hakkında mütalaanızı isteyeceğiz. Madam Lüsil dö Mitriyel adında bir kadın var ki, "kuvvetli cins"e karşı tamamıyla hissiz kalabileceğini iddia ediyor.

Randiyo, bu sözleri merak ve alâka ile dinledi ve bahsedilen kadın hakkında tafsilat sormaya başladı. Vaka, çok eğlenceli bir şekil alıyordu. Lüsil'in karakterini tasvir ettiler. Herkes, bir şey söyledi. Hatta Lüsil bile lakırdıya karıştı:

– Müessir güzelliğinde hem insani, hem ilahi bir şey var. İrice vücutludur. En dar kürkler içinde bile kolaylıkla hareket eden mükemmel ve canlı bir vücudu var. Kaş ve saçlarındaki keskin siyahlık, ipek gibi nazik cildindeki donukluk ona haşin bir kadın hali verir; fakat, derin gözlerinin ve sevimli ağzının okşayıcı füsunu bu çehredeki ifadeyi tatlılaştırır. Çok ince ve zariftir ve yeri geldikçe bu zarafeti göstermekten çekinmez...

Romancı, bu sözleri dinledikten sonra dedi ki:

– Bu tasvire göre sizin Lüsil'iniz tam manasıyla kadın, yani his oyunlarına kapılmaya en müsait bir mahlûk...

– İddianızı fiilen ispata hazır mısınız?

Randiyo, meydan okuyan bir tavırla:

– Elbette, dedi, beni kendini beğenmiş bir adam zannetmeyiniz... Esasen bu kadını maddi güzellik vasıtasıyla mağlup etmek iddiasında değilim... Sizin hissiz zannettiğiniz Lüsil'i ben tehyic etmeye muktedirim... Aramızdan biri beni ona takdim etmek tenezzülünde bulunursa...

– Başınızı arkaya çeviriniz ve selâmlayınız:

Takdim merasimi bitmişti. Randiyo, şaşırdı ve atelyede bir kahkahadır koptu.

Lüsil, romancıya kahkahalarla gülüyordu. Esasen bu gibi gönül müsabakalarında hasmı tahrik için bundan daha müthiş bir usul tasavvur edilemez.

Mamafih, Randiyo, çabucak kendini toplamıştı. Otuzunu henüz geçmiş şık bir gençti. Zahirî cazibesi pek azdı. Fakat, muammalı ve biraz mustarip bir yüzü vardı.

İddiasındaki kabalığı mümkün mertebe gidermek için hürmetkâr bir tebessümle Lüsil'e dedi ki:

– Madam, iki aya kadar kadınlık hissini vasıta ederek sizden bir buse alacağıma dair bahse girişiyorum.

Lüsil ile romancı arasındaki mücadele; mükâlemeler, mektuplar, ziyaretler vasıtasıyla basit bir şekilde başladı.

Bir öğle sonuydu. Lüsil, romancının davetini kabul ederek onun evine misafir gitmişti. Randiyo, salonunun kapısını kilitledi, anahtarını cebine koydu ve asma saati gösterdi:

– Eğer buradan çıkmak istiyorsanız bana bir saate kadar bir buse vereceksiniz.

Romancı, bir kanapeye oturdu. Arkasını açık pencereye döndü ve tembel, mütehayyil bir tavırla sigara içmeye başladı.

Lüsil, alay etti:

– Size şimdiye kadar on beş dakikadan fazla devam eden bir mülâkat vermedim... Siz bu müddeti dört misline çıkararak sabırsızlık vasıtasıyla mı beni mağlup etmek istiyorsunuz? Ne garip bir hesap... Herhalde bugün de partiyi kazanamayacaksınız...

Genç kadın, salon eşyasının arasında kelebek gibi dolaşıyor, biblolar, kitaplar ve resimlerin yerini değiştiriyordu.

Birdenbire avludan bir çocuk kahkahası, o sinirleri sarsan yırtıcı kahkahalardan biri geldi.

Lüsil, pencereden baktı:

– Mösyö Randiyo, dedi, komşularınızın kızı galiba yalnız kalmış... Pencere kanatlarından birini oynatarak güneş ışıklarını oynatmakla eğleniyor, yanında da yüksek bir iskemle var... Bir kere bakınız... Çok tehlikeli bir vaziyet...

– Aziz madam... Mademki yerimden kalkmamı istiyorsunuz. Ben de büsbütün yerime çivileniyorum. Bu, benim oyunumun icabatındandır.

Lüsil, büyük bir heyecanla devam etti:

– Ah, Yarabbi!.. Korktuğum başıma geldi. Çocuk iskemlenin üstüne çıkıyor. Artık oyun, falan kalmadı. Rica

ederim kapıyı açınız... Eğer pencereden kendimi gösterecek olursam çocuk, belki daha ziyade eğilir ve düşer... Eğer gidip kapılarını çalarsam geri döner ve iskemleden iner... Çabuk Mösyö Randiyo, anahtarı veriniz.

– Oyunda her vasıtaya başvurulmak caizdir. Ya bir buse verirsiniz, yahut da saat bitinceye kadar burada kapalı kalırsınız.

Lüsil, yalvarmaya başladı:

– Rica ederim... Bu çocuğa yardım etmek lazım!.. Belinden yukarısı pencerenin kenarından sarkıyor... Şimdi düşecek. Yalvarırım size... Bana müsaade ediniz.

– Bir buse vermeyince nafile!..

Genç kadın, bu defa kızdı:

– Şu halde, siz bir alçak, bir katil, bir canavarsınız... Hâlâ da aldırış etmiyor. Peki, öyle olsun... Sizi öpeceğim. Fakat, bunun bir ısırıştan farkı yok... Hem de bunu saymam... Açınız, açınız...

Lüsil, süratle salondan fırladı. Bereket versin komşuların kapısı açıktı. Yavaşça içeri girdi ve bir dişi kaplan hamlesiyle sıçrayarak çocuğu yakaladı, sandalyenin üstünden indirdi ve titreyen pençeleri arasında sıkarak götürdü.

Onun arkasından gelen romancı, bir kahkaha kopardı ve kaçtı. Lüsil, birdenbire şaşırdı. Zavallı kadın, pencereden boşluğa düşecek çocuk hilesine mağlup olmuştu.

Pencerenin dışında açık mavi ipekten bir file vardı ki, uzaktan görülmüyor ve her türlü tehlikenin önünü alıyordu. Sonra, çocuk sandalyeye çıkıp pencereden sarkma komedyasını romancı ile beraber birçok defalar prova ettiğini söylüyordu.

Lüsil, hiddetle Randiyo'nun salonuna döndü ve kapının eşiğinde durdu.

Genç kadın:

– Düşündüğünüz hile pek öyle kurnazca bir şey değil, dedi, herhalde mızıkçılık ettiniz. Siz, oyunu kazanmadınız... Hareketinizi doğru bulmadım. Sizinla alâkamı kesiyorum... Bir daha sizi görmeyeceğim...

Randiyo, istiğraf halindeydi, neşeli bir sesle:

– Hayır, kazandım, dedi, hem de gayet haklı olarak... Siz, bana kadınlık hissinizin ilhamı ile bir buse verdiniz... Bu, öyle kör bir hassasiyet hamlesiydi ki, benim pek kaba olan hilemi keşfetmediniz... Filhakika, sizi kilit altına alışıma başka ne sebep olabilirdi? Sizin yeni bir kadın çeşidi olmadığınızı ispat ettim. Evet, siz sade ve çok takdire lâyık bir kadınsınız. Büyük bir saffetle hemcinslerinize iftira ediyorsunuz: "Bende his yok; kalbimin hiçbir teli titremiyor!" diyorsunuz... Ah, zavallı kadın! Zavallı feci ve mustarip mahlûk!.. En yükseğinden, en düşkününe kadar bütün hemcinslerinizin aynı noktada, aynı şekilde sendeleyip düşmesi ezelden mukadderdi... Ben, mızıkçılık etmedim. Busenizi mübadele şeklinde vermeniz, sizi öteki kadınlara daha ziyade benzetti... Eğer bedahete karşı mağlup olmadığınızı iddia eder, mızıkçılığa kalkışırsanız, bu sefer de bu cihetten hemcinslerinize benzemiş olacaksınız... Sizi artık görmeyecek miyim? Varsın öyle olsun... Fakat, bu hareketiniz, beni sizin en güzel köşenizi görmüş, ruhunuzu, cinsinizin sesini işitmiş olmaktan menedemeyecek. Bırakınız saadetten ağlayayım... Kadının her zamanda ve her yerde – idaresinin isyanlarına, kelimelerinin inkârlarına rağmen – kalbinden kopup gelen ebedi iyilik sesini işittiğim için sevineyim... Ulvî iyilik ki, dünyada her şeyden büyük ve her şeyden kuvvetlidir.

Romancı, hem gülüyor, hem ağlıyor, rikkatten, sevinçten sarhoş oluyordu.

Bu kadar çılgın bir zafer şenliğine hiçbir mağlup tahammül edemezdi. Genç kadın da çılgın bir hiddetle Randiyo'nun üstüne atılarak onu küçük, asabi elleriyle yumruklamaya ve bağırmaya başladı:

– Yalancı, hilekâr, dessas!..

Randiyo, evvela teessür göstermemek istemişti; fakat, yumruklar gittikçe sıklaşıyordu. O vakit, genç adam, onu bileklerinden yakaladı. Lüsil, göğsünü geri çekti. Gözleri süzülmüş, hiçbir mukavemet teşebbüsünde bulunmadan: "Hayır, hayır!" diyordu, "size çok yalvarırım... Artık yapmam... Bırakın beni!"

O vakit, Randiyo'nun, Lüsil'in acı acı şikâyet ettiği affedilmez hırsızlığa, asıl büyük hırsızlığa, diğer bir büyük hırsızlık ilave etmesi lazım geldi.

SON